

Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn

En evaluering af et projekt med nye tiltag til inddragelse af anbragte børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn

Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn

- En evaluering af et projekt med nye tiltag til inddragelse af anbragte børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn

Isabella Christensen

Videnscenter for Anbragte Børn og Unge, VABU
Center for Familiepleje
Borgercenter Børn og Unge
Socialforvaltningen
Københavns Kommune

August 2020

Finansieret med støtte fra Egmont Fonden

Layout: Jacob Bruun, Trykkeriet

Forsidetegning: Christer Bøgh Andersen

Forord

Denne rapport er en evaluering af projektet 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn', hvor en lang række sagsbehandlere og plejeforældre har afprøvet nye tiltag til inddragelse af yngre børn i forbindelse med det personrettede tilsyn. I dette forord vil vi gerne takke de mange personer, som har hjulpet os i udviklingen af projektet og i udarbejdelsen af denne rapport.

Først og fremmest vil vi gerne takke de børn, som i projektperioden har modtaget personrettet tilsyn og som dermed har deltaget i afprøvningen af projektets tiltag. En særlig tak skal lyde til de børn, som har ladet sig interviewe og som har givet os mulighed for få indsigt i, hvordan de har oplevet det personrettede tilsyn, efter at de nye tiltag er taget i brug. Herudover vil vi gerne takke de unge fra Københavns Kommunes tidligere Ungepanel, som har hjulpet os i den indledende undersøgelse af, hvad der skal til for, at børn og unge kan føle sig inddragede i det personrettede tilsyn.

Vi vil også gerne takke de plejeforældre, institutionsmedarbejdere og sagsbehandlere fra Borgercenter Børn og Unge (BBU) Amager og Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave, som har afprøvet de nye tiltag til børneinddragelse før og efter tilsynet, og især de sagsbehandlere og plejeforældre, som har deltaget i fokusgruppeinterviews og som har besvaret spørgeskemaer til vores undersøgelse. En gruppe sagsbehandlere fra de to enheder har desuden bidraget til udviklingen af projektets tiltag.

Vi vil gerne takke repræsentanterne i den faglige følgegruppe, som har bidraget med faglige input og sparring undervejs i projektperioden: David Adrian Pedersen, formand for De Anbragtes Vilkår, Karen Asta Bo, supervisor, konsulent og forfatter, Kirsten Graakjær, specialkonsulent i Børns Vilkår, Lisbeth Rask, psykolog og forfatter samt Signe Fjordside, ph.d. og videnskabelig assistent på Forskningscentret Livet med Mobilitetshandicap, RUC. Fra Københavns Kommune desuden: Anne Melchior, faglig chef i Center for Familiepleje, Nasilla Rymark Sankoh, psykolog på Frederiksholm Akutinstitution og Tove Holmgaard Sørensen, koordinator for Videns- og Udviklingsteamet i BBU-staben.

Vi vil desuden gerne takke projektets styregruppe, som består af følgende aktører fra Københavns Kommune: Sten Kruse Blinkenberg, Centerchef i Center for Familiepleje, Mette Larsen, leder af Videnscenter for Anbragte Børn og Unge (VABU) i Center for Familiepleje, Bente Nielsen, Centerleder i Center for fleksible indsatser og boformer, Mette Meisner, Afdelingsleder i BBU Amager og Stine Andersen, Afdelingsleder i BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave. Styregruppen har løbende bidraget til beslutninger omkring projektets fremdrift samt givet feedback og sparring på projektet og nærværende evaluering. Endelig en stor tak til Egmont Fonden som har støttet projektet økonomisk og som dermed har muliggjort projektet og udarbejdelsen af denne rapport.

Følgende personer har bidraget til udarbejdelsen af nærværende rapport: Projektmedarbejder Isabella Christensen har skrevet rapporten samt udført interviews med de børn, som har deltaget i projektet. Koordinator Tove Holmgaard Sørensen fra BBU Stabens Videns- og udviklingsteam har udført og analyseret tre fokusgruppeinterviews med sagsbehandlere og plejeforældre. Tidligere projektleder af projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn' Carsten Kirk Alstrup, VABU, har udviklet de tiltag og materialer, som evalueres i nærværende rapport og som desuden i omskrevet form findes på projektets hjemmeside www.tilsynmedanbragteboern.kk.dk. Studentermedhjælper i VABU, Astrid Berg Bonnén, har udført databehandlingen og analyseret besvarelserne i spørgeskemaundersøgelsen samt skrevet afsnittet

'Spørgeskemaundersøgelser' i rapportens metodekapitel. Leder af VABU, Mette Larsen, har bidraget med løbende faglig sparring og feedback til samtlige af rapportens kapitler, gennemskrevet den samlede rapport samt fungeret som projektleder på projektet siden maj 2019.

Mette Larsen og Isabella Christensen, Videnscenter for Anbragte Børn og Unge, august 2020

Indhold

Forord	3
Resumé	7
Rapportens indhold	7
1. Projekt "Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn"	9
Projektets fokus, det personrettede tilsyn og bisidning	9
Projektets forankring og organisering	10
Baggrund for projektet.....	11
Projektets formål	13
Projektets teoretiske afsæt	13
Projektets tiltag til bedre børneinddragelse.....	16
2. Evalueringsdesign og metodiske overvejelser	20
Evalueringsdesign	20
Metodiske overvejelser	20
3. Forberedelse af barnet før tilsynet	26
Brev til barnet før tilsynet	26
Plejeforældres forberedelse af barnet inden tilsynet	29
Breve til barnet ved sagsbehandlerskift	32
Skriftlige materialer	34
Opsamling	34
4. Inddragelse af barnet under tilsynet	36
Børnesamtalen	36
Børnesamtalen - med eller uden plejeforældrene?	39
Barnets ret til bisidning	41
Afsluttende spørgsmål i børnesamtalen	43
Fællessamtale som afslutning på tilsynet	44
Ønsker om tilbagemelding fra sagsbehandleren.....	45
Opsamling	45
5. Inddragelse af barnet efter tilsynet	47
Plejeforældrenes opfølgning med barnet efter samtalen	47
Dokumentation af barnets ønsker til inddragelse	48
Tilbagemelding fra sagsbehandler efter tilsynet	49
Sagsbehandlingen efter tilsynet	50
Opsamling	50

6. Projektets organisering og videre implementering	52
Projektets organisering	52
Fastholdelse af den nye praksis	52
Spredning af ny praksis til andre	54
Opsamling	55
7. Konklusion og anbefalinger	56
Før tilsynet	57
Under tilsynet	59
Efter tilsynet	60
Fortsat brug af tiltagene samt spredning af ny praksis til andre	61
Litteratur	62

Resumé

Projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn' blev igangsat i 2017 som et aktionsforskningsprojekt med det formål at forbedre og styrke inddragelsen af anbragte børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn. Projektet er udført i et samarbejde mellem Videnscenter for Anbragte Børn og Unge, Borgercenter Børn og Unge Amager og Borgercenter Børn og Unge Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave i Københavns Kommune. Projektet er støttet af Egmont Fonden og afsluttes i oktober 2020.

Formålet med projektet har været at give yngre anbragte børn en forståelse af tilsynet, bedre muligheder for at komme til orde i samtaler med myndigheder, samt mulighed for medindflydelse på beslutninger, der vedrører deres anbringelse og øvrige tilværelse. Projektet har haft fokus på at udvikle nye tiltag, som kan hjælpe sagsbehandlere, plejeforældre og medarbejdere på døgninstitutioner til at inddrage barnet før, under og efter tilsynet.

Nærværende rapport beskriver *hvilke elementer fra tiltagene udviklet i projektet, der kan føre til en øget inddragelse af børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn*. Målgruppen for denne rapport er kommunalt ansatte medarbejdere i hele landet, forskere og andre med interesse for anbringelsesområdet. Forhåbningen er, at rapporten kan give inspiration til Københavns Kommune og andre kommuner og føre til en øget inddragelse af alle anbragte børn.

Evalueringen er baseret på en kombination af kvantitative og kvalitative metoder. Der er dels udført en spørgeskemaundersøgelse, som sagsbehandlere og plejeforældre har besvaret efter 39 tilsyn. Dels gennemført kvalitative fokusgruppeinterviews med ni sagsbehandlere og fem plejeforældre, samt enkeltinterviews med tre børn, som alle er tilknyttet de to BBU-enheder, der har deltaget i afprøvningen af de nye tiltag.

Rapportens indhold

I rapportens *Kapitel 1* beskrives projektets forankring og fokus, baggrunden for projektet, samt projektets formål. Herefter beskrives projektets teoretiske afsæt i forskning om børneinddragelse. En central pointe i dette afsnit er, at inddragelse skal ses som en proces, der både finder sted før, under og efter tilsynet. Børn har både brug for at blive forberedt samt at få en tilbagemelding på samtaler med myndigheder for at komme til orde og få medindflydelse på beslutninger, der har betydning for deres liv og anbringelse. Til slut i kapitlet skitseres de nye tiltag til bedre børneinddragelse, som er udviklet i projektet.

I *Kapitel 2* beskrives evalueringens design og metode.

Kapitel 3, Forberedelse af barnet før tilsynet, formidler sagsbehandlere, plejeforældre og børns erfaringer med de tiltag, der har til formål at inddrage barnet før tilsynet. Kapitlet viser, at der især er gode erfaringer med at sende personlige breve til børnene før tilsynet samt ved sagsbehandlerskift. Brevene gør børnene trygge, forbereder børnene på samtalen, og har betydet at flere børn gerne vil tale med sagsbehandleren. Inddragelse af barnet før tilsynet afhænger dog også af plejeforældrene/institutionsmedarbejderes indsats både før og efter tilsynet.

I *Kapitel 4, Inddragelse af barnet under tilsynet*, beskrives sagsbehandlere, plejeforældre og børns erfaringer med tiltagene, der skal øge børneinddragelsen under selve tilsynet. Både sagsbehandlere og plejeforældre vurderer, at både brevet samt de nye metoder til anvendelse under samtalen har ført til bedre børnesamtaler, hvor børnene i højere grad har forberedt sig på, hvad de gerne vil sige, og giver udtryk for egne holdninger og ønsker. Kapitlet viser, at børnene sjældent har en bisidder med til børnesamtalen, som ikke er plejeforældrene selv.

Kapitel 5, Inddragelse af barnet efter tilsynet, sætter fokus på de nye tiltag, der skal sikre en bedre børneinddragelse efter tilsynet. Børn har brug for at sætte ord på tanker og følelser efter samtaler med myndigheder, og kapitlet viser, at der er gode erfaringer med, at plejeforældrene følger op på samtalen sammen med barnet. Det er desuden en central pointe i kapitlet, at det er vigtigt, at sagsbehandleren giver barnet en tilbagemelding efter tilsynet, men evalueringen viser, at det kan være svært at love barnet, hvornår dette kan lade sig gøre.

I Kapitel 6, Projektets organisering og videre implementering, sættes fokus på, hvad der ifølge sagsbehandlerne skal til, for at de fortsat vil anvende projektets tiltag. Sagsbehandlerne giver også deres input til, hvordan den nye praksis kan spredes til andre enheder i Københavns Kommune samt til andre kommuner. Sagsbehandlerne giver udtryk for, at det vil være nødvendigt med ledelsesmæssig prioritering af og opbakning til brugen af de nye tiltag.

Kapitel 7 indeholder rapportens konklusioner og anbefalinger. Rapportens hovedkonklusion er, at det kan lade sig gøre i højere grad at inddrage børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn, og at børneinddragelsen er blevet væsentligt forbedret i projektperioden. Plejeforældrene oplever, at flere børn har fået mulighed for at give udtryk for egne perspektiver, og at sagsbehandlerne i højere grad end før lytter til børnenes ønsker og meninger. Sagsbehandlerne oplever, at mange af projektets tiltag er meningsfulde og anvendelige i praksis. Det gælder især tiltaget med at sende breve til børnene før tilsynet og ved sagsbehandlerskift, samt nye metoder til inddragelse under børnesamtalen. Interviews med børn understøtter denne konklusion.

1. Projekt "Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn"

I dette kapitel beskriver vi først projektet i korte træk og dets forankring. Herefter går vi mere i dybden med baggrunden for, at projektet blev igangsat, projektets formål, samt med projektets teoretiske afsæt. Her kommer vi ind på de undersøgelser om børneinddragelse, som har dannet afsæt for udviklingen af projektet. Til sidst i kapitlet følger en beskrivelse af de forskellige tiltag til bedre børneinddragelse, som sagsbehandlere og voksne på anbringelsesstedet har afprøvet i projektperioden i forbindelse med det personrettede tilsyn.

Projektets fokus, det personrettede tilsyn og bisidning

Projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn' blev påbegyndt d. 1. maj 2017 og forventes afsluttet d. 1. oktober 2020. Projektet er støttet med midler fra Egmont Fonden. Projektet tager afsæt i en ambition om at forbedre og styrke myndighedstilsynet med anbragte børn i alderen 5-12 år, så tilsynet i højere grad tilrettelægges og udføres på en måde, som understøtter, at børn opnår indsigt og træning i at forstå, komme til orde og få medindflydelse på vigtige beslutninger, der vedrører deres anbringelse og øvrige tilværelse. Med projektet sættes der fokus på anbragte børns mestring af deltagelse, samt sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejderes ansvar og opgaver i forhold til at støtte anbragte børn i at deltage i det personrettede tilsyn.

Efter servicelovens § 48 har anbragte børn ret til at blive hørt, inden sagsbehandleren træffer en afgørelse, som er vigtig og har betydning for barnets liv. Samtalen med barnet under det personrettede tilsyn er barnets mulighed for at komme med sit perspektiv på den iværksatte foranstaltning. Et hvert barn, som er i stand til at give udtryk for egne synspunkter, skal sikres retten til at udtrykke dem, og det betyder, at barnets perspektiv skal tillægges en betydelig vægt i sagsbehandlerens beslutninger. Lovgivningen beskriver, at det kun er i det omfang, at barnet ikke kan eller ikke vil give udtryk for sin mening, at samtalen kan undlades. Det er barnet, der bestemmer, hvorvidt og hvordan det gerne vil inddrages.

Det **personrettede tilsyn** indebærer, at en myndighedssagsbehandler fra den anbringende kommune kommer på besøg på anbringelsesstedet minimum to gang om året for at følge op på, om den hjælp, der er iværksat, fortsat opfylder behovet hos barnet eller den unge, om anbringelsesstedet behandler det anbragte barn eller den unge hensigtsmæssigt i forhold til barnets eller den unges problemstillinger og behov, og om barnet eller den unge trives og udvikler sig positivt. Hvis barnet ikke trives, er kommunen forpligtet til at handle således, at anbringelsens formål tilgodeses. Det personrettede tilsyn består i udgangspunktet af en samtale med barnet eller den unge, der så vidt muligt skal gennemføres uden tilstedeværelse af personer fra anbringelsesstedet¹.

For anbragte børn er det således et vilkår, at en sagsbehandler kommer på besøg minimum to gange om året og som udgangspunkt taler med barnet alene – dette gælder også for yngre børn. Barnets forældre har ikke ret til at deltage og kan ikke modsætte sig, at barnet deltager i samtalen med sagsbehandler. Børn og unge har imidlertid efter servicelovens § 48 a ret til at lade sig repræsentere eller bistå af andre til møder i den offentlige forvaltning. Derfor har anbragte børn ret til at have en **bisidder eller støtteperson** med under samtaler med deres sagsbehandler. En bisidder eller støtteperson kan være en vigtig støtte for barnet under samtalen, så barnet får kommunikeret sine tanker og ønsker. Før samtalen kan bisidderen eller støttepersonen være med til

1 <https://sim.dk/arbejdsomraader/udsatte-boern-og-unge/saerlig-stoette-og-hjaelp/tilsyn/>

at forberede selve samtalen sammen med barnet. Efter mødet kan bisidderen eller støttepersonen også være med til at huske på og genfortælle, hvad der blev sagt.

En bisidder kan være en person, som barnet kender og er trygt ved - for eksempel en lærer fra skolen eller en pædagog fra fritidsklubben. Det kan også være en professionel bisidder, som kender barnets rettigheder, lovgivningen på området samt praksis i kommunen. Bisidderen skal være neutral og udelukkende tage udgangspunkt i barnets perspektiver og synspunkter. Derfor kan plejeforældre eller institutionspersonale som udgangspunkt ikke være bisiddere for barnet, da de kan være påvirkede af deres kendskab til barnets situation, egne interesser, samt deres relation til barnet og dets forældre. Når plejeforældre eller institutionspersonale er med til samtalen, minimerer det desuden barnets mulighed for at tale åbent om anbringelsesstedet. Jævnfør kommunal praksis i Københavns Kommune skal sagsbehandleren altid spørge barnet, om han eller hun har lyst til at have en bisidder med - både før og til selve samtalen.

Projektets forankring og organisering

Projektet er udført i et tæt samarbejde mellem forskellige aktører fra Borgercenter Børn og Unge (BBU) i Københavns Kommunes Socialforvaltning. BBU har ansvaret for indsatsen overfor børn og unge under 18 år med sociale eller psykiske problemer og unge fra 18-22 år med behov for efterværn. BBU består af fem lokale børnefamilieenheder, der modtager og behandler underretninger fra borgere og professionelle, der er bekymrede for et barns trivsel. BBU rummer derudover fem udførercentre, der står for en række forebyggende, opfølgende tilbud og døgntilbud, herunder 14 døgninstitutioner og Center for Familiepleje, som forestår anbringelser af børn og unge i familiepleje. Center for Familiepleje rummer desuden et videnscenter på anbringelsesområdet, Videnscenter for Anbragte Børn og Unge (VABU). Projektet er udviklet af og forankret i VABU, men udført i et tæt samarbejde med de to myndighedsenheder BBU Amager (BBU A) og BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave (BBU VVK). VABU har i projektperioden stået for projektledelsen og udviklingen af de forskellige tiltag i projektet samt udarbejdet nærværende evaluering. Sagsbehandlere fra de to BBU-enheder har bidraget til at udvikle og afprøve de nye tiltag i forbindelse med gennemførelsen af personrettede tilsyn med anbragte børn. Desuden har Center for Familiepleje og i mindre grad forskellige døgninstitutioner medvirket i projektet.

En styregruppe bestående af ledere fra Københavns Kommune har været med til at sikre projektets fremdrift og kvalitet. Herudover har en faglig følgegruppe (fagspecialister med viden om børneinddragelse) løbende bidraget med sparring og ekspertviden på området². En ungeekspertgruppe har desuden bidraget med input til de nye tiltag og de udviklede materialer. Ungeekspertgruppen bestod af 3-5 aktuelt eller tidligere anbragte unge i alderen 15-23 år. De unge har deltaget i Københavns Kommunes ungepanel (nu overtaget af Børns Vilkår). Ungeeksperterne har samarbejdet med projektlederen om at identificere pejlemærker og nøgleindikatorer i forhold til, hvad der kan karakteriseres som 'god inddragelse' af børn i tilsynssamtaler.

Den primære målgruppe i projektet har været anbragte børn i alderen 5 til 12 år, der i projektperioden har modtaget personrettet tilsyn i enhederne BBU A og BBU VVK - i alt ca. 75 børn. Børnene er anbragt på hele Sjælland, men modtager alle tilsyn fra disse to enheder. Børnene er både anbragt i ordinær familiepleje, netværkspleje og på institution (døgninstitutioner og opholdssteder). Når vi i rapporten skriver 'plejefamilie' eller 'plejeforældre' er der tale om både plejefamilier og netværksplejefamilier.

Sekundært har projektet rettet sig mod børnenes tilsynsførende sagsbehandlere i kommunen, og børnenes primære voksne på anbringelsesstedet - plejeforældre og medarbejdere på døgninstitutioner. Projektet har

² Se i forordet hvem der har siddet i projektets styregruppe og i den faglige følgegruppe.

som noget nyt fokuseret både på sagsbehandlernes, men også på institutionsmedarbejdere og plejeforældres roller i forhold til at støtte inddragelsen af anbragte børn både før, under og efter tilsynet³. Inddragelsen af barnet i forbindelse med det personrettede tilsyn skal ikke blot opfattes som den aktivitet, der foregår under selve tilsynet, men snarere som en proces, hvor forberedelsen før tilsynet og opfølgningen efter tilsynet også har afgørende betydning for barnets muligheder for og oplevelser af reelt at blive inddraget.

Projektet har sigtet mod at skabe en varig forbedring af tilsynsarbejdet igennem realistiske og ikke alt for omkostningstunge forbedringer i processer til inddragelse i det kommunale system. Ideen med projektet var at skabe en systematik i det personrettede tilsyn, der lagde sig op ad procedurer og metoder, som allerede blev brugt i Københavns Kommune.

For at sikre kvaliteten i metodeudviklingen, er projektet udført som et aktionsforskningsprojekt, hvor praksis og forskning har inspireret og styrket hinanden i forhold til at skabe de bedst mulige resultater. Aktionsforskning er karakteriseret ved, at man løbende i forskningsprocessen igangsætter forandringsprocesser på baggrund af den viden, som opnås (Kildedal 2005). I nærværende projekt har det blandt andet betydet, at der blev igangsat en proces omkring implementering af de nye tiltag, som der var gode erfaringer med, før evalueringen var endeligt afsluttet.

På praksissiden er metodeudviklingen gennemført ved hjælp af tre hovedaktiviteter:

- Undervisning af hhv. tilsynsførende sagsbehandlere og voksne fra barnets anbringelsessted i projektets metoder og tiltag.
- Udvikling og afprøvning af nye procedurer i det personrettede tilsyn.
- Udvikling af materialer til sagsbehandlere og voksne på anbringelsesstedet til brug før og under det personrettede tilsyn.

I et tæt samarbejde med sagsbehandlerne og deres ledere har projektlederen fra VABU løbende udviklet, justeret og tilpasset de nye tiltag og materialer i forhold til den praksis, de skal virke i. I de første to år af projektperioden var projektlederen til stede to dage om ugen på hver BBU-enhed. Dette gav et indgående kendskab til den daglige drift og en tæt kontakt til sagsbehandlerne, samt mulighed for løbende at følge op på anvendelsen af materialerne.

De udviklede redskaber i projektet retter sig både mod anbringelser i plejefamilier, netværksplejefamilier og på døgninstitutioner. I projektperioden er de udviklede tiltag dog primært anvendt og afprøvet i forhold til familiepleje- og netværksanbringelser. Det skyldes, at der kun er få børn i den udvalgte målgruppe, der er anbragt på døgninstitution, og at redskaberne derfor kun er afprøvet tre gange på institutionsanbringelser gennem projektperioden. Det empiriske grundlag for nærværende evaluering er derfor tilsyn med børn og unge anbragt i familie- og netværkspleje. Projektets anbefalinger er imidlertid blevet kvalitetssikret i forhold til institutionsområdet via projektets styregruppe og den faglige følgegruppe, og retter sig derfor også mod børn og unge anbragt på døgninstitution.

Baggrund for projektet

Ifølge FN's Børnekonvention samt dansk lovgivning har alle børn har ret til at blive hørt og inddraget. Børn, som er anbragt uden for hjemmet, har herudover nogle særskilte rettigheder, der skal være med til at støtte og beskytte dem under deres anbringelse i en plejefamilie eller på en døgninstitution. Blandt andet har anbragte

³ Dette fokus på inddragelse i faserne før, under og efter tilsynet er udviklet med inspiration fra Birgitte Schjær Jensen (Jensen 2014).

børn som beskrevet ret til at blive hørt, inden sagsbehandleren træffer en afgørelse i forbindelse med det personrettede tilsyn, samt til at have en støtteperson/bisidder med til samtaler med deres sagsbehandler⁴.

Både nationale og internationale undersøgelser har gennem de sidste årtier vist, at mange anbragte børn og unge oplever, at de ikke bliver hørt, og at de professionelle ikke i tilstrækkelig grad medtænker børns og unges perspektiver i de beslutninger, som træffes (Ankestyrelsen 2011a, 2011b, 2013; Børns Vilkår 2017; Jensen 2014; Thomas & O'Kane 1998; Vis & Thomas 2009 m.fl.).

En af disse undersøgelser er en ph.d.-afhandling af Birgitte Schjær Jensen⁵ (2014). Afhandlingen satte fokus på, hvordan udsatte børn og unge oplever sociale myndigheders inddragelsespraksis på tværs af kommuner i Danmark. Med udgangspunkt i interviews med anbragte børn og unge, samt børn og unge der modtog forebyggende hjælpeforanstaltninger, viste afhandlingen, at børnene og de unge ikke følte sig reelt inddragede. Børnene og de unge beskrev de sociale myndigheders inddragelsespraksis som problematisk og svær at håndtere (Jensen 2014).

Selvom børns ret til inddragelse er sikret i den danske lovgivning, og selvom der har været en stigende opmærksomhed på at implementere de lovbestemte rammer for inddragelse af børn og unge i Københavns Kommune⁶, viste borgerrådgiverens rapport om Københavns Kommunes tilsyn med plejebørn i 2015, der baseredes på 30 udtagne sager, at der var et betydeligt forbedringspotentiale i forhold til kommunens varetagelse af tilsynet - både i forhold til samarbejde mellem myndigheder og plejefamilie og gennemførelse af rettidige besøg. Rapporten viste desuden eksempler på manglende opfølgning på plejebørns anmodninger om samtaler, samt lange sagsbehandlingstider fra modtagelsen af en bekymringskrivelse eller viden om mistrivsel til afholdelse af samtaler med de pågældende børn. Endelig viste undersøgelsen, at der i ingen af de 30 sager var dokumentation for, at plejebørnene i forbindelse med samtalerne var blevet vejledt om deres mulighed for at medbringe en bisidder eller støtteperson til samtalen. (Borgerrådgiveren 2015).

Anbragte børn har som livsvilkår, at de skal deltage i samtaler med voksne myndigheds personer om beslutninger, der har gennemgribende betydning for deres liv. Desuden er det et vilkår, at anbragte børn vil opleve regelmæssige planlagte og uplanlagte sagsbehandlerskift. Barnet kan ikke regne med, at den tilsynsførende sagsbehandler eller andre fra forvaltningen vil være den samme person igennem hele deres anbringelsesforløb. Flere undersøgelser peger på, at et (eller hyppige) sagsbehandlerskift for mange børn kan være svært at forstå eller håndtere (Egelund et al. 2010; Jensen 2014; Sandbæk 1995). Det er derfor afgørende, at barnet inddrages under sagsbehandlerskift, så barnet opnår forståelse for, hvorfor skiftet sker. Herudover er det vigtigt, at barnet får mulighed for at forberede sig på at møde en ny sagsbehandler, og at barnets ønsker til inddragelse overdrages ved sagsbehandlerskift. Det er også vigtigt, at barnet altid ved, hvem han/hun kan kontakte, hvis der er brug for det.

På baggrund af borgerrådgiverens rapport, forskning på området samt at sagsbehandlerne udtrykte et ønske om redskaber til at inddrage især de yngre børn, blev projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn' iværksat. Hensigten med projektet var at udvikle konkrete bud på, hvordan inddragelsen af børn i alderen 5-12 år i forbindelse med tilsynssamtaler kan tilrettelægges og indgå som en systematiseret del af beslutnings-

4 Læs mere om børns rettigheder til inddragelse og bisidning på hjemmesiden www.tilsynmedanbragteboern.kk.dk.

5 Birgitte Schjær Jensen har bidraget til udviklingen af projektet og har som tidligere afdelingsleder på BBU Amager siddet i projektets styregruppe i begyndelsen af projektperioden.

6 Det specialiserede børneområde har blandt andet gennemgået en omstilling af arbejdet med inspiration fra 'Sveriges- eller Boråsmodellen', som har inddragelse som væsentligt grundelement. I Københavns Kommune kaldes omstillingen 'Tæt på Familien'. Inddragelsesaspektet fik for alvor plads i lovgivningen med anbringelsesreformen i 2006, hvor inddragelse blev understreget som centralt i arbejdet med udsatte børn og unge (Servicestyrelsen (2007): *Håndbog om anbringelsesreformen*). Med Barnets Reform i 2011 blev inddragelse af børn yderligere fremhævet ((Socialstyrelsen (2011): *Håndbog om Barnets Reform*).

processerne i den kommunale praksis. Desuden skulle projektet udvikle konkrete tiltag vedrørende bisidning samt tiltag, der kan mindske de negative effekter for børn ved sagsbehandlerskift.

Birgitte Schjær Jensens afhandling har inspireret til flere elementer i projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn'. Blandt andet det centrale fokus på inddragelse både før, under og efter tilsynet, samt et teoretisk afsæt i et mestringsperspektiv.

Projektets formål

Det primære formål med projektet har været at styrke anbragte børns mestring i forhold til deres særlige livsvilkår som anbragte, så de via børnesamtaler med sagsbehandlere får erfaring med at udtrykke deres ønsker og behov til en voksen myndighedsperson, som de ikke altid kender på forhånd⁷. Det er forhåbningen, at barnets erfaring med inddragelse i tilsynssamtaler også kan sætte læringsspor til andre arenaer i barnets liv – for eksempel i skolen og på anbringelsesstedet, så barnet opnår mere generelle færdigheder i forhold til at give udtryk for tanker og følelser om eget liv.

Det sekundære formål med projektet har været at udvikle og systematisere nye tiltag rettet mod tilsynsførende sagsbehandlere og voksne på anbringelsesstedet. De nye tiltag skal guide sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejdere til at inddrage børnene både før, under og efter tilsynet.

I nærværende rapport forfølger vi det sekundære formål og undersøger, hvilke tiltag udviklet i projektet, der kan føre til en øget inddragelse af børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn. I nærværende evaluering er det ikke muligt at evaluere på, hvorvidt børnenes mestring er blevet styrket. Det ville kræve gentagne interviews med børnene over en længere periode.

Projektets teoretiske afsæt

I det følgende skitseres det kort, hvilken forskning og hvilke teorier om børneinddragelse, der ligger til grund for projektets udformning. Det defineres også, hvad der i nærværende rapport menes med begrebet 'inddragelse'.

Forskning om børneinddragelse i tilsyn

I et kvalitativt engelsk studie har forskere talt med børn og unge om, hvad der er vigtigst for dem i inddragelsesammenhænge med sociale myndigheder, og hvorfor inddragelse er vigtigt (Thomas & O'Kane 1998). I undersøgelsen kom de blandt andet frem til:

- At børnene ofte ikke kunne finde ud af, hvad der foregik på møderne, hvem der deltog og hvorfor.
- At børnene ofte blev kedede af det eller pinligt berørte, når de ikke var forberedt på mødekonteksten med de sociale myndigheder.
- At børnene havde brug for forberedelse og opfølgning på møder.
- At børnene ønskede og manglede støtte til at deltage i møder.
- At inddragelse skal forstås som en proces, hvor der skal indgå forklaringer, rådgivning, diskussion og samarbejde. For nogle af børnene var processen lige så vigtig som at få indflydelse på afgørelserne.

⁷ Der har været mange drøftelser i den faglige følgegruppe omkring projektopdragets fokus på, at børn skal lære at mestre samtaler med myndigheder. Følgegruppen har udtrykt bekymring for, om man med et sådant fokus pålægger børnene for stort et ansvar. De anbefaler, at man i stedet giver ansvaret til de voksne omkring børnene, og fokuserer på, hvordan man kan ruste sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejdere til i højere grad at inddrage børnene og give dem mulighed for medindflydelse. Desuden peger den faglige følgegruppe på, at der er en række strukturelle udfordringer ift. børneinddragelse (manglende tid og ressourcer), som bør løses på et politisk plan. For en uddybning af begrebet mestring, se afsnit herom i nærværende kapitel.

Birgitte Schjær Jensens afhandling viser, at børn både kan og gerne vil inddrages i samtaler, når de er tilrettelagt på 'børnevenlige' måder af sociale myndigheder. Afhandlingen viser i forlængelse af andre forskningsundersøgelser, at det i relation hertil er væsentligt at fastholde en balancegang mellem beskyttelse af barnet og inddragelse. De to begreber er ikke modpoler, men komplementerer hinanden (Jensen 2014). I relation hertil fremhæver en norsk undersøgelse (Strandbu 2011), at inddragelse giver beskyttelse – en form for 'sikkerhedsventil' – da inddragelsesprocesser kan give børn erfaringer med og lære dem at blive inddraget i beslutningsprocesser, hvorved de lettere kan fortælle om forhold på anbringelsesstedet – også hvis der er noget, de ikke trives med. Inddragelse af barnet fremhæves også i nyere dansk barndomsforskning, der peger på, "... at selv om indflydelse og inddragelse kan være belastende, kan det være endnu mere belastende ikke at have indflydelse og blive inddraget" (Warming, 2011: 31).

Inddragelse før tilsynet

Flere undersøgelser peger på, at mangelfuld inddragelse af børn også finder sted før selve mødet, og at udsatte børn ønsker og har behov for at blive forberedt, inden de deltager i et møde med myndighedspersoner (Jensen 2014; Thomas & O'Kane 1998). Inddragelse af børn før selve børnesamtalen i tilsynet er således et vigtigt element i forhold til at sikre, at børn oplever sig som en vigtig og relevant aktør, der kan have indflydelse på eget liv. Børn kan og vil gerne inddrages i formelle samtaler (som det personrettede tilsyn), men de har brug for støtte til at forstå, håndtere og indgå i sådanne formelle inddragelsessammenhænge. Denne støtte kan de få i mere uformelle sammenhænge: *"I de nære og hverdagslige relationer og kontakter med voksne, som børn og unge har tillid til, kan de være i dialoger og læreprocesser om tanker og følelser i deres individuelle liv. Børn og unge kan i inddragende tillidsfulde dialoger i hverdagen få sat ord på oplevelser og ideer og blive bekræftet i, at de er kompetente aktører i eget liv med værdifulde input til løsninger af deres problemer"* (Jensen, 2015: 45).

Med dette afsæt kan inddragelse ansues som en vigtig læreproces, hvor de betydningsfulde voksne omkring barnet kan være med til at støtte anbragte børn i at udvikle kompetencer til at give udtryk for egne holdninger og meninger – og i denne sammenhæng at håndtere samtaler med deres sagsbehandler. Derfor spiller de voksne på barnets anbringelsessted også en betydelig rolle i forhold til, at barnet kan forberede sig på tilsynet – det vil sige, at de før selve tilsynet kan drøfte både stort og småt med barnet i mere uformelle inddragelsessammenhænge, der således kan have en positiv afsmitning på barnets formelle deltagelse i det personrettede tilsyn.

Inddragelse under tilsynet

Under selve samtalen med barnet er det ifølge Hanne Warming (2011) vigtigt, at den voksne anlægger et 'indefra-perspektiv' på barnet, som optræder, når barnet selv giver udtryk for sine artikulerede holdninger, synspunkter, oplevelser og ønsker. Ved at give ordet til barnet selv og spørge barnet direkte, kan man få tilført ny og relevant viden om barnet fra barnets eget perspektiv.

Inddragelse efter tilsynet

Undersøgelser viser også, at måden, hvorpå myndighedspersoner følger op på barnets ønsker og spørgsmål efter samtalen med barnet, er lige så vigtig som forberedelsen før samtalen og anerkendelsen af barnets perspektiv under selve samtalen, hvis barnet skal opleve sig reelt inddraget.

Hvis barnet under samtalen har fået en oplevelse af, at han/hun har indflydelse på en beslutning, som sagsbehandler skal træffe, men efterfølgende får oplevelsen af, at sagsbehandleren 'havde truffet en beslutning på forhånd', vil barnet føle sig ført bag lyset (Bo & Gehl, 2008). Derfor er det vigtigt, at man under samtalen med barnet tydeliggør, at barnet ikke alene kan bestemme, hvilken beslutning der træffes, og at man efterfølgende giver barnet svar og tilbagemeldinger på barnets spørgsmål og ønsker.

Hvis myndighedspersoner ikke følger op på samtaler, kan det være svært for børn at forstå og håndtere deres situation samt virke meningsløst at skulle engagere sig i en samtale. Det kan desuden skabe frustration og usikkerhed. Når børn ikke oplever at få en opfølgning *"... vil de let danne egne selvcentrerede forståelser eller misforståelser af sammenhænge, og endda påtage sig skyld og tage ansvar for situationer, som de ikke har ansvaret for, og er en del af eller ikke en del af, som forklaringer på det, som sker"* (Jensen, 2014: 185).

Når børn giver udtryk for, at de oplever, at deres sagsbehandler ikke lytter til dem, kan det handle om, at børnene har konkrete ønsker, som de ikke har fået medhold i, og de derfor ikke føler sig inddragede i beslutningsprocessen. Det kan dog også handle om, at det for barnet er utydeligt at se, hvor dets udsagn og perspektiver er taget med i beslutningen. Det er derfor væsentligt, at sagsbehandleren er tydelig i sin tilbagemelding til barnet, og formidler, hvordan barnets perspektiv er inddraget i beslutningen. Børn har brug for at modtage forklaringer for bedre at kunne forstå og håndtere deres situation.

Når plejeforældre eller medarbejdere på institutionen efterfølgende taler med barnet om barnets oplevelse af selve samtalen (som f.eks. hvad barnet synes, var godt/svært, eller hvad barnet forestiller sig, kommer til at ske) kan det være med til at understøtte barnets udvikling af kompetencer til at mestre tilsynssamtaler fremadrettet. Flere børn i Jensens afhandling fortæller, at de gennem samtaler med voksne, de har tillid til – både fra deres private netværk (som f.eks. forældre eller ældre søskende) og professionelle netværk (f.eks. lærere og støttepersoner) – får støtte og hjælp til at gøre deres erfaringer med sociale myndigheders inddragelse mere forståelig. Når de får sat ord på deres oplevelser til voksne, som de har tillid til, kan de få be- eller afkræftet deres forestillinger (Jensen 2014). Plejeforældre og institutionsmedarbejdere har derfor ikke blot en vigtig rolle før tilsynet, men også efter tilsynet, da de uformelle inddragelsessammenhænge foregår løbende. Deres tætte støtte har afgørende betydning for, om barnets oplevelse af inddragelse er reel, eller kan karakteriseres som "symbolsk retorik/ikke-inddragelse" (Jensen 2014; 2015).

'Mestring' i en tilsynskontekst

Projektets primære formål, der fokuserer på at give børn kompetencer til at mestre samtaler med myndigheder, tager afsæt i Antonovskys teori om mestring af eget liv (Antonovsky 2000). Barnets mestring af deltagelse i tilsynet kan anskues ud fra det, man i litteraturen kalder for "en stærk oplevelse af sammenhæng" (Antonovsky 2000), hvor tre komponenter skal være til stede:

1. Begribelighed – barnet forstår, hvad der sker omkring ham/hende. Jo større grad af forudsigelighed barnet oplever, jo større grad af begribelighed forekommer.
2. Håndterbarhed – barnet er i stand til at håndtere krav og stressfyldte begivenheder. Jo mindre grad af belastning, jo lettere er det for barnet at håndtere. Den rette belastningsbalance fører til håndterbarhed.
3. Meningsfuldhed – barnet skal opleve mening i det, som han/hun skal gøre. Når barnet handler, engagerer sig og deltager, medvirker det til øget meningsfuldhed.

At lære at mestre tilsynsbesøg med en myndighedsrådgiver kan i denne optik bidrage til, at barnet opnår læring og erfaring med at få indflydelse på beslutninger i eget liv og kan understøtte, at barnet fortæller om forhold på anbringelsesstedet, som både fungerer og ikke fungerer, og i værste fald kan have karakter af omsorgssvigt, mistriksel eller overgreb. Dermed understøtter tilgangen, at det personrettede tilsyn kan udgøre den tilsigtede sikkerhedsventil for det enkelte barn om forhold på anbringelsesstedet, som skal danne rammen for barnets trivsel, sundhed og læring.

Inddragelse som begreb

I nærværende projekt betegnes begrebet '**inddragelse**' som en aktivitet, hvor voksne aktivt giver børn tid og plads til at være med. Begrebet '**deltagelse**', bruges til at beskrive situationer, hvor barnet er aktivt og gør no-

get på lige fod med andre, voksne som børn. Med begrebet **'medindflydelse'** lægges der vægt på graden af barnets indflydelse på de voksnes beslutninger. Vi har valgt at kalde dette projekt for Bedre børneinddragelse i tilsyn, fordi projektet skaber ændringer i de tilsynsførende sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejderes aktiviteter med henblik på at styrke barnets mestring af deltagelse og medindflydelse i det personrettede tilsyn. Projektets primære formål er således, at barnet igennem en forbedret børneinddragelse i stigende grad bliver bedre til at deltage aktivt og selvstændigt i tilsynssamtalen, og at barnet dermed også opnår medindflydelse – for eksempel på dagsordenen for samtalen, hvordan samtalen forløber, hvem der deltager, samt hvordan barnet får en tilbagemelding fra sagsbehandleren. Ansvar for herfor ligger dog hos de voksne omkring barnet og ikke hos barnet selv.

Projektets tiltag til bedre børneinddragelse

I det følgende beskrives de tiltag til bedre børneinddragelse, som blev udviklet og afprøvet i projektet⁸. Tiltagene til brug for sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejdere både før, under og efter tilsynet, havde til formål at gøre det personrettede tilsyn mere forudsigeligt, håndterbart og meningsfuldt for anbragte børn.

Før tilsynet

Brev til barnet

I projektperioden skulle sagsbehandlerne sende et brev til barnet forud for tilsynet. Brevet skulle give barnet en større forståelse for formålet med samtalen, forudsigelighed i forhold til hvordan samtalen skulle forløbe, samt indflydelse på samtaleindholdet. For ligeledes at skabe forudsigelig for barnet, blev sagsbehandlerne opfordret til at vedhæfte et billede af dem selv i brevet.

For at give barnet mulighed for medindflydelse på mødets indhold skulle brevet indeholde sagsbehandlerens forslag til en dagsorden. Barnet blev i brevet opfordret til at komme med input til dagsordenen, for på den måde at få mulighed for at være med til at definere selve formålet med samtalen. Plejeforældrene blev opfordret til at drøfte brevets indhold med barnet, samt at tale med barnet om, hvad barnet gerne ville tale med sagsbehandleren om til mødet. Plejeforældrene skulle hjælpe barnet med at skrive emnerne ned og enten sende dem til sagsbehandleren eller huske barnet på at tage dem med til samtalen med sagsbehandleren.

For at give barnet lyst til at deltage i samtalen skulle sagsbehandlerne skrive direkte og personligt til barnet. Derfor blev der ikke udviklet et standardbrev. Sagsbehandlerne skulle desuden skrive brevet så kort og præcist så muligt, og skrive i et sprog tilpasset det enkelte barns alder og funktionsniveau. I projektet blev der udviklet en brevskelet med en liste over vigtige elementer, som sagsbehandlerne skulle inkludere i brevet. Der blev desuden udarbejdet et eksempel på et brev, som fungerede som inspiration.

Brevet blev sendt elektronisk til barnet via plejeforældrenes e-Boks. Derfor var det plejeforældrene, som havde ansvaret for at give brevet videre til barnet og eventuelt læse det sammen med barnet.

Orientering til barnet om mulighed for bisidder

I projektet blev der udviklet en række nye tiltag, som havde til formål at systematisere sagsbehandlerens praksis omkring at orientere barnet om muligheden for at have en bisidder med til samtalen. Først og fremmest skulle

8 På hjemmesiden www.tilsynmedanbragteboern.kk.dk kan du finde mere information om de tiltag, som evalueringen har vist, at der har været gode erfaringer med. Du kan også læse mere om projektet 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn' og finde de skriftlige materialer, som blev udleveret til sagsbehandlere, plejeforældre og børn, som deltog i projektet.

sagsbehandlerne sørge for, at barnet forud for det personrettede tilsyn fik information om dets ret til at have en bisidder med. Sagsbehandlerne skulle nævne det i brevet, som blev sendt til barnet før tilsynet, ligesom muligheden også nævnes i informationsmaterialet "*Når du får besøg af din sagsbehandler*". Herefter skulle sagsbehandlerne undersøge, om der kunne være en person i barnets netværk, som kunne tænkes at påtage sig rollen som barnets bisidder. Hvis der ikke kunne findes en potentiel bisidder, var næste skridt at involvere barnets plejeforældre eller medarbejdere på døgninstitutionen i forhold til at sikre, at de sammen med barnet kunne finde frem til, hvorvidt barnet ønskede en bisidder, og i så fald hvem. Under samtalen skulle sagsbehandlerne fortsat spørge barnet om dets ønsker i forhold til at have en bisidder med.

Nye tiltag i forbindelse med sagsbehandlerskift

De nye tiltag i projektet, som fokuserede på sagsbehandlerskift, havde til formål at gøre et sagsbehandlerskift så let som muligt for barnet. Hvis det var muligt, skulle den tidligere og nye sagsbehandler mødes med barnet til et såkaldt 'overlapsmøde'. Hvis dette ikke var muligt, skulle begge sagsbehandlere sende henholdsvis et 'farvel-brev' eller et 'hej-jeg-er-din-nye-sagsbehandler-brev'. Det var hensigten, at brevene skulle være personlige. Derfor blev der i projektet ikke udviklet et standardbrev. I stedet blev der udviklet to eksempler på breve, som fungerede som inspiration.

Informationsmateriale til barnet

I projektperioden sendte sagsbehandleren hæftet: "*Når du får besøg af din sagsbehandler*" til barnet forud for samtalen. Hæftet beskriver, hvorfor sagsbehandleren kommer på besøg, hvad en børnesamtale er, hvordan børnesamtalen skal foregå, barnets rettigheder i forhold til inddragelse og til at have en bisidder med til samtaler m.m. Hæftet blev udarbejdet i projektet med henblik på at give barnet en forståelse af selve processen – det vil sige, hvad barnet kan forvente både før, under og efter tilsynet.

Informationsmateriale til voksne på barnets anbringelsessted

Informationsmaterialet til voksne på barnets anbringelsessted giver information til medarbejdere på døgninstitutioner og plejeforældre om deres vigtige rolle i forhold til at støtte inddragelsen af barnet – særligt før og efter det personrettede tilsyn har fundet sted. Materialet beskriver også barnets ret til at have en bisidder med til samtalen. Materialet giver gode råd til, *hvordan* institutionsmedarbejdere og plejeforældre kan hjælpe barnet før og efter tilsynet – for eksempel gennem uformelle samtaler med barnet i hverdagen, som kan hjælpe barnet til at sætte ord på meninger og ønsker.

Under tilsynet

Samtaleteknikker og visuelle metoder

I projektperioden blev sagsbehandlerne opfordret til at anvende forskellige visuelle metoder og samtaleteknikker, som havde til formål at fremme inddragelsen under samtalen med barnet. Disse fremgik af et metode- og inspirationskatalog, som blandt andet indeholder råd til, hvordan man som sagsbehandler kan indlede og afslutte samtalen, stille åbne spørgsmål og relationsspørgsmål, samt anvende visuelle metoder som kan øge børns deltagelse i samtalen, for eksempel gennem billeder og tegninger⁹.

⁹ Eksempler på de visuelle metoder er metoden "Ord og billeder", som støtter barnet i at skabe en meningsfuld fortælling om sit liv; "De tre huse", som tager udgangspunkt i 'Signs of safety' (Turnell et al. 2013); samt "KAT-kassen", som er en metode til at strukturere samtaler (www.cat-kit.com).

Evalueringskema

Som afslutning på samtalen skulle sagsbehandlerne anvende et evalueringskema sammen med barnet. Evalueringskemaet er inspireret af FIT: Feedback Informed Treatment¹⁰. Skemaet indeholder en række spørgsmål, som barnet skulle svare på. For eksempel det FIT-inspirerede spørgsmål: *"Har vi fået talt om det, som du gerne ville tale om i dag?"*. Barnet skulle også svare på spørgsmål om dets mening om det fremsendte brev og informationsmateriale, samt ønsker til sagsbehandlerens tilbagemelding. Sagsbehandleren skulle desuden notere de ting, som han/hun vurderede fremover ville kunne fremme barnets oplevelse af inddragelse. Barnet kunne vælge at svare på spørgsmålene ved at bruge en skala fra 1-10 eller fem forskellige smileyer.

Efter tilsynet

Opfølgning sammen med plejeforældre

I projektperioden blev plejeforældrene opfordret til at tale med barnet om barnets oplevelse af samtalen med sagsbehandleren. Barnet skulle ikke nødvendigvis gentage eller gennemgå, hvad der blev sagt under samtalen, men blot have en mulighed for dette, samt en mulighed for at få svar på eventuelle ubesvarede spørgsmål eller usikkerheder.

Tilbage melding til barnet

Sagsbehandlerne blev opfordret til, så hurtigt som muligt, at følge op på barnets spørgsmål og ønsker efter samtalen. Selvom barnet ikke selv kan bestemme, hvordan sagsbehandlerens beslutning bliver, skal barnet føle sig inddraget, hørt og respekteret. Derfor blev det understreget, at sagsbehandleren skulle være tydelig og transparent omkring, hvordan barnets perspektiv har haft betydning i beslutninger.

Dokumentation

Som en ny procedure skulle sagsbehandlerne efter tilsynet dokumentere i barnets journal, hvordan barnet havde oplevet at blive inddraget i forbindelse med tilsynet. På den baggrund kom det til at fremgå af barnets journal, hvad der var vigtigt for barnet i forhold til at føle sig hørt og inddraget i forbindelse med tilsynet. Det kunne være alt fra, hvilke særlige ønsker barnet havde til, hvordan samtalen skulle foregå, hvor længe, om der skulle være en bisidder med osv. Ved det næste tilsyn skulle sagsbehandleren forholde sig til denne viden. I de tilfælde, hvor der var sagsbehandlerskift, gav det mulighed for, at barnets nye sagsbehandler på forhånd kunne læse, hvad der var vigtigt for barnet.

På modstående side ses to figurer, som giver et overblik over henholdsvis sagsbehandlere, plejeforældre/institutionsmedarbejderes nye opgaver i projektperioden i forhold til inddragelse af barnet før, under og efter tilsynet.

¹⁰ FIT er oprindeligt udviklet til klinisk psykologisk praksis af de amerikanske psykologer Scott D. Miller og Barry L. Duncan. Metoden har til formål at sikre, at indsatsen hjælper borgeren, og at samarbejdet mellem borgeren og medarbejderen fungerer (Bargmann & Jensby 2012).

Sagsbehandlernes nye opgaver i projektperioden:

Før tilsynet	<ul style="list-style-type: none">• Sende personligt brev til barnet• Orienter om ret til støtteperson/bisidder i brev• Sende informationsmateriale til barnet• Sende informationsmateriale til plejeforældre• Sende brev til barnet ved sagsbehandlerskift og deltage i overlapsmøde
Under tilsynet	<ul style="list-style-type: none">• Anvende metoder og teknikker til at tale med børn under børnesamtalen• Anvende evalueringsskema som afslutning på børnesamtale
Efter tilsynet	<ul style="list-style-type: none">• Give barnet en tilbagemelding på samtalen• Beskrive og dokumentere inddragelsen af barnet i handleplanen

Plejeforældre og institutionsmedarbejderes nye opgaver i projektperioden:

Før tilsynet	<ul style="list-style-type: none">• Læse og orientere sig i informationsmaterialet• Læse brev og hæfte sammen med barnet• Hjælpe barnet med at forberede sig til samtalen - evt. skrive en huskeliste
Efter tilsynet	<ul style="list-style-type: none">• Samle op på samtalen med barnet

2. Evalueringsdesign og metodiske overvejelser

I dette kapitel beskrives rapportens evalueringsdesign, samt de metoder som er anvendt i evalueringen af projektet. Vi kommer ind på evalueringens formål og arbejdsspørgsmål, samt overvejelser omkring hvilken betydning de anvendte metoder har for evalueringens resultater.

Evalueringsdesign

Formålet med nærværende rapport er som tidligere beskrevet at afdække hvilke elementer fra tiltagene udviklet i projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn', der kan føre til en øget inddragelse af børn i alderen 5-12 år¹¹ i det personrettede tilsyn. Dette undersøges ud fra tre grupperes perspektiver: Anbragte børn i alderen 8-12 år, plejeforældre, samt sagsbehandlere fra BBU Amager (BBU A) og BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave (BBU VVK), som alle har været tilknyttet projektet og har deltaget i/afprøvet de nye tiltag til børneinddragelse.

For at vurdere hvorvidt de nye tiltag kan føre til en øget børneinddragelse, og for at kunne komme med anbefalinger vedrørende en fremadrettet implementering af de nye tiltag, er det relevant at undersøge:

- Hvordan oplever barnet at deltage i det personrettede tilsyn, efter at de nye tiltag er taget i brug?
- Hvad er henholdsvis sagsbehandlere og plejeforældres erfaringer med de nye tiltag?
- Hvordan oplever henholdsvis sagsbehandlere og plejeforældre inddragelsen af barnet, efter at de nye tiltag er taget i brug?

Nærværende evaluering er baseret på en kombination af kvantitative og kvalitative metoder. Som del af undersøgelsen er der udført en todelt spørgeskemaundersøgelse målrettet samtlige sagsbehandlere og plejeforældre tilknyttet projektet, tre kvalitative enkelt-interviews med børn i alderen 8-12 år, samt tre fokusgruppegruppinterviews med plejeforældre og sagsbehandlere som er tilknyttet de to BBU-enheder.

Evalueringen er udført af medarbejdere, som er ansat i Københavns Kommune, men som ikke tidligere har været en del af dette konkrete projekt, og som derfor ikke på forhånd har særlige holdninger til de udviklede tiltag eller forforståelser om de deltagende sagsbehandlere, plejeforældre og børn.

Metodiske overvejelser

Evalueringen er udført som en mixed methods evaluering, hvor både kvantitative og kvalitative metoder indgår. Det skaber mere sikkerhed omkring resultaternes validitet, der hvor resultaterne er ens, samt nuancerer resultaterne, der hvor resultaterne er modstridende. Det bliver dermed et mere validt evalueringsdesign, hvor metoderne komplementerer hinanden (Emmenegger og Klemmesen 2012).

Alle personer, som indgår i nærværende evaluering, er anonymiserede. Det har især været en vigtig bestræbelse at sikre anonymitet mellem henholdsvis børn og sagsbehandlere, samt mellem plejeforældre og sagsbehandlere,

¹¹ Som nævnt i kapitel 1 er hensigten med en bedre børneinddragelse i denne sammenhæng, at børnene får mulighed for at deltage aktivt og selvstændigt i tilsynssamtalen, og at barnet dermed også opnår medindflydelse på for eksempel dagsordenen for samtalen, hvem der skal deltage, samt hvordan barnet gerne vil have en tilbagemelding fra sagsbehandleren.

da der ellers er risiko for, at negative udtalelser kan skade relationerne mellem disse. Informationer som kan føre til genkendelse af personer eller specifikke forløb er derfor sløret og ændrede. For eksempel kan børnenes køn og alder være ændret, mens der ikke henvises til, hvilken BBU-enhed som børn, plejeforældre og sagsbehandlere er tilknyttet. Af hensyn til anonymisering bliver alle personer konsekvent omtalt som "hun" i rapporten.

Spørgeskemaundersøgelse

Den kvantitative del af evalueringen består af to spørgeskemaer tilsendt henholdsvis plejeforældre og sagsbehandlere fra BBU-Amager og BBU-Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave.

Spørgeskemaundersøgelsen giver et bredt indblik i plejeforældre og sagsbehandlers forskellige vurderinger af de afprøvede tiltag og et generelt billede af, hvordan de nye børnevenlige inddragelsesformer er anvendt i praksis. Både plejeforældre og sagsbehandlere er spurgt ind til, hvordan de har anvendt de nye tiltag, samt deres vurdering af, hvorvidt og hvordan de nye børnevenlige procedurer er med til at sikre, at de anbragte børn i højere grad bliver inddraget i tilsynssamtaler med myndigheden. De kvalitative interviews er derefter brugt til at gå i dybden med relevante resultater og fund fra spørgeskemaundersøgelsen. Dermed er spørgeskemaundersøgelsen blevet anvendt til deskriptiv statistik i denne evaluering, og der er ikke foretaget statistiske tests på det kvantitative materiale.

Fremgangsmåde

Spørgeskemaundersøgelsen løb fra d. 1. februar 2019 til d. 15. maj 2019. I denne periode var der 39 tilsyn. Efter hvert tilsyn blev et spørgeskema sendt til barnets plejeforældre og sagsbehandler. Spørgeskemaerne blev sendt pr. e-mail. Fordi sagsbehandlere og plejeforældre skulle besvare spørgeskemaet kort tid efter tilsynet, kom besvarelsenerne ind løbende. Besvarelsenerne blev anonymiserede, så snart de blev indsendt. Efter d. 15. maj 2019 blev alle besvarelsener gennemgået og analyseret. Inden spørgeskemaerne blev sendt ud, blev de pilot-testet af henholdsvis tre plejeforældre og to sagsbehandlere, samt tre akademiske medarbejdere i VABU. Der blev som følge heraf lavet ændringer i forhold til spørgsmålsformuleringer.

Spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen

Spørgsmålene i spørgeskemaundersøgelserne søger at indfange, hvorvidt de nye procedurer leder til en øget inddragelse af barnet. For eksempel spørges der både ind til sagsbehandlere og plejeforældres anvendelse af konkrete tiltag, men også til om barnet for eksempel havde input til samtalen, eller om brevet til barnet havde en positiv indvirkning på barnets forberedelse af tilsynet. Spørgsmålene er forsøgt udformet i så let forståeligt et sprog som muligt, og ledende spørgsmål er forsøgt undgået.

Både plejeforældre og sagsbehandlere skulle i deres besvarelsener også evaluere på deres egen indsats omkring tilsynet. Det er muligt, at både sagsbehandlere og plejeforældrene evaluerer deres egen indsats som mere positiv, end det reelt er tilfældet. Det skal nævnes, at Center for Familiepleje, som Videnscenter for Anbragte Børn og Unge er en del af, er plejeforældrenes arbejdsgiver og at videnscentret er forankret i Borgercenter Børn og unge i Københavns Kommune. Der er derfor en risiko for bias både i forhold til sagsbehandlere og plejeforældres svar.

Målgruppe og svarprocenter

Spørgeskemaundersøgelsens målgruppe er som nævnt både sagsbehandlere og plejeforældre til børn anbragt i ordinære plejefamilieanbringelser eller netværkspleje. Der er sendt spørgeskemaer til sagsbehandlere efter 39 tilsyn, hvoraf 37 er besvarede. Det giver en svarprocent på 95 %, for de tilsyn, der blev afholdt i perioden, hvor spørgeskemaundersøgelsen kørte. Der er desuden sendt spørgeskemaer til plejeforældre efter 38 tilsyn, hvoraf 29 er besvarede, hvilket giver en svarprocent på 76 %.¹²

¹² Der er ikke sendt et lige antal spørgeskemaer til de to grupper, da en enkelt plejemor ikke havde en e-mailadresse, som undersøgelsen kunne sendes til.

Målgruppen for spørgeskemaundersøgelsen var oprindeligt sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejdere. Som tidligere nævnt fokuserer denne evaluering kun på netværks- og familieplejeanbringelser, da der i perioden hvor spørgeskemaundersøgelsen kørte, kun var tilsyn med to børn anbragt på institution. Disse to besvarelser er fjernet fra det kvantitative materiale. Dermed er det 37 besvarelser fra sagsbehandlere, samt 27 besvarelser fra plejeforældre, der udgør datagrundlaget i spørgeskemaundersøgelserne.

Det skal nævnes, at der ved mange af spørgsmålene er en høj procentdel, der svarer 'Ved ikke', eller svarer, at de ikke har anvendt den nye metode/læst et materiale.

Børnene

I spørgeskemaundersøgelsen har vi fået svar fra tilsyn gennemført med børn i hele aldersgruppen 5-12 år. Vi har undersøgt aldersfordelingen i denne gruppe børn og sammenlignet den med den gruppe børn, hvis tilsyn var planlagt til at blive gennemført efter spørgeskemaundersøgelsens afslutning. Aldersfordelingen fordeler sig nogenlunde jævnt og er relativt ens i begge grupper. Der indgår dog også to børn på 13 år i besvarelserne fra plejeforældrene, hvilket sandsynligvis skyldes, at to af børnene har haft fødselsdag i den tid, der er gået mellem, at sagsbehandlerne og plejeforældrene har besvaret spørgeskemaet for det samme tilsyn.

Spørgeskemaundersøgelsens validitet og repræsentativitet

Spørgeskemaundersøgelsen skulle oprindeligt have kørt i en periode på otte måneder, fra d. 1. februar til d. 1. oktober 2019, da alle børn på de to BBU-enheder dermed ville have deltaget i et personrettet tilsyn i undersøgelsesperioden. Da den tidligere projektleder stoppede midt i perioden, besluttede vi at afslutte spørgeskemaundersøgelsen d. 15. maj. Denne beslutning blev taget ud fra et ressourcehensyn, og fordi der ikke var planlagt tilsyn i juli måned grundet ferie. Evalueringen har dermed viden fra lige over halvdelen (39 tilsyn) af alle de personrettede tilsyn, der skulle have været i den fulde periode (ca. 75). Det betyder, at evalueringen ikke fik så mange besvarelser, som det oprindeligt var planlagt.

Det er vigtigt at overveje, om der kan være en bias i forhold til, hvem der har besvaret spørgeskemaerne. Det væsentlige er her, hvorvidt besvarelserne fra den gruppe, der har besvaret spørgeskemaet, kunne tænkes at adskille sig markant (enten positivt eller negativt) fra den gruppe, der ikke har haft mulighed for at besvare spørgeskemaet. Dette er usandsynligt, eftersom det blot er tidspunktet for tilsynet, der har afgjort, hvem der har haft mulighed for at svare. Desuden er der en høj svarprocent blandt både sagsbehandlere (95 %) og plejeforældre (76 %). Det er således ikke sagsbehandlere og plejeforældres holdninger til og erfaringer med projektet, der er udslagsgivende for, hvorvidt de har besvaret spørgeskemaet – blot tidspunktet for tilsynet. Dette tyder på, at reliabiliteten og validiteten af spørgeskemaet ikke er påvirket væsentligt af, at undersøgelsen stoppede før tid. Det er dog væsentligt at holde for øje, at spørgeskemaundersøgelsen ikke kan siges at være repræsentativ for, hvordan de resterende plejeforældre og sagsbehandlere i de to BBU-enheder ville have svaret ved resten af tilsynene, hvis de havde haft mulighed for at gøre det.

Kvalitative interviews

Både børnenes, plejeforældrenes og sagsbehandlerens perspektiver på projektets tiltag belyses også gennem kvalitative interviews, som giver mulighed for at få en dyb forståelse for konkrete forløb (Kvale 1997). Gennem åbne spørgsmål lader man informantens egne ord være bestemmende for retningen i interviewet. Kvalitative interviews er velegnede til at få indblik i personers oplevelser, holdninger, praksisser og forståelser (Rytter og Olwig 2018). Derfor er kvalitative interviews velegnede til at undersøge børns, plejeforældres og sagsbehandleres oplevelser med og holdninger til de nye tiltag.

Det er vigtigt at pointere, at de relativt få interviews, der giver indblik i børn, plejeforældre og sagsbehandlers perspektiver, ikke kan fortælle noget om udbredelsen af sagsbehandlere, børn og plejeforældres oplevelser med projektets tiltag. Alligevel kan vi se, at en række tematikker går igen i interviewene. Dette gælder især interviewene med plejeforældre og sagsbehandlere, hvor vi har talt med henholdsvis fem plejeforældre og ni sagsbehandlere. Det giver indtryk af, at det er sandsynligt, at de samme tematikker ville komme frem, hvis vi gennemførte yderligere interviews med målgruppen.

I kapitlerne 3, 4 og 5, hvor vi formidler børn, sagsbehandlere og plejeforældres perspektiver, har vi medtaget mange citater for at gengive deres oplevelser så tæt på det sagte som muligt. For at afkorte citaterne har vi visse steder udeladt passager, som ikke er nødvendige for forståelsen af eksemplet. Dette er markeret med [...]. Andre steder har vi tilføjet ord, der fremmer forståelsen af det sagte. Disse ord er markeret således: [barnet].

Interviews med børn

Da nærværende evaluering blev påbegyndt, var det vores intention at interviewe ti børn i alderen 5-12 år, som er tilknyttet enten BBU Amager eller BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave, og som har været en del af afprøvelingen af projektets tiltag til bedre børneinddragelse. Det skulle dog vise sig at blive en vanskelig opgave at få interviewaftaler med børnene, hvilket uddybes nedenfor.

Fremgangsmåde ift. at finde børn til interviews

Efter rådgivning fra projektets faglige følgegruppe ville vi interviewe børnene ca. 14 dage efter, at de havde deltaget i et personrettet tilsyn. På denne måde ville tilsynet være lidt på afstand for barnet, men kun så meget at børnene stadig ville kunne huske tilsynet og de tilsendte materialer fra sagsbehandleren.

Vi modtog ugentligt en liste over de børn, som havde haft tilsyn i den forgangne uge. Herefter kontaktede vi barnets sagsbehandler for at få kontaktoplysninger til barnets biologiske forældre og plejeforældre. På grund af tidspres i de to BBU-enheder skete det dog ofte, at vi ikke fik svar fra sagsbehandlerne. Herudover sagde sagsbehandlerne i mange tilfælde nej til, at vi kunne interviewe barnet. Dette blev ofte begrundet med bekymring for, at barnet var for sårbart til at deltage i et interview. Derudover var det ikke alle sagsbehandlere, der fortsat anvendte projektets tiltag til bedre børneinddragelse, og det ville derfor ikke være muligt at tale med barnet om for eksempel brevet fra sagsbehandleren eller informationsmaterialet.

Forældre til børn og unge under 15 år skal give deres samtykke til, om barnet eller den unge må deltage i et interview. Når vi fik kontaktoplysninger fra sagsbehandleren, kontaktede vi derfor barnets forældre. Mange forældre sagde nej tak til, at vi måtte interviewe barnet. Flere begrundede dette med, at barnet stod i en svær situation og derfor ikke skulle forholde sig til flere fremmede voksne.

Sagsbehandlerne blev ikke orienteret om, hvilke forældre der gav samtykke. Sagsbehandlerne ved derfor ikke, hvilke børn der har deltaget i interviews, selvom de har sendt kontaktinformationer videre. Når forældrene gav deres samtykke til, at deres barn måtte deltage i et interview, kontaktede vi plejeforældrene. Her sagde nogle få plejeforældre nej tak på barnets vegne. Når plejeforældrene sagde ja, sendte vi et brev til barnet. Brevet indeholdt information om formålet med samtalen samt et billede af interviewerens. Tre ud de fire børn som vi fik kontakt til, sagde ja til et interview.

De børn vi har talt med, er altså ikke tilfældigt udvalgt. Vi har talt med de tre børn, som sagsbehandlere, biologiske forældre og plejeforældre har givet os lov til at tale med. Det kan betyde, at de børn som sagsbehandlerne har givet os kontaktinformationer på, måske i højere grad er blevet inddraget i tilsynet end andre børn. Det betyder også, at de børn som er mere udsatte og sårbare, måske ikke har fået mulighed for at give deres

meninger til kende. Børnenes perspektiver kan altså ikke siges at være repræsentative for de børn, som har afprøvet projektets tiltag til bedre børneinddragelse.

Interviewsituationen

De tre interviewede børn er mellem otte og 12 år. Vi interviewede børnene i deres hjem i plejefamilien. Vi forklarede børnene, at de er anonyme i rapporten, og at vi ikke ville tale med sagsbehandleren efterfølgende. Børnene fik lov til at bestemme, hvem der skulle deltage i samtalen. To af børnene valgte, at en eller to af deres plejeforældre skulle være med. Det tredje barn valgte, at plejemoren skulle gå lidt til og fra samtalen. Dette gav tryk for børnene, men betød også, at plejeforældrene sommetider svarede for barnet.

I brevet som vi sendte til barnet forud for samtalen, orienterede vi barnet om, hvilke temaer vi gerne ville tale om. Dette gjorde vi for at børnene fik mulighed for at forberede sig til samtalen, og så de fik mulighed for at reflektere over temaerne på forhånd. I interviewene spurgte vi ind til barnets generelle erfaringer med at tale med sagsbehandleren. Vi spurgte også ind til, hvordan barnet forbereder sig før tilsynet, og hvad der sker efter. Vi spurgte ikke ind til det konkrete tilsyn og lagde vægt på at fortælle børnene, at de ikke behøvede at fortælle, hvad de taler med sagsbehandleren om.

Børnenes perspektiver i rapporten

Vores bestræbelser på at interviewe børnene var et forsøg på give ordet til børnene selv, så vi kunne få deres perspektiver på, hvad de for eksempel syntes om at få et brev fra deres sagsbehandler. Vi bestræbte os på at inkludere et 'indefra-perspektiv' på barnet, som optræder, når man spørger barnet direkte, så barnet kan give udtryk for egne synspunkter og holdninger (Warming 2011).

Man kan diskutere, om det giver mening at inkludere børnenes perspektiver, når vi har talt med så få børn. Selvom fremstillingen af børnenes erfaringer ikke er repræsentativ for de børn, der har deltaget, har vi vurderet, at det i dette tilfælde er bedre at have få børns perspektiver med frem for ingen. Det er også vigtigt for os, at de børn som vi har talt med, oplever, at de er blevet hørt. Børnenes erfaringer er skrevet ind undervejs i rapporten, der hvor det er relevant. For at vurdere hvilke tiltag fra projektet, der kan føre til en øget inddragelse af børnene, har vi altså i højere grad end tiltænkt været nødt at spørge plejeforældre og sagsbehandlere. Nærværende rapport er dermed i højere grad baseret på et 'tilstræbt indefra-perspektiv' på barnet, som optræder, når man forsøger at sætte sig i barnets sted gennem samtaler med personer rundt om barnet, end på et 'indefra-perspektiv' med fokus på barnets egne perspektiver (Warming 2011).

Fokusgruppeinterviews

Der er i alt udført tre kvalitative fokusgruppeinterview – to fokusgruppeinterview med i alt ni sagsbehandlere fra BBU A og BBU VVK og et fokusgruppeinterview med 5 plejeforældre.

Fra BBU Amager var 'børnegruppen' inviteret til at deltage i interviewet, og fem sagsbehandlere deltog. I børnegruppen på Amager sagsbehandles sager med børn i alderen 0-12 år, der har et særligt behov for støtte efter Servicelovens § 52. Deres opgave er således både at følge op på forebyggende foranstaltninger og at følge op på anbringelser uden for hjemmet. Sagsbehandlerne har derfor ikke kun anbringelsessager, men også andre sager. Alle har dog afprøvet projektets tiltag i mindst ét sagsforløb med et anbragt barn. Der har været stor personaleudskiftning i gruppen gennem projektperioden, og ingen har været med fra starten. Blandt de fem sagsbehandlere fra BBU Amager, som deltog i et fokusgruppeinterview, havde to sagsbehandlere på dette tidspunkt været ansat i omkring 1½ år, én i 1 år og de to sidste i ½ år.

Fra BBU Valby-Vesterbro-Kongens Enghave var 'plejegruppen' inviteret til at deltage, og fire sagsbehandlere deltog. Plejegruppen beskæftiger sig udelukkende med familieplejeanbringelser, og sagsbehandlerne har alle afprøvet de udviklede tiltag i mindst fem sagsforløb. I denne gruppe har der været en større medarbejderstabilitet gennem projektet, og nogle af sagsbehandlerne har været med i projektet fra starten. De sagsbehandlere fra BBU VVK, som deltog i fokusgruppeinterviewet, havde på dette tidspunkt været ansat i henholdsvis 3 år, 2 år, 1½ år og 4 måneder.

Herudover er der gennemført et fokusgruppeinterview med fem plejeforældre (plejemødre) fra fem forskellige professionelle plejefamilier. Plejemødrene har alle plejebørn, som kommer fra Københavns Kommune, og som har været en del af projektet. Nogle af plejemødrene har derudover andre plejebørn fra andre kommuner. De deltagende plejemødre har haft plejebørn i henholdsvis 7, 10, 16, 19 og 31 år. Der er altså tale om erfarne plejefamilier, som har haft deres nuværende plejebørn boende i mange år, og de har derfor mange års erfaring med det personrettede tilsyn; også fra plejebørn som ikke har været en del af projektet.

De to fokusgruppeinterviews med sagsbehandlere varede hver 1½ time, mens fokusgruppeinterviewet med plejeforældrene varede to timer. De tre fokusgruppeinterview er optaget og efterfølgende transskriberet. Fordelen ved fokusgruppeinterviews er, at man kan få indblik i forskellige synspunkter på et emne. I et semistruktureret fokusgruppeinterview stiller man få og åbne spørgsmål, som er struktureret efter temaer (Rytter og Olwig 2018). Interviewet former sig efter, hvad deltagerne er optagede af. Formålet med de tre fokusgruppeinterviews var at undersøge sagsbehandlerne og plejeforældrenes perspektiver på de nye tiltag i projektet. Både plejeforældre og sagsbehandlere blev spurgt om deres erfaringer med de nye tiltag og de konkrete materialer, samt hvordan de oplever inddragelsen af barnet, efter at de nye tiltag er taget i brug. Fokusgruppeinterviewene var tematisk struktureret efter faserne *før*, *under* og *efter tilsynet*. Det kan ses i materialet, at både sagsbehandlere og plejeforældre var mest optagede af faserne *før* og *under tilsynet*, og at de taler mindre om fasen *efter tilsynet* (opfølgning, tilbagemelding og dokumentation). Dette afspejles i evalueringens analytiske kapitler, hvor kapitlerne om faserne *før* og *under tilsynet* er mere underbyggede end kapitlet om fasen *efter tilsynet*.

3. Forberedelse af barnet før tilsynet

I de følgende tre analysekapitler beskrives sagsbehandlere, plejeforældre og børns erfaringer med de nye tiltag. Kapitlerne er tematisk opdelt efter faserne før, under og efter tilsynet. Rapportens sidste analysekapitel, kapitel 6, sætter fokus på sagsbehandlernes tanker om, hvordan de fremover kan fortsætte med at anvende projektets tiltag, samt hvordan tiltagene kan implementeres mere bredt i den kommunale praksis.

I dette kapitel beskrives sagsbehandlere, plejeforældre og børns erfaringer med de forskellige tiltag i projektet, der har til formål at inddrage barnet før tilsynet. Disse beskrives alle ud fra kvalitative interviews. Sagsbehandlere og plejeforældres perspektiver beskrives desuden ud fra resultater fra spørgeskemaundersøgelsen. Vi kommer ind på tiltaget med at sende et brev til barnet med et billede af sagsbehandleren før tilsynet og ved sagsbehandlerskift, samt plejeforældrenes forberedelse af barnet inden sagsbehandleren kommer på besøg. Vi nævner desuden kort de skriftlige materialer, som har indgået i projektet: Informationsmaterialet til voksne på barnets anbringelsessted, metode- og inspirationskatalog til sagsbehandlere, samt informationsmaterialet til børn.

Brev til barnet før tilsynet

I projektperioden sendte sagsbehandleren et personligt brev til barnet med et billede af sig selv, samt et forslag til en dagsorden, som barnet kunne få medindflydelse på. Brevet blev sendt til plejeforældrenes e-Boks.

Børnenes erfaringer med brevet

De tre interviewede børn har alle oplevet at modtage et brev fra deres sagsbehandler. De giver alle tre udtryk for, at de var glade for det. Børnene fortæller først og fremmest, at de var glade for at vide, hvad der skulle ske. Derudover nævner to af børnene, at det var rart, at der var et billede af sagsbehandleren i brevet, så de vidste hvem, der kom på besøg:

Interviewer: *"Men kunne du godt lide at få sådan et brev?"*

Barn: *"Ja, så vidste jeg, hvad der skulle ske... ja..."*

Interviewer: *"Hvad syntes du om, at der var et billede?"*

Barn: *"Så kunne man se hende. Første gang - så vidste jeg, hvordan hun så ud."*

Et andet barn fortæller:

Barn: *"Jeg har været glad for, at de har sendt et brev. (...) Så kan jeg se, hvem det er."*

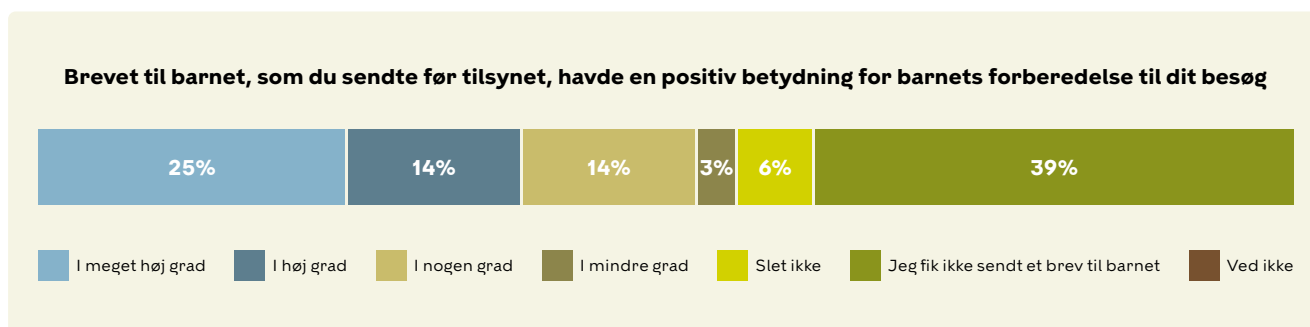
Interviewer: *"Hvad kunne du godt lide ved at få brevet?"*

Barn: *"At der sådan stod... Jeg skal lige tænke mig om. Der står altså, at de kommer ned og besøger mig og sådan noget. Og så bliver jeg også bare glad til at læse! Men det er jeg allerede."*

Sagsbehandlere og plejeforældres erfaringer med brevet

I spørgeskemaundersøgelsen blev sagsbehandlerne spurgt ind til, hvorvidt de syntes, at brevet havde en positiv betydning for barnets forberedelse til tilsynsbesøget:

Figur 1: Sagsbehandlerne vurdering af brevet, som redskab til at forberede børnene til tilsynet

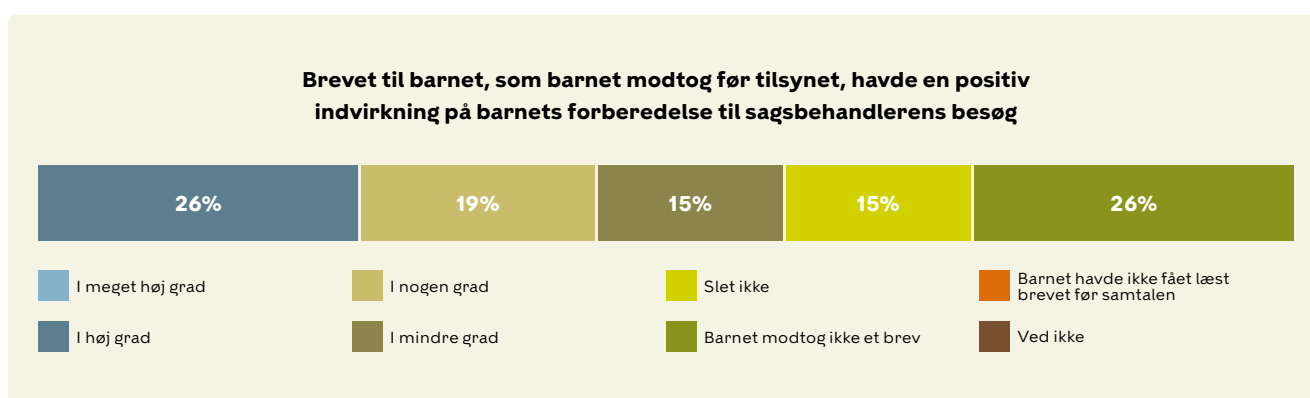

Figur 1 viser, at der overordnet set er positive tilbagemeldinger blandt de sagsbehandlere, der har sendt et brev til barnet forud for et tilsynsbesøg. Det ses, at sagsbehandlerne ved i alt 39 % af tilsynene mener, at brevet 'I meget høj grad' (25 %) eller 'I høj grad' (14 %) havde en positiv betydning for barnets forberedelse før tilsynet. Der er 14 %, der har svaret 'I nogen grad', 3 % der har svaret 'I mindre grad', og 6 % der har svaret 'Slet ikke'. Ingen af sagsbehandlerne har svaret 'Ved ikke'. Det er bemærkelsesværdigt, at sagsbehandlerne ved hele 39 % af tilsynene ikke fik sendt et brev til barnet. Dette kan skyldes, at sagsbehandlerne på grund af tidspres ikke har prioriteret det i forhold til andre opgaver.

I kommentarfeltet til dette spørgsmål skriver flere sagsbehandlere, at de ikke sendte et brev til barnet, fordi de sammen med plejeforældrene vurderede, at barnet ikke ville være i stand til at forstå sådan et brev. Én sagsbehandler skriver, at hun har svaret 'Slet ikke', fordi plejefamilien ikke havde gennemgået brevet med barnet.

I spørgeskemaundersøgelsen blev plejeforældrene også spurgt ind til deres vurdering af, hvorvidt brevet havde en positiv indvirkning på barnets forberedelse før tilsynet:

Figur 2: Plejeforældrenes vurdering af brevet, som redskab til at forberede børnene til tilsynet

Figur 2 viser, at plejeforældrene er mindre positive end sagsbehandlerne i forhold til, om brevet havde en positiv indvirkning på barnets forberedelse før tilsynsbesøget. Der er ingen af plejeforældrene, der svarer 'I meget høj grad', men 26 % mener, at brevet 'I høj grad' havde en positiv indvirkning på barnets forberedelse til tilsynet. Der er 19 %, som har svaret 'I nogen grad', mens 30 % mener, at brevet kun 'I mindre grad' (15 %) eller 'Slet ikke' (15 %) havde en positiv indvirkning på barnets forberedelse. 26 % af plejeforældrene har svaret, at barnet ikke modtog et brev. Ingen af plejeforældrene har svaret, at barnet ikke fik læst brevet før samtalen, og ingen har

svaret 'Ved ikke'. Svarene er hverken entydigt negative eller positive, og vi kan derfor konkludere, at plejeforældrene har forskellige holdninger til, om brevet havde en positiv indvirkning på barnets forberedelse til sagsbehandlerens besøg.

I modsætning til besvarelsene i spørgeskemaundersøgelsen, vurderer alle de fem interviewede plejeforældre brevet som positivt for barnets forberedelse. De nævner blandt andet, at billedet af sagsbehandleren i brevet skaber tryghed for barnet, fordi barnet ved, hvem der kommer ind ad døren. De nævner også, at brevet gav anledning til at få talt med barnet om, hvad han/hun gerne ville tale med sagsbehandleren om, og at de derefter hjalp med at skrive det ned. En plejemor fortæller, at brevet gjorde en forskel i forhold til, om barnet ville tale med sagsbehandleren:

"Jeg synes, det var fint med brevet. Vores plejebarn lyttede da på, hvad det var, jeg læste op, og havde et billede på, hvem sagsbehandleren var. Hun havde også skrevet noget personligt - at hun havde en lille hund - så der var noget fælles at tale om, da de mødtes. Så selv om vores plejebarn er meget sårbart, og normalt ikke vil mødes med nogen, hun ikke kender, så var holdningen til brevet positiv."

Alle de interviewede sagsbehandlere er meget positive overfor tiltaget med at skrive et brev til barnet inden hvert tilsynsbesøg. De oplever, at brevet gør en stor forskel i forhold til at etablere et positivt møde med barnet, og at det øger muligheden for at afholde en god børnesamtale, hvor barnet selv giver udtryk for behov, ønsker eller meninger.

Flere af sagsbehandlerne fremhæver ligesom plejeforældrene, at især billedet på brevet har en positiv effekt i forhold til at skabe tryghed for barnet:

"De børn, som jeg har haft med at gøre, de kommenterer meget på, hvor dejligt det er, at der er et billede. Så de ved, at det er mig, der kommer ind ad døren, og det er sådan her, jeg ser ud. Det siger de faktisk altid. Jeg har ikke prøvet, at nogen ikke har nævnt billedet. Så det er en rigtig fin ting."

En anden sagsbehandler fortæller, at billedet gjorde en stor forskel, da hun skulle besøge et barn for første gang, som ikke tidligere ville deltage i samtaler med sin sagsbehandler:

"Da jeg overtog sagen, sendte jeg brevet til hende. Plejefamilien meldte tilbage, at det, at jeg sendte et brev, og der var et billede på, det gjorde, at pigen faktisk overhovedet havde lyst til at deltage i den fælles samtale. Hvor de sagde, at det havde hun ikke villet før. Først havde hun også været meget afvisende overfor brevet, men så var hun vendt tilbage og havde sagt: 'Nå men hun ser da måske meget sød ud'. Så hun gik fra at have haft total modstand på til alligevel at være lidt nysgerrig. På den måde fik jeg jo i hvert fald at vide, at det har haft en effekt."

Flere af sagsbehandlerne nævner, at brevet kan få børn i tale, som normalt ikke er så åbne under tilsynet: "(...) Det åbner op for rigtig meget - især for børn der er følelsesmæssigt indelukket - stille børn - børn der ikke rigtig har lyst til at sige de ting under børnesamtalen. Så hjælper det, når man sender et brev." At få barnet til at åbne op kan også ske ved, at barnet skriver et brev tilbage til sagsbehandleren:

"Jeg havde et tilsyn med et barn, som jeg har mødt før, og som var meget indelukket, og har svært ved at sidde stille. Da jeg så kommer derhen, siger hun til mig: 'Jeg vil ikke snakke med dig, men her har du et brev'. Der havde hun skrevet sin mening om samvær, og det var med hendes egen skrift. Hun havde svært ved at sige det højt på mødet, men det her var bare direkte og konkret - og med barnets egne ord."

Sagsbehandlerne nævner desuden, at det er en fordel, at børnene ved, hvad mødet skal handle om, så de i tiden op til tilsynet kan tænke over, hvad de gerne vil sige. Sagsbehandlerne oplever, at brevet har haft den

betydning, at børnene er blevet mere forberedte til samtalen, at flere børn skriver ned, hvad de gerne vil sige, og at brevet desuden kan bruges ud over målgruppen i projektet (børn i alderen 5-12 år):

"Jeg har også brugt det til børn ud over målgruppen. Jeg er for eksempel kommet ud til en 15-årig, som selv havde skrevet en lang liste med punkter med det, som hun ville have, vi skulle snakke om. [...] Det har gjort, at børnene har været meget mere forberedte på samtalen. På den måde synes jeg, at det har været rigtig godt – også i forhold til de unge."

Sagsbehandlerne oplever dog også nogle udfordringer ved at sende breve til børnene. En af sagsbehandlerne giver udtryk for, at det kan virke lidt underligt pludselig at sende et brev med billede på til et barn, som man har mødt før. Hun fortæller dog, at hun har gjort det alligevel, og at der har været god respons fra børnene. En anden sagsbehandler synes ligeledes, at det er mærkeligt at skifte metode midt i et forløb:

"Det har været lidt svært, når man har været på tilsyn flere gange, og man har brugt en bestemt metode, og så lige pludselig kommer jeg igen – den samme person – og begynder at komme med en helt ny procedure. Det har været svært for mig at implementere. Så jeg føler, det er noget, der skal komme ind med det samme. Det har været meget mærkeligt i de gamle sager."

Disse sagsbehandlerne giver altså udtryk for, at brevet giver mest mening i nye sager, hvor man ikke kender børnene på forhånd.

Selvom sagsbehandlerne er positive overfor at sende et brev, giver de dog også udtryk for, at det kan være svært at skrive brevet til barnet, som gerne skal være personligt og målrettet det enkelte barn. For eksempel skal man tænke meget over formuleringer, valg af ord og barnets alder:

"Nogle gange er vi ikke rigtig opmærksomme på, at de her enkelte ord betyder rigtig meget. Jeg havde for eksempel et barn, hvor jeg havde skrevet: 'Jeg kommer for at skulle tale med dig, mens du bor hos din mormor'. Og det havde hun stejlet helt vildt over: 'Skal jeg så ikke bo her i morgen, eller skal jeg snart hjem?' Det havde vi ikke lige tænkt over. Så det blev jo så formuleret anderledes næste gang. Det kan være meget små ting, som giver en helt anden effekt. Dette barn havde nok i virkeligheden mindre lyst til at tale med mig nu, hvor brevet jo helst skulle have gjort det lettere for barnet."

En sagsbehandler peger på, at eventuelle diagnoser eller andre problematikker har betydning for, hvordan man kan skrive til og tale med barnet, og at det har været en udfordring at skrive brevet til nogle børn. En anden sagsbehandler nævner, at det kan være svært at formulere et nyt brev, når man har besøgt barnet mange gange, så brevene ikke bliver identiske.

Plejeforældres forberedelse af barnet inden tilsynet

I projektperioden var det plejeforældrenes opgave at hjælpe barnet med at forberede sig til tilsynsbesøget. Plejeforældrene skulle læse brev og informationsmateriale sammen med barnet og hjælpe barnet med at tegne eller skrive ned, hvad han/hun gerne ville sige under tilsynsbesøget.

Børnenes erfaringer med forberedelse sammen med plejeforældre

Et af de interviewede børn fortæller, at hun sammen med sin plejemor læser brevet fra sagsbehandleren og kigger i informationsmaterialet dagen inden, at sagsbehandleren kommer på besøg. Plejemoren hjælper barnet med at skrive ned, hvad hun gerne vil tale med sagsbehandleren om. Barnet kalder det "en huskeseddel", som hun har med til samtalen:

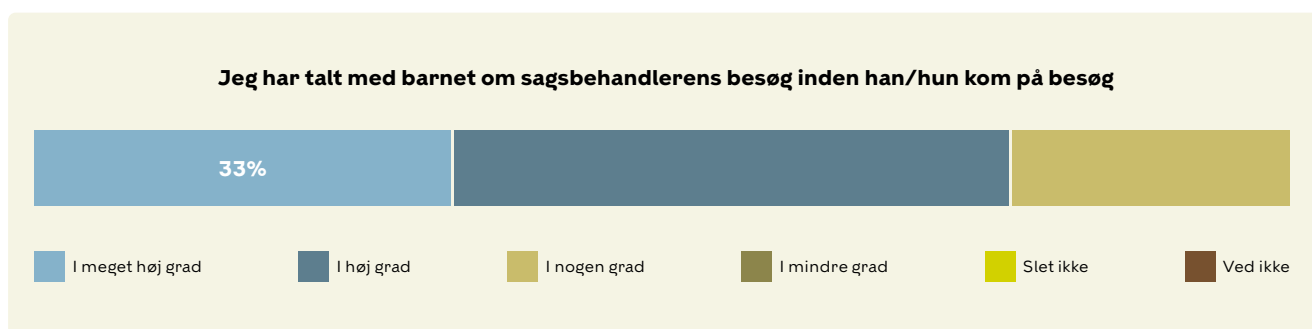
Barn: *"Jeg får sådan et lille kort, hvor det er, at Kirsten [plejemor] har skrevet ned, hvad det er, jeg gerne vil snakke med Louise [sagsbehandler] om."*

De to andre børn fortæller, at de ikke taler med deres plejeforældre eller nogen andre, inden sagsbehandleren kommer på besøg. De forbereder heller ikke, hvad de gerne vil tale med sagsbehandleren om. Plejemoren til det ene barn fortæller, at barnet ikke har nogen problemer i hverdagen, og at hun derfor ikke har så store spørgsmål til sagsbehandleren.

Plejeforældre og sagsbehandleres erfaringer med plejeforældres forberedelse af barnet inden tilsynet

I spørgeskemaundersøgelsen blev plejeforældrene spurgt ind til, om de talte med barnet om tilsynet, inden sagsbehandleren kom på besøg:

Figur 3: Plejeforældrenes forberedelse af barnet

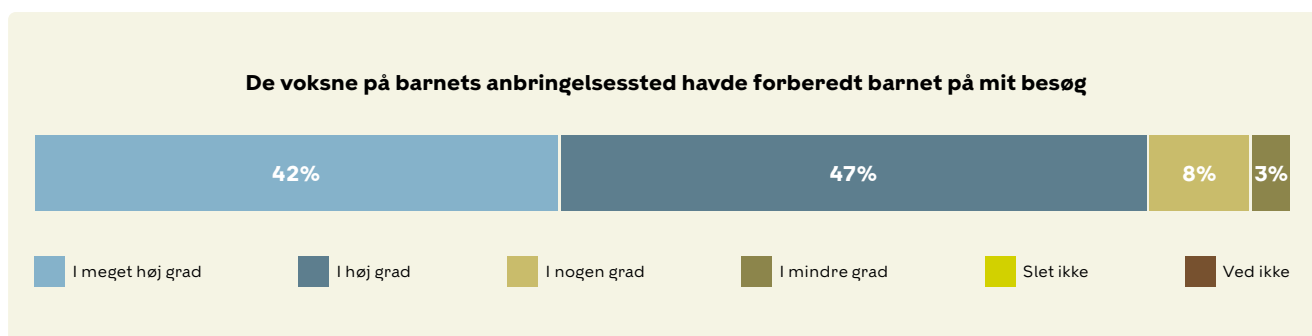

Figur 3 viser, at alle plejeforældrene svarer, at de har talt med barnet om sagsbehandlerens besøg inden tilsynet. 77 % af plejeforældrene svarer, at de 'I meget høj grad' (33 %) eller 'I høj grad' (44 %) har talt med barnet om sagsbehandlerens besøg, inden han/hun kom. 22 % har svaret 'I nogen grad'. Der er ingen, der har svaret 'I mindre grad', 'Slet ikke' eller 'Ved ikke'. Det skal nævnes, at svarene ikke fortæller noget konkret om, hvor meget/lidt plejeforældrene har talt med børnene, og hvordan og hvornår samtalen forløb.

Selvom alle plejeforældre svarer, at de har talt med barnet inden tilsynet, så viser plejeforældrenes svar i kommentarfeltet til spørgsmålet, at ikke alle børn har taget godt imod det. Én plejeforælder skriver: "Ja, jeg havde ikke så meget tid, og hun blev jo ked af det. Jeg forsøgte, så godt jeg kunne på at forberede hende på noget, hun ikke forstod eller forstår." En anden skriver: "Barnet bryder sig ikke om at have en sagsbehandler, da barnet udtrykker, at andre børn ikke har sådan en. Samtaler herom er derfor sparsomme og består hovedsageligt af envejskommunikation."

I spørgeskemaundersøgelsen blev sagsbehandlerne bedt om at vurdere, hvorvidt plejeforældrene havde forberedt barnet før tilsynsbesøget:

Figur 4: Sagsbehandlerens vurdering af plejefamiliens forberedelse af barnet

Figur 4 viser, at sagsbehandlerne vurderer, at langt de fleste af plejeforældrene har talt med og forberedt barnet på tilsynsbesøgene. Ved 89 % af tilsynene svarer sagsbehandlerne, at plejeforældrene 'I meget høj grad' eller 'I høj grad' har forberedt barnet på besøget. Ved 8 % af tilsynene svarer sagsbehandlerne 'I nogen grad'. Der er en enkelt, der har svaret 'I mindre grad' (3 %), mens ingen af sagsbehandlerne har svaret 'Slet ikke' eller 'Ved ikke'.

De interviewede sagsbehandlere giver generelt udtryk for, at plejeforældrene er blevet klædt bedre på til at støtte barnet omkring inddragelsen, og at mange plejeforældre hjælper børnene til at forberede sig på sagsbehandlerens besøg:

"Nogle plejeforældre er mere engagerede end andre, og nogle steder tager de det virkelig alvorligt. 'Se nu er der kommet et brev fra din sagsbehandler - nu skal vi læse det. Og skal vi skrive noget ned?' Der er ligesom en procedure for, hvordan de gør. Vi har jo haft eksempler, hvor der simpelthen har været plejefamilier, der har hjulpet med tegninger og plancher. Hvor det virkelig har været, at: 'Nu skal din stemme virkelig frem!'"

Som det kan læses i det ovenstående citat, giver sagsbehandlerne dog også udtryk for, at det er forskel på, hvordan plejeforældrene tager imod brevet og materialet til barnet, og hvor meget de gør ud af at forberede barnet på tilsynet:

"Når jeg sidder og tænker over det, så har det været sådan, at de plejefamilier, hvor børnene kalder dem 'mor og far', og som er så forankrede i, at det her er deres hjem - det har også været de steder, hvor plejefamilien ikke har gjort så meget ud af det med brevet og materialet."

Samme sagsbehandler fortæller videre:

"Og de steder, hvor der er nogen børn, der har skrevet noget ned, det er der, hvor der for eksempel er et rigtig svært samarbejde med forældrene, og hvor børnene godt ved, at de bor her, og de har det rigtig fint i plejefamilien, men der er ikke noget med at kalde dem 'mor og far'. De er mere bevidste om, at det her er mine plejeforældre."

Denne sagsbehandler giver altså udtryk for, at de plejefamilier hvor børnene måske har boet der længe, og hvor børnene kalder plejeforældrene for "mor og far", også ofte er de familier, hvor plejeforældrene bruger mindst tid på at forberede barnet på tilsynet. I de plejefamilier hvor der er et vanskeligt samarbejde med forældrene, og hvor børnene ikke kalder plejeforældrene for "mor og far", oplever sagsbehandleren, at børnene i højere grad er forberedt på tilsynet.

Sagsbehandlerne giver udtryk for, at inddragelsen af barnet før tilsynet afhænger af plejeforældrenes forberedelse af barnet. Det er nødvendigt, at plejeforældrene giver brevet videre og hjælper barnet med at forberede, hvad han/hun gerne vil sige til samtalen med sagsbehandleren:

"Det er meget tydeligt at mærke, at vi kan jo kun gøre én del, for når det er børn fra 5 til 12 år, så kan de små jo ikke selv læse brevene. Det kræver rigtig meget af plejefamilien, at der er nogen, der ligesom skal gribe det. Og det er ret tydeligt at mærke, hvis plejefamilien ikke gør det. Der er forskel. Vi kan jo gøre nok så meget, sende breve og materiale og gøre alt vores forarbejde, men hvis vi har en plejefamilie i den anden ende, der ikke løfter den derfra, så falder det hele til jorden."

Blandt de fem interviewede plejeforældre kan man også se en forskel på, hvordan de vælger at forberede barnet inden tilsynet. Det handler dog ikke nødvendigvis om, hvor længe barnet har boet i familien, eller om barnet kalder plejeforældrene for "mor og far", men om at der er forskellige holdninger til, om det er hensigtsmæssigt for barnet.

Nogle af de fem interviewede plejeforældre betragter tilsynsbesøget og børnesamtalen som en naturlig del af plejeforholdet, og forsøger at afdramatisere dette for barnet:

"Jeg synes egentlig, at vi bare prøver at gøre det til noget naturligt og sige: 'Nu kommer den og den sagsbehandler, som nu hedder det og det. Hun kommer på torsdag, og så har du jo fri'. 'Hvorfor kommer hun?' 'Hun kommer for at høre, hvordan du har det, og hvordan du har det i børnehaven'. 'Nå okay'. Ikke gøre så meget ud af det. Det skal være et naturligt vilkår."

Andre af de fem interviewede plejeforældre finder det indgribende i forhold til barnet, som bare ønsker at være "så normalt som muligt":

"Jeg tror bare, at de fleste af børnene gerne vil være i fred for alt det der. Min opfattelse er, at det er smadder godt at lave alt det der materiale, men jeg ved ikke, om det går ind, og egentlig gør en forskel for dem, som det gerne skulle gøre en forskel for. Jeg tror bare, at de her børn, de gider ikke at blive stigmatiseret som, at du er systemets barn. De vil bare gerne være børn og vokse op hos deres familie [her forstået som plejefamilie]."

Denne holdning til forberedelse betyder, at nogle af de interviewede plejeforældre ikke bruger lige så meget tid og energi på at vise børnene brevet og informationsmaterialet og læse det sammen med dem, da de mener, at tilsynet er en unødvendig forstyrrelse i barnets hverdag og en påmindelse om plejeforholdet. De udtrykker en bekymring for, at børnene skal føle, at de ikke er en del af familien. Én plejemor fortæller desuden, at hendes plejebarn ikke bør forberedes lang tid i forvejen, fordi det skaber alt for meget uro:

"Min den store, hun hader det. Og når jeg kommer og siger: 'Nu har hun [sagsbehandleren] igen skrevet brev', så synes hun bare, det er latterligt, og hun hader de samtaler. Hun vil bare gerne have lov til at være et helt almindeligt barn. Og brevet gør det faktisk værre, for det kommer jo mange dage i forvejen, så jeg gemmer det til dagen før. Ellers bruger vi alt for mange dage på at gå og tænke på det. Så vi gemmer det til om aftenen og nogle gange helt til om morgenen. 'I dag kommer sagsbehandleren på tilsyn, og du skal i øvrigt have samtale, så jeg kommer og henter dig kl. 12'. Det kan være nok til, at hun skælder ud.(...)"

Breve til barnet ved sagsbehandlerskift

I projektperioden skulle den tidligere og nye sagsbehandler mødes med barnet til et såkaldt 'overlapsmøde'. Det viste sig dog, at dette ikke var muligt at gennemføre i praksis. Som alternativ skulle begge sagsbehandlere sende henholdsvis et 'farvel-brev' eller et introduktionsbrev til barnet.

Børnenes erfaringer med sagsbehandlerskift

De tre interviewede børn har alle oplevet mange sagsbehandlerskift. To af børnene giver udtryk for, at de synes, at det er irriterende, når de skal have en ny sagsbehandler:

Interviewer: "Hvordan er det at få en ny sagsbehandler?"

Barn: "Jeg synes ikke, at det er særlig sjovt."

Interviewer: "Hvorfor ikke?"

Barn: "Fordi at det er irriterende at skifte hele tiden."

Interviewer: "Hvad er det, der er irriterende?"

Barn: "At så skal man forklare det samme hele tiden. Fordi så skal man forklare: 'Hej, jeg hedder' osv."

Barn: "Det har været lidt irriterende."

Interviewer: "Hvorfor er det irriterende?"

Barn: "Fordi de hele tiden skifter, og så ved de slet ikke noget, og så starter det helt forfra."

Interviewer: *"Ja. Skal du så fortælle de samme ting igen?"*

Barn: *"Hmm, det gør jeg i hvert fald. Det er de samme ting, de spørger om, og så svarer jeg bare det samme."*

Barnets plejemor supplerer: *"Det er også en af de ting, der er irriterende - at man skal til at lære en ny at kende. Altså man ved ikke, hvordan hun er og sådan noget, vel? Det plejer du også at sige, er irriterende."*

De to børn giver udtryk for, at processen og relationen "starter forfra", når de får en ny sagsbehandler. Børnenes fortællinger giver også indtryk af, at sagsbehandleren somme tider ikke ved så meget om sagen, når han eller hun møder barnet for første gang. En plejemor til det ene af børnene fortæller, at en sagsbehandler engang mødte op helt uforberedt: *"Der var en gang, hvor der kom en ned, der ikke var velforberedt. Som sagde forkert navn og forkert fødselsdato. Det var så også den eneste gang, vi så hende. Så kom der en ny næste gang."*

Børnene fortæller, at de nogle gange har fået et brev, når sagsbehandleren er stoppet, og når de har fået en ny sagsbehandler. Her har de været glade for, at der var et billede af den nye sagsbehandler, så de var forberedt på, hvem sagsbehandleren var. En plejemor til et af børnene fortæller, at da barnet senest fik en ny sagsbehandler, så gik der lang tid, før de fik information om, hvem der overtog sagen. I den periode vidste de ikke, hvem de skulle kontakte, hvis de fik behov for det.

Plejeforældre og sagsbehandleres erfaringer med breve til barnet ved sagsbehandlerskift

Flere af de interviewede plejeforældre har oplevet, at der blev sendt brev til barnet ved sagsbehandlerskift.

Plejeforældrene fortæller, at det er forskelligt, hvordan de enkelte sagsbehandlere har gjort det, men at sagsbehandlere generelt sørger for at give besked og lave gode overgange til den nye sagsbehandler:

"Vi havde en sagsbehandler, som ringede til os og sagde, at vi skulle have en ny, fordi hun skulle på barsel. Og den nye ringede så også og sagde: 'Hej jeg hedder xxx - skal vi lave en aftale?' Hun ringede så også til os, da hun skulle holde op igen, fordi hun havde fået et andet job i kommunen, og forklarede, at vi fik en anden sagsbehandler, der kom et andet sted fra. Den sidste sendte os også et brev, inden hun kom første gang, og forklarede hvem hun var. Nu stopper hun så også snart, men vi har egentlig fået god besked hele vejen, synes jeg."

Nogle plejeforældre har dog ikke modtaget sådanne breve eller anden information om skift, men flere giver udtryk for, at der nu bliver givet mere information end tidligere:

"Før i tiden kunne man godt ringe derop og sige: 'Jeg skal tale med den og den sagsbehandler' - 'Jamen, hun er her ikke mere'. Det var værre før i tiden. Jeg synes, de er blevet bedre til at give besked."

Sagsbehandlerne er også positive over for at sende et brev til barnet ved ophør og start af ny sagsbehandler. De oplever blandt andet, at brevet med et billede på gør skiftet lettere for barnet, og flere børn får lyst til at tale med den nye sagsbehandler, når de har fået et personligt brev:

"Der var en plejefamilie, som var meget skeptisk overfor, at jeg som ny sagsbehandler skulle tale med barnet. Men efter jeg sendte brevet, skrev plejemor til mig, at barnet var helt ok med at tale med mig fordi: 'Nu har hun set et billede af dig, og så ved hun, hvem du er, selv om du er ny'".

En sagsbehandler peger på, at brevet ved sagsbehandlerskift er endnu vigtigere i vanskelige forløb:

"Der er børn, hvor jeg kan se - måske fordi sagen bumler lidt - at den der forberedelse er ekstra vigtig. Det er meget forskelligt. Jeg tror, at der hvor jeg har set det bedste udfald, det er i nye sager. Selv om det kan være interne skift, og selv om de ved, hvad jeg kommer for, så det, at jeg har ridset banen op, og der er et foto, og de ved, at jeg skal tale om de samme emner som tidligere sagsbehandler, det gør, at jeg har set en positiv effekt."

Dog giver sagsbehandlerne udtryk for, at brevet ikke anvendes konsekvent. På BBU Amager, hvor der har været stor medarbejderudskiftning gennem projektperioden, gør sagsbehandlerne opmærksom på, at disse breve ikke er sendt ud ved alle skift:

"Det tror jeg ikke, at alle gør. Det giver jo rigtig god mening, men det er ikke mange af de breve, jeg har set i de sager, som jeg har overtaget. Men jeg har da set nogle få."

Skriftlige materialer

I projektet blev der udviklet en række skriftlige materialer:

- Informationsmateriale til børn med information om tilsynet og børns rettigheder.
- Informationsmateriale til voksne på barnets anbringelsessted med information om de nye tiltag og plejeforældre/institutionsmedarbejderes vigtige rolle i forhold til at støtte inddragelsen af barnet før og efter tilsynet.
- Metode- og inspirationskatalog til sagsbehandlere med information om de nye tiltag i projektet før og efter tilsynet, samt inspiration til metoder, som kan anvendes under selve tilsynet med barnet.

Da der var blandede erfaringer med de skriftlige materialer, anbefaler vi ikke, at disse fortsat anvendes i forbindelse med det personrettede tilsyn¹³. Det, det går igen i evalueringen af materialerne, er, at de indeholder brugbar information, men at de er for lange og for tidskrævende at læse. Vi har i stedet udviklet en hjemmeside, hvor informationerne fra disse materialer formidles på en måde, som er let at gå til for både børn, sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejdere¹⁴.

Opsamling

I dette kapitel har vi set på de erfaringer, der har været med tiltagene i projektet, der har til formål at inddrage og forberede barnet inden tilsynet. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at plejeforældrene har blandede meninger om, hvorvidt brevet har haft en positiv indvirkning på barnets forberedelse før tilsynsbesøget, mens sagsbehandlerne overvejende mener, at brevet har haft en positiv betydning for barnets forberedelse. De kvalitativt interviewede plejeforældre og sagsbehandlere er mere entydigt positive omkring tiltaget med at sende et brev til barnet før tilsynet. Plejeforældrene giver udtryk for, at brevet skaber tryghed for barnet, og at barnet bliver bedre forberedt. Sagsbehandlerne mener, at brevet gør en forskel i mødet med barnet, at det giver mulighed for en god børnesamtale, samt at det kan få børn i tale, som ellers ikke ønsker at tale med sagsbehandleren. Sagsbehandlerne er enige om, at børnene i projektperioden i højere grad er blevet forberedt på tilsynet. Udfordringerne ved brevet kan være, at det kan virke mærkeligt at sende et brev til et barn, som man har mødt mange gange før, samt at det kan være svært og tidskrævende at skrive personlige breve til børnene.

De tre interviewede børn giver udtryk for, at de har været glade for at modtage et brev fra sagsbehandleren - både før tilsynet og ved sagsbehandlerskift. De fremhæver, at de har været glade for at vide, hvad der skulle ske, og at der var et billede af sagsbehandleren, så de var forberedt på, hvem de skulle tale med.

Plejeforældre og sagsbehandlere er ligeledes positive omkring tiltaget med at sende breve til barnet ved sagsbehandlerskift. Plejeforældrene oplever, at der bliver givet bedre information end tidligere, og både sagsbehandlere og plejeforældre er enige om, at brevene gør skiftet lettere og mere trygt for barnet.

¹³ For at spare plads i nærværende rapport uddyber vi ikke evalueringen af disse materialer.

¹⁴ På hjemmesiden www.tilsynmedanbragteboern.kk.dk kan børn og unge få nem tilgængelig viden om, hvad der sker før, under og efter tilsynet, samt få viden om deres rettigheder. Plejeforældre/institutionsmedarbejdere kan få viden om, hvordan de kan støtte inddragelsen af barnet før og efter tilsynet. Sagsbehandlere kan finde inspiration, viden og konkrete metoder til inddragelse.

Børnene giver dog også udtryk for, at det er frustrerende at skifte sagsbehandler, fordi de skal lære en ny person at kende og "starte forfra".

To af de interviewede børn taler ikke med nogen om tilsynet før sagsbehandlerens besøg. Plejemoren til det sidste af børnene taler med barnet før sagsbehandlerens besøg og tager udgangspunkt i både brevet og informationsmaterialet til børn. Plejemoren hjælper barnet med at skrive en 'huskeseddel', som barnet har med til samtalen.

Sagsbehandlerne oplever, at plejeforældrene er blevet klædt bedre på til at forberede barnet før tilsynet. De oplever dog, at der er forskel på, hvor meget plejeforældrene gør ud af forberedelsen, og pointerer, at plejeforældrenes støtte er afgørende for en reel inddragelse af barnet før tilsynet. Nogle plejeforældre ser breve og besøg fra sagsbehandleren som en forstyrrelse af barnets hverdag, der giver uro, mens andre betragter dette som en naturlig del af børnenes liv. Dette kan måske forklare, hvorfor plejeforældrene i spørgeskemaundersøgelsen er mindre positive end sagsbehandlerne i forhold til, om brevet har en positiv indvirkning på barnets forberedelse på tilsynet.

Sagsbehandlere og plejeforældre har blandede erfaringer med de skriftlige materialer, som er udviklet i projektet. De giver udtryk for, at materialerne indeholder brugbar viden, men at materialerne er for lange og for tidskrævende at læse. Vi har valgt at formidle informationen fra materialerne på en hjemmeside, www.tilsynmedanbragteboern.kk.dk, hvor anbragte børn, sagsbehandlere, plejeforældre og institutionsmedarbejdere kan få viden om det personrettede tilsyn og inspiration og konkrete metoder til bedre børneinddragelse.

I kapitlet Konklusion og anbefalinger samler vi op på, hvilke anbefalinger som resultaterne lægger op til i forhold til en fremadrettet implementering af de tiltag, som der er gode erfaringer med.

4. Inddragelse af barnet under tilsynet

I dette kapitel beskrives børn, sagsbehandlere og plejeforældres erfaringer med de tiltag i projektet, der har til formål at inddrage barnet under selve tilsynet. Disse baseres igen på kvalitative interviews, mens sagsbehandlere og plejeforældres perspektiver suppleres med resultater fra de to spørgeskemaundersøgelser. Vi kommer i dette kapitel ind på børnesamtalen, brug af og orientering om bisidder, samt afslutningen af samtalen.

Børnesamtalen

Under tilsynsbesøget skal sagsbehandleren tale med barnet. Denne samtale kaldes en børnesamtale. I projektperioden blev sagsbehandlerne opfordret til at benytte sig af forskellige visuelle metoder og samtaleteknikker til at tale med børn under børnesamtalen. Desuden skulle barnet have mulighed for at give sit input til, hvad der skulle tales om.

Børnenes erfaringer med børnesamtalen og sagsbehandlerens brug af visuelle metoder

To af de interviewede børn har oplevet, at sagsbehandleren anvendte visuelle metoder under samtalen. I det ene tilfælde brugte sagsbehandleren såkaldte 'Bamsekort'¹⁵.

Barn: *"Har du også sådan nogle bamser med nogle gange? Sådan nogle følelsesbamser?"*

Interviewer: *"Jeg har ikke nogen bamser med i dag. Har Louise [sagsbehandler] det nogle gange?"*

Barn: *"Det havde hun. Det har hun haft."*

Interviewer: *"Kan du godt lide det?"*

Barn: *"Jeg kan i hvert fald være mange af udtrykkene."*

Barnets udtalelser tyder på, at hun kan identificere sig med mange af de følelser, som bamsekortene repræsenterer. Det andet barn har prøvet metoden 'De 3 huse'¹⁶.

Barn: *"Hun [sagsbehandleren] har haft et papir med, hvor der var sådan nogle bokse, og så står der: 'Hvordan er det derhjemme? Godt eller skidt? Og hvad ønsker du dig?'. Der var en [tegning] hos mor og hos plejefamilien og så i fritiden. Og så kan jeg ikke lige rigtig huske... Jo i skolen."*

Interviewer: *"Sådan tre bokse for hvert sted?"*

Barn: *"Ja."*

Interviewer: *"Hvad syntes du om det?"*

Barn: *"Det var fint. Jeg synes, det var lidt nemmere. Eller ikke nemmere - men til at forklare det."*

Barnet giver generelt udtryk for, at det, der kan være svært ved at tale med sagsbehandleren, er når hun (barnet) ikke kan finde de rigtige ord til at forklare, hvad hun mener. I citatet ovenfor tyder det på, at 'de 3 huse' er en hjælp for barnet i samtalen.

15 Bamsekort er et redskab til at tale om følelser med børn, unge og voksne. Der er 48 forskellige kort med forskellige følelsesudtryk. Kortene kan bruges til at beskrive og tale om de følelser, som kan være svære. <https://www.bamsekort.dk/om-bamsekort-2/>

16 Metoden De 3 huse tager udgangspunkt i de tre centrale spørgsmål, som indgår i Signs of Safety's såkaldte domæner: Hvad bekymrer? Hvad fungerer? Hvad skal der ske? Sammen med sagsbehandleren tegner barnet de ting, der fungerer godt i 'det gode hus' og de ting, der bekymrer i 'bekymringernes hus'. Det sidste hus er drømmehuset, hvor man kan skrive og tegne, hvordan man gerne vil have, at ens liv ser ud, når alle bekymringer er væk (Turnell et al. 2013).

Et af børnene giver udtryk for, at hun ikke har noget bestemt, som hun gerne vil tale sagsbehandleren om, og at hun nogle gange synes, at det er irriterende, når sagsbehandleren kommer på besøg: *"Det er nogle gange sjovt, og nogle gange ikke. Nogle gange er jeg bare lidt irriteret over, at de kommer og skal snakke med mig."* Barnet fortæller, at det især er irriterende, når tilsynet forhindrer en legeaftale, eller hvis hun kommer for sent til en fritidsaktivitet på grund af samtalen.

Alle tre børn blev spurgt ind til om de synes, at sagsbehandleren lytter til dem, og om de får sagt alt det, de gerne vil i samtalen med sagsbehandleren. Til disse spørgsmål svarer alle tre børn ja. Et af børnene fortæller dog, at hun nogle gange glemmer, hvad hun gerne vil sige til sagsbehandleren, fordi hun ikke skriver det ned på forhånd:

Barn: *"Men nogle gange glemmer jeg det og så bagefter, når det er slut, så ja..."*

Interviewer: *"Kommer du nogle gange i tanke om noget bagefter, som du gerne ville have sagt?"*

Barn: *"Ja."*

Interviewer: *"Hvad gør du så?"*

Barn: *"Så gør jeg faktisk ikke noget."*

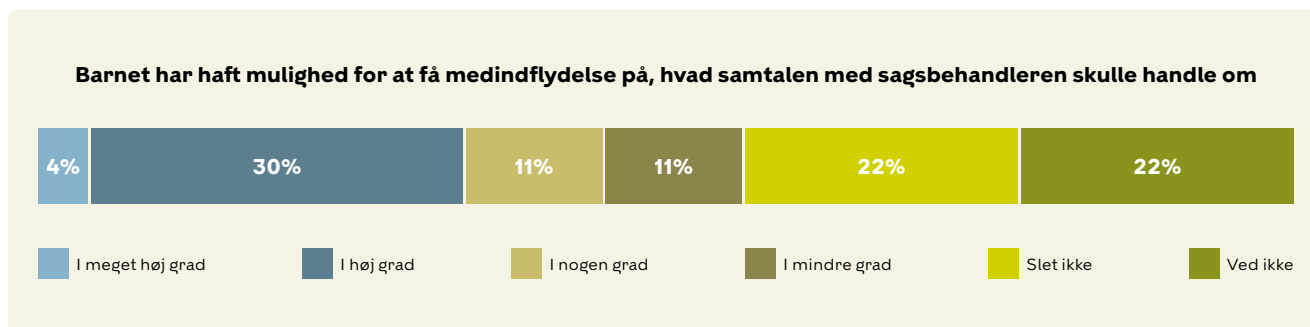
Interviewer: *"Venter du så til næste gang?"*

Barn: *"Ja. Men der har jeg nok glemt det."*

Plejeforældre og sagsbehandleres erfaringer med børnesamtalen og brug af nye metoder

I spørgeskemaundersøgelsen blev plejeforældrene bedt om at vurdere, hvorvidt børnene havde haft mulighed for at få medindflydelse på, hvad samtalen skulle handle om:

Figur 5: Plejeforældrenes vurdering af barnets mulighed for medindflydelse på, hvad børnesamtalen skulle handle om

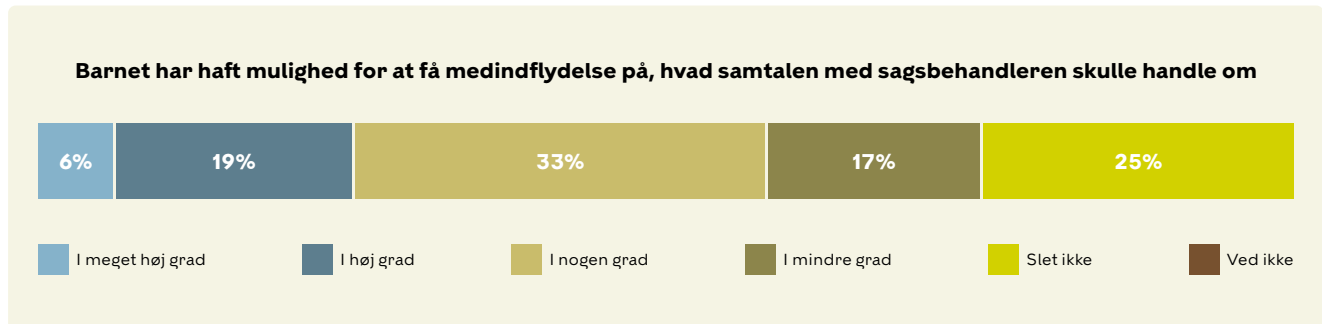

Figur 5 viser, at 34 % af plejeforældrene mener, at barnet har haft mulighed for at få medindflydelse på, hvad samtalen med sagsbehandleren skulle handle om (4 % svarer, at barnet 'I meget høj grad' havde mulighed for medindflydelse, mens 30 % svarer 'I høj grad'). 11 % svarer 'I nogen grad', 11 % svarer 'I mindre grad', mens 22 % svarer 'Slet ikke'. Dette kan måske hænge sammen med børnenes unge alder, men da der er få besvarelser, er det ikke noget vi kan teste for. 22 % af plejeforældrene har svaret 'Ved ikke'. Figuren viser ikke et entydigt positivt eller negativt resultat. Vi kan kun konkludere, at der er blandede meninger. Som tidligere beskrevet fik sagsbehandlerne ved 39% af tilsynene ikke sendt et brev til barnet. Dermed har mange af børnene ikke haft mulighed for at se sagsbehandlerens forslag til en dagsorden og få medindflydelse forud for samtalen.

I kommentarfeltet til spørgsmålet har én plejeforælder skrevet, at det var sagsbehandleren der satte dagsordenen for samtalen, mens en anden har skrevet: *"Ja, der var plads i mødet til ting, hun [barnet] gerne ville snakke om"*. En tredje plejeforælder nævner, at hun har svaret 'Ved ikke', fordi hun ikke deltager i samtalen mellem sagsbehandler og barnet.

I spørgeskemaundersøgelsen blev sagsbehandlerne spurgt ind til, hvorvidt børnene havde input til, hvad samtalen skulle handle om:

Figur 6: Sagsbehandlerne vurdering af, om barnet kom med input til samtaleens indhold

Figur 6 viser, at børnene ved 25 % af tilsynene, ifølge sagsbehandlerne, havde input til, hvad samtalen skulle handle om (6 % svarer 'I meget høj grad', mens 19 % svarer 'I høj grad'). Ved 33 % af tilsynene havde børnene 'I nogen grad' input til dagsordenen. Ved 17 % af tilsynene svarer sagsbehandlerne 'I mindre grad', mens sagsbehandlerne ved 25 % af tilsynene svarer 'Slet ikke'. Ingen af sagsbehandlerne har svaret 'Ved ikke'. Ved de tilsyn hvor sagsbehandleren har vurderet, at barnet kun i mindre grad eller slet ikke havde input til hvad samtalen skulle handle om, ved vi ikke, i hvilken grad barnet er blevet inviteret til at komme med input. Det gør sig også gældende ved dette spørgsmål, at sagsbehandlerne ved 39 % af tilsynene ikke fik sendt et brev til barnet, og at mange af børnene dermed ikke har haft mulighed for på forhånd at forberede, hvad de gerne selv ville tale om.

I kommentarfeltet til dette spørgsmål har en sagsbehandler skrevet: "*Hun [barnet] indledte selv samtalen ud fra den forberedelse, hun havde lavet sammen med plejemor ud fra det forsendte materiale*". Flere af sagsbehandlerne har skrevet i kommentarfeltet, at børnene ikke havde emner eller særlige spørgsmål, som de gerne ville have svar på. En sagsbehandler har skrevet, at hun med vilje ikke skrev et forslag til dagsorden i brevet, da barnet ikke udviklingsmæssigt svarer til sin alder, men at hun under samtalen spurgte, om barnet havde nogle spørgsmål: "*Jeg gav rum til barnets svar, og barnet havde et stort spørgsmål, som jeg forsøgte at svare på*".

Generelt er de interviewede sagsbehandlere enige om, at især brevet til barnet før tilsynet har ført til bedre samtaler med børnene. Sagsbehandlerne vurderer, at børnene er mere trygge under samtalen, og at børnene får bedre muligheder for at give udtryk for deres ønsker og holdninger under børnesamtalen. Én sagsbehandler fortæller, at samtalen er blevet lettere for hende, fordi hun har anvendt de nye tiltag som at sende brev til barnet samt anvendt visuelle metoder, og at samtalen derfor også bliver lettere for barnet:

"Det er jo rigtig rart at mærke, hvor meget mere barnet har at sige - holdninger og meninger - når man anvender de her værktøjer. Jeg kan mærke, at det bliver mere rart for mig som sagsbehandler, fordi barnet ikke bare sidder og siger: 'Det ved jeg ikke', eller slet ikke siger noget, når man har en samtale. [...] Det bliver lettere for mig at være i, som jo så også påvirker barnet, og så bliver det også lettere for barnet at være i. På den måde kan man jo få nogle bedre og bredere samtaler."

En anden sagsbehandler oplever, at der især er meget på spil for de børn, som for eksempel har ønsker til mere eller mindre samvær med deres forældre, og at de nu får bedre mulighed for at udtrykke dette:

"Der er jo meget mere på spil for de børn, som er bevidste om deres plejefamilie og deres rigtige familie. De ved jo godt, at: 'Nu kommer hende fra kommunen, så kan det være, at jeg kan komme hjem til min mor'. Eller: 'Jeg vil ikke på samvær'. Eller: 'Nu skal jeg passe på, hvad jeg siger, for jeg ved, at mor har det svært'."

Der er jo virkelig meget på spil for dem. Der er så mange ting i de små børn, som de faktisk giver ret fint udtryk for. Også i de breve, som jeg har fået."

Selvom det ikke er noget nyt dilemma for sagsbehandlerne, så giver de udtryk for, at det kan være en svær balance at lytte til og inddrage barnet, og samtidig ikke komme til at love for meget:

"[...] Hvis der nu kommer et barn og siger: 'Jeg vil ikke se min far'. Så skal barnet på den ene side føle sig inddraget og hørt, men det er heller ikke sikkert, at det er sådan, det bliver. Det er en svær balancegang at få gjort det på en god måde, og man skal aldrig love ting, som man ikke er sikker på, kan holde. Det er også virkelig farligt."

Flere af de interviewede plejeforældre fortæller, at sagsbehandlerne generelt er blevet bedre til at inddrage barnet, og at der under tilsynsbesøget er blevet mere fokus på at få barnets perspektiver frem. Plejeforældrene fremhæver, at sagsbehandlerne i højere grad end tidligere lytter til børnenes ønsker, og flere nævner eksempler på, at børnenes ønsker også er blevet fulgt – specielt når det drejer sig om samvær med forældrene:

"Vores barn ville snakke om, at hun ikke ville se sin far mere. Hun stak jo af, når hun skulle på samvær, og det var et helvede at komme afsted. Hvad skulle vi gøre? [...] Så på et tidspunkt sagde vi til hende, at så må du snakke med din sagsbehandler om det. Da sagsbehandleren så endelig kom på besøg, sagde vores plejebarn: 'Jeg skal også snakke med hende, for jeg vil ikke se min far'. Og så blev hun faktisk hørt. Så nu er de der sagsbehandlere ikke så farlige mere, for der er faktisk nogen, der hører på, hvad hun vil"

Flere plejeforældre fortæller desuden, at børnene er blevet mere opmærksomme på, hvilke handlemuligheder de har, og hvem de kan henvende sig til, hvis de er utilfredse med noget omkring plejeforholdet. For eksempel fortæller en plejemor, at det er positivt, at børnene både før og efter tilsynet kan ringe til sagsbehandleren, og at børnene får information om BørneTelefonen i informationsmaterialet, så de ved, at de altid kan få hjælp af en voksen.

Plejeforældrene påpeger dog også nogle udfordringer ved børnesamtalerne. Blandt andet giver plejeforældrene udtryk for, at nyansatte sagsbehandlere ikke er klædt godt nok på til samtalen med børnene, og at brevet og de andre nye tiltag ikke har nogen effekt, hvis sagsbehandleren mangler grundlæggende kompetencer til at tale med børn:

"Jeg drømmer nogle gange om, at de havde øvet sig lidt, inden de kom. Jeg har oplevet én, der kom og sagde: 'Hej, ved du hvorfor jeg kommer? Det er for at se, om du har det godt, eller vi skal skifte til en anden plejefamilie'. Bagefter kunne hun ikke forstå, at plejebarnet var meget stille, og ikke rigtig ville sige noget. [...] Det kunne være fedt, hvis man ligesom trænede den her børnesamtale. [...] Vi har en rigtig sød sagsbehandler, og hun er også dygtig, men hun er jo helt ny, og har ikke prøvet det før. Det kunne være rart, at der var nogen andre, der havde fortalt hende om det, inden hun kommer hjem og prøver hjemme hos mig, som var det første sted, hun skulle have børnesamtale."

Børnesamtalen – med eller uden plejeforældrene?

I projektet har der været fokus på barnets ret til at tale med sagsbehandler, uden at plejeforældrene er til stede. At plejeforældrene deltager i samtalen, kan skabe tryghed for barnet, men som udgangspunkt skal børnesamtalen ifølge Serviceloven afholdes uden de voksne fra barnets anbringelsessted for at sikre, at barnet kan tale frit. Dette er kommunikeret i informationsmaterialet til børn, i informationsmaterialet til voksne på barnets anbringelsessted, samt i inspirations- og metodekataloget til sagsbehandlere.

Børnenes erfaringer med børnesamtalen – med og uden plejeforældre

De tre interviewede børn har forskellige erfaringer med, hvordan børnesamtalen forløber, og hvem der deltager. Et af børnene har en fast bisidder med fra Børns Vilkår til de fleste samtaler. Til det sidste tilsyn talte barnet dog alene med sagsbehandleren. Barnet blev spurgt, hvordan det var at tale med sagsbehandleren alene. Til dette svarede barnet: *"Ligesom det var, hvis der var nogen med"*.

Et af de andre interviewede børn taler altid med sagsbehandleren alene. Hun beskriver tilsynsbesøget således: *"Vi siger hej, og så taler de voksne sammen. Så spiser vi lidt, og så siger hun [sagsbehandleren]: Skal vi så gå op [på barnets værelse]? Og så går vi op, og så snakker vi om det. Alt det der"*. Barnets plejemor forklarer, at sagsbehandleren først taler med plejeforældrene, inden barnet kommer hjem fra skole. Når barnet er hjemme, taler de alle kort sammen, og så taler barnet alene med sagsbehandleren. Herefter kører barnet i skole igen, og så taler de voksne videre. Barnet er altså ikke med, når sagsbehandleren taler med plejeforældrene både i begyndelsen og slutningen af tilsynet.

Det tredje interviewede barn er med, når sagsbehandleren taler med plejeforældrene både før og efter børnesamtalen:

Barn: *"Først så snakker min mor og far [plejemor og plejefar] – de snakker sådan 'blah, blah, blah'."*

Interviewer: *"Er du med, når de snakker?"*

Barn: *"Nej, jeg sidder bare og spiser kage."*

Interviewer: *"Men du er der?"*

Barn: *"Ja, jeg er der."*

Plejemor: *"Ja, der er ikke noget hemmeligt eller noget."*

Barn: *"Og så går vi nogle gange op på mit værelse, og stiller de der spørgsmål og sådan noget. Og så går vi ned, og så snakker de igen."*

Interviewer: *"Så snakker de igen?"*

Barn: *"Og så sidder jeg bare og stener og spiser kage."*

Dette barn har oftest en fra plejefamilien med til børnesamtalen. Barnet fortæller, at hun tidligere, da hun havde den samme sagsbehandler i mange år, gerne ville tale med sagsbehandleren alene, men at hun gerne vil have en med, når hun ikke kender sagsbehandleren.

I et af eksemplerne herover fortæller barnet, at hun kommer hjem fra skole for at deltage i tilsynet, og derefter tager i skole igen, når børnesamtalen er overstået. En undersøgelse fra 2016 viser, at det kan gå ud over barnets koncentration og engagement i skolen, når der planlægges tilsyn eller samvær midt i skoletiden (Klyvø og Larsen 2016). Selvom det ikke er fokus for denne evaluering, så lægger eksemplet op til, at sagsbehandlerne fortsat har fokus på ikke at planlægge samtaler med barnet i skoletiden.

Plejeforældres og sagsbehandleres erfaringer med børnesamtalen – med eller uden plejeforældrene

De interviewede sagsbehandlere giver udtryk for, at der er kommet mere fokus på, at børnesamtalen som udgangspunkt skal foregå uden voksne fra anbringelsesstedet. En sagsbehandler fortæller:

"Det hedder sig jo, at det er udgangspunktet, at samtalen ikke skal være sammen med plejeforældrene.

Men jeg kunne fornemme, at der var en noget anderledes praksis, da jeg kom ind i mine sager. Hvor plejeforældrene blev lidt overraskede: 'Nå, skal du snakke alene med barnet? Det plejer vi aldrig at gøre'."

Der er dog stadig enkelte tilsyn, hvor sagsbehandlerne vurderer, at det ikke er hensigtsmæssigt at tale med barnet alene, og hvor plejeforældrene derfor er til stede under hele samtalen:

"Som udgangspunkt taler vi med barnet uden plejeforældrene. Jeg har meget, meget få undtagelser,

hvor plejeforældrene er med af hensyn til barnet. Jeg har nogen børn, som er så traumatiserede, at det med at skulle være alene, er skidt. Så der har vurderingen været, at det er okay, at plejeforældrene er med. Undtagelsesvist."

Selvom sagsbehandlerne har fået større fokus på, at samtalen som udgangspunkt skal afholdes uden plejeforældrene, så påpeger de, at det kan være en udfordring at gøre i praksis, hvis plejeforældrene ikke er vant til dette. Sagsbehandlerne mener, at der er brug for en "opkvalificering af plejeforældrene" på dette område – at de skal gøres opmærksomme på, at det er barnets samtale. En sagsbehandler fortæller, at hun af nogle plejeforældre er blevet mødt med en afvisning overfor at ville tale med barnet, og at barnet i et andet tilfælde slet ikke var hjemme under tilsynet.

Derudover viser interviewene en forskellig praksis blandt sagsbehandlerne i forhold til, hvorvidt man også taler med plejeforældrene alene (uden barnet) under tilsynsbesøget – eller kun taler med dem, mens barnet også er til stede og kan høre, hvad der tales om. Nogle sagsbehandlere taler med plejeforældrene før børnesamtalen, uden at barnet er med, men gerne når barnet ikke er hjemme:

"Mit scenarie plejer at være - fordi det oftest er børn i skolealderen - at så tager jeg ud i plejefamilien, en time inden barnet har fri, så man lige kan tage de ting, som det ikke er hensigtsmæssigt, at barnet sidder med til. Så laver vi en kort opsamling, når barnet kommer hjem fra skole, og så går det videre til børnesamtalen, og så en samlet snak med plejefamilien og barnet igen til sidst. [...] Det har været den ramme, som har fungeret bedst indtil videre."

Andre sagsbehandlere bestræber sig på, så vidt det er muligt, ikke at tale med plejeforældrene uden at barnet er til stede. Én sagsbehandler fortæller, at hun altid forsøger at holde børnesamtalen først. Derefter mødes barnet og sagsbehandleren med plejeforældrene til en fælles samtale, hvor barnet er med, indtil det måske selv vælger at rejse sig: "Jeg tænker, at hvis jeg skal sætte mig i børnenes sted, så ville jeg selv hade at træde ind og vide, at der var blevet snakket om mig i 1 time, uden at jeg havde mulighed for at vælge det til eller fra selv. Og det tænker jeg gælder for rigtig mange børn også. Så jeg taler med barnet først [...]". En anden sagsbehandler vil gerne sikre, at børnene har en oplevelse af, at de er i centrum for tilsynet:

"[...] For det er jo barnet, man er der for, og det der har været min bekymring, det er, at: 'Nu kommer min sagsbehandler, men hun sidder bare ude i køkkenet sammen med mine plejeforældre og snakker'. Barnet skal jo helst opleve, at når jeg kommer, så er det for din skyld, og vi skal tale sammen."

Barnets ret til bisidning

I projektperioden var der fokus på, at sagsbehandlerne i højere grad skulle orientere barnet om dets ret til at have en bisidder/støtteperson med til børnesamtalen. Denne information blev givet til barnet gennem brev og informationsmateriale, samt til selve samtalen. Sagsbehandleren har ansvaret for at sikre, at barnet får en bisidder, hvis han/hun ønsker det. Plejeforældrene blev i projektperioden opfordret til at hjælpe barnet med at tage stilling til, om barnet gerne ville have en bisidder med, og hvem det så i fald kunne være.

Plejeforældre kan som udgangspunkt ikke være bisiddere for barnet, da en bisidder skal være neutral og tage udgangspunkt i barnets perspektiver og synspunkter. Plejeforældre kan være påvirkede af deres kendskab til barnets situation, egne interesser, samt deres relation til barnet og dets forældre. Når plejeforældrene er med til samtalen, minimerer det desuden barnets mulighed for at tale åbent om plejefamilien.

Børnenes erfaringer med brug af bisidder

Et af de interviewede børn har en bisidder fra Børns Vilkår, som fast er med til barnets samtaler med sagsbehandleren, hvis det kan lade sig gøre. Barnet giver udtryk for, at hun kender denne bisidder godt, og at hun er glad for, at hun er med. Barnets plejemor fortæller, at bisidderen hjælper barnet med at sige de ting til sagsbehandleren, som barnet har forberedt sammen med plejemoren dagen før.

De to andre interviewede børn har ikke en bisidder og ved heller ikke, hvad en bisidder er. Dette kunne tyde på, at kommunikationen til barnet omkring bisidderordningen med fordel kunne være mere tydelig, og måske i højere grad fokusere på hvem fra barnets netværk, der kunne fungere som barnets bisidder.

Plejeforældre og sagsbehandleres erfaringer med brug af bisidder

Både sagsbehandlere og plejeforældre giver udtryk for, at der kun sjældent er bisiddere med til børnesamtalerne, og plejeforældrene i mange tilfælde selv deltager som bisidder for barnet. Det er sagsbehandlerens ansvar at sikre, at barnet får en bisidder, hvis barnet ønsker det. Plejeforældrene kan dog med fordel hjælpe sagsbehandleren og barnet med at finde en person i barnets netværk, som kan fungere som barnets bisidder.

En sagsbehandler giver udtryk for, at brugen af bisidder i høj grad afhænger af, at plejeforældrene aktivt hjælper barnet med at tage stilling til, om barnet gerne vil have en bisidder med til samtalen. Når denne sagsbehandler skriver til barnet omkring muligheden for bisidder, så henvender hun det til plejeforældrene:

"Jeg synes, at det med bisidderen er en udfordring. [...] Selv om det er barnets brev, så holder jeg faktisk op med at skrive til barnet, ligeså snart jeg går i gang med bisidderen. For der har jeg netop brug for, at det er plejefamilien, som griber den. Og det tror jeg ikke altid, plejeforældrene fanger."

En anden udfordring kan være, at plejeforældrene gerne selv vil være til stede under samtalen med barnet. En sagsbehandler fortæller, at plejeforældrene ikke altid bakker op om, at der skal være en bisidder, som kommer udefra, og at plejeforældrene i øvrigt mangler viden om bisidderordningen:

"Der er forskel på, hvor stor opbakning der er til det med bisidder hos plejeforældrene. Tit bliver det sådan noget med: 'Nå jamen så er jeg med som bisidder'. Og så skal man ind i en dialog med plejeforældrene, og nogle gange bliver det mere en diskussion i forhold til, at det ikke er så hensigtsmæssigt, at det er dig. De kan godt mangle lidt viden i forhold til det. Og hvem skal det så være?"¹⁷

Spørgsmålet omkring, hvem der så skal være bisidder, er ikke altid så let at svare på for sagsbehandlerne. De giver udtryk for, at det ikke altid er en god ide at henvise til de professionelle bisiddere fra Børns Vilkår, hvis barnet har svært ved at møde nye mennesker:

"[...] Så sidder der pludselig to halv-fremmede mennesker foran én. Og man kan heller ikke være sikker på, at det så er den samme fra Børns Vilkår, der møder op ved næste tilsynsbesøg et halvt år efter. Det giver endnu flere skift, og det kan godt være for svært for nogen børn."

Andre gange handler det om, at barnet ikke selv ønsker en bisidder:

"[...] Jeg taler altid med barnet om det, når jeg ankommer, og når jeg slutter samtalen af: 'Vil du have én, der sidder med næste gang?' Men jeg har ikke oplevet nogen af mine børn, der gør brug af det. Jeg har også oplevet flere gange, at børnene synes, det er underligt, at jeg spørger, for: 'Jeg kan jo godt lide at snakke med dig. Hvorfor skulle jeg tage en anden med?'"

¹⁷ Her er det vigtigt at nævne, at sagsbehandleren repræsenterer lovgivningen, og at det ikke er op til plejeforældrene at bestemme, hvorvidt de selv skal deltage. Som udgangspunkt skal voksne fra anbringelsesstedet ikke deltage i børnesamtalen.

De interviewede plejeforældre giver udtryk for forskellige holdninger til og erfaringer med brug af bisidder til barnet. Det er kun få af plejeforældrene, der har erfaring med brug af bisidder under børnesamtalen. En plejemor fortæller, at der altid er en fast bisidder med til børnesamtalen, som barnet kender fra daginstitution/skole:

”Vi bruger faktisk en lærer fra skolen. De må godt være bisiddere. Det har vi også fået ok på fra skolen – de sætter bare en vikar ind i stedet for. [...] Så det er en person, de kender godt i forvejen. Det foregår så hjemme hos os, hvor barnet er helt trygt. Det fungerer rigtig godt.”

Flere af de andre plejeforældre giver dog udtryk for, at der er mange udfordringer forbundet med afholdelse af en børnesamtale uden plejeforældrenes tilstedeværelse. En af plejemødrene giver klart udtryk for, at hun altid selv går med som bisidder til børnesamtalen, og hun var ikke klar over, at bisidderen skal være en anden end plejeforældrene. Når hendes plejebørn selv ønsker det, så taler de alene med sagsbehandleren:

”[...] Og når de så har fået en alder, hvor sagsbehandleren ligesom har kunnet få dem med på værelset eller ud i haven, så har de taget den alene samtale der. Men jeg vil sige, at de har skullet være ret gamle og selv villet det. Nogle af børnene har de ikke talt alene med endnu.”

En anden plejeforælder giver udtryk for, at det er et problem, at det forventes, at børnene skal deltage i samtalen med sagsbehandleren alene, når der er så mange sagsbehandlerskift, og barnet ikke når at få en relation til sagsbehandleren:

”Vi har også været til stede, mens vores plejebarn var lille, men nu er hun otte år gammel, og der vil de meget gerne have den børnesamtale alene med barnet. Men når man har skiftende socialrådgivere - vi har nr. syv nu - så når barnet aldrig at danne en relation til de her socialrådgivere. Nu har vi haft en i fem måneder, og nu er hun ude igen. Så det er hele tiden nye ansigter, og det er et problem.”

En plejemor oplever barnet som ubeskyttet, når hun ikke selv kan deltage i samtalen med sagsbehandleren. Hun pointerer, at det ikke nødvendigvis løser problemet at have en bisidder med fra Børns Vilkår, fordi de også kan opleves som ”fremmede” for barnet¹⁸:

”Vi har så sårbart et barn, så hun kan ikke bare have en hvilken som helst bisidder med. Jeg synes, at de er lidt ubeskyttede de børn, der ikke kan have en bisidder med. Fordi de er så sårbare, og så skal de sidde med et fremmed menneske og have børnesamtale, hvor vi ikke kan være til stede. Det hjælper jo heller ikke med en fra Børns Vilkår, for de er jo også fremmede for barnet.”

Afsluttende spørgsmål i børnesamtalen

Som afslutning på samtalen skulle sagsbehandleren afprøve et evalueringsskema, som indeholdt spørgsmål der omhandlede barnets vurdering af samtalen. Da sagsbehandlerne ikke fandt skemaet meningsfuldt og brugbart¹⁹, anbefaler vi ikke, at skemaet fortsat anvendes i forbindelse med tilsyn.

Flere af sagsbehandlere giver imidlertid udtryk for, at de har gode erfaringer med at bruge især to af spørgsmålene fra skemaet. Det er to afsluttende spørgsmål, der handler om, hvorvidt man fik talt om det, som barnet gerne ville tale om, og hvordan barnet gerne vil have, at samtalen skal foregå næste gang.

18 I Børns Vilkår oplyser de, at det som regel er den samme bisidder, der følger barnet i længere tid, og at børnene oftest er glade for at have bisidderen med, når de først har mødt personen. Derfor kan bisidderen med tiden blive en tryk person for barnet.

19 For at spare plads i denne rapport, og fordi vi ikke anbefaler, at skemaet fortsat anvendes, går vi ikke i detaljer med evalueringen af dette skema.

Sagsbehandlerne oplever, at disse opfølgende spørgsmål til sidst i samtalen ofte fører til ny viden:

"[...] Der er det ret ofte, at der kommer noget nyt frem. Selv om jeg tit starter med også at sige: 'Er der noget, som du har tænkt over, at du gerne vil tale om i dag? - så kan det alligevel godt først komme frem der til sidst: 'Ja, jeg savner egentlig min far, og jeg har ikke set ham i lang tid'. Der kan virkelig komme noget nyt frem, fordi man spørger."

Herudover nævner sagsbehandlerne det som en fordel, at viden om hvordan barnet gerne vil have, at samtalen skal foregå næste gang, kan komme barnet til gode ved sagsbehandlerskift, fordi oplysningerne noteres og dermed fremgår af sagen.

Alle de interviewede plejeforældre lægger vægt på, at det er vigtigt at afslutte samtalen med barnet på en god og personlig måde:

"Det er meget vigtigt, at de ikke lover noget, som de ikke kan holde. De behøver ikke sige: 'Vi ses om et halvt år. Egentlig bare: 'Det var hyggeligt at møde dig, og jeg er glad for at se, at du har det så godt her'. Eller: 'Jeg er glad for, at vi fik snakket sammen om noget, der er rigtig svært for dig'. At man lige runder den af."

Sagsbehandlerne er enige i, at det er vigtigt at slutte samtalen af på en god måde, og giver udtryk for, at de to afsluttende spørgsmål fra evalueringsskemaet kan bidrage til dette.

Fællessamtale som afslutning på tilsynet

I hverken fokusgruppeinterviews eller spørgeskemaundersøgelse er sagsbehandlere og plejeforældre spurgt ind til, hvordan tilsynsbesøget afsluttes. Dette har ikke som udgangspunkt været en del af projektets tiltag til bedre børneinddragelse. Projektets faglige følgegruppe har dog argumenteret for vigtigheden af, at sagsbehandleren som afslutning på tilsynet følger op på børnesamtalen i en fællessamtale med barnet og de voksne på anbringelsesstedet.

Det er vigtigt, at barnet får hjælp til at fortælle om børnesamtalen, hvis der er noget, som barnet gerne vil have, at plejeforældrene/institutionsmedarbejderne hører (Hafstad og Øvreeide 2004). Sagsbehandleren kan gennem en fællessamtale fungere som brobygger mellem barnet og de voksne på anbringelsesstedet og hjælpe barnet med at tale om hans/hendes tanker og følelser omkring eventuelle udfordringer, som kan være svært for barnet at tale med plejeforældrene/institutionspersonalet om (Jensen 2014).

Der er som udgangspunkt ikke noget af det, som barnet fortæller under børnesamtalen, som kan være fortroligt. Samtidig er en af intentionerne med det personrettede tilsyn at give barnet rum til at kunne fortælle sagsbehandleren om mindre gode ting ved anbringelsesstedet. Det er derfor vigtigt, at sagsbehandleren får aftalt med barnet, hvem der siger hvad og hvordan til de voksne fra anbringelsesstedet. Dette kan gøres i afslutningen i børnesamtalen, hvor sagsbehandleren kan opsummere samtalen, og fortælle hvad hun/han har hørt. Dette giver barnet mulighed for at rette eventuelle misforståelser. Herefter kan sagsbehandleren gennemgå med barnet, hvad der tages op i fællessamtalen med plejeforældrene/institutionsmedarbejderne.

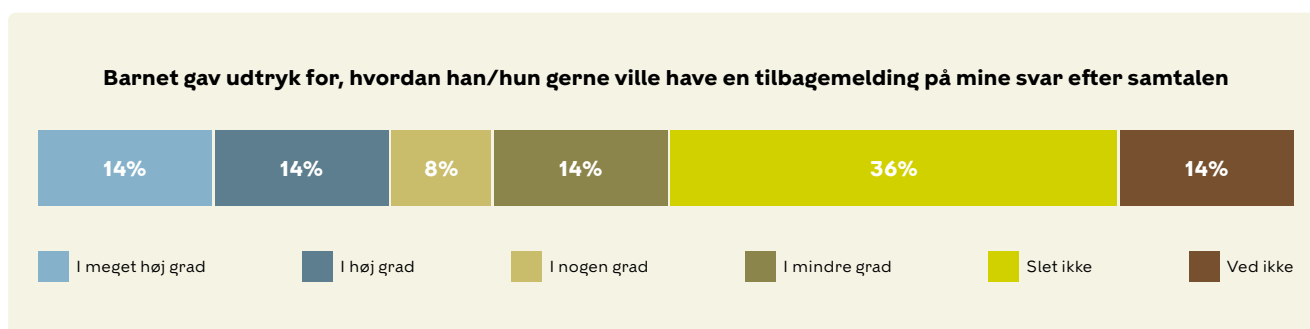
Det er vigtigt, at sagsbehandleren sammen med barnet overvejer, hvordan budskabet vil blive opfattet af de voksne, så barnet ikke undlader at fortælle noget videre, fordi han/hun er bange for reaktionen. I fællessamtalen er det afgørende, at barnet hører, hvad sagsbehandleren bringer videre og ser, hvordan de voksne reagerer (Bo og Gehl 2009).

Ønsker om tilbagemelding fra sagsbehandleren

I projektperioden skulle sagsbehandlerne under samtalen spørge barnet, hvordan han/hun gerne ville have en tilbagemelding, hvis der var noget sagsbehandleren ikke kunne svare på under selve samtalen, eller hvis sagsbehandleren for eksempel skulle vende tilbage med en beslutning, der omhandlede barnets anbringelse eller samvær.

I spørgeskemaundersøgelsen blev sagsbehandlerne spurgt om, hvorvidt børnene under børnesamtalen gav udtryk for, hvordan de gerne ville have en tilbagemelding efter tilsynet:

Figur 7. Sagsbehandlers vurdering af, om barnet gav udtryk for ønske om tilbagemelding

Figur 7 viser, at barnet ifølge sagsbehandlerne ved 36 % af tilsynene 'Slet ikke' gav udtryk for, hvordan han/hun ønskede en tilbagemelding. Ved 28 % af tilsynene svarede sagsbehandlerne, at barnet 'I meget høj' eller 'I høj grad' gav udtryk for, hvordan han/hun ønskede en tilbagemelding. Ved 8 % af tilsynene var det 'I nogen grad', mens det ved 14 % af tilsynene var 'I mindre grad'. Ved yderligere 14 % af tilsynene svarede sagsbehandlerne 'Ved ikke'. At så mange børn ikke har givet udtryk for deres ønsker om tilbagemelding kan handle om, at sagsbehandleren ikke har spurgt. Flere sagsbehandlere skriver i kommentarfeltet, at de ikke får spurgt ind til dette under tilsynet: "Det er et opmærksomhedspunkt hos mig selv, at jeg glemmer at tale med de mindre børn om tilbagemelding".

I kommentarfeltet har flere sagsbehandlerne dog også skrevet, at nogle børn klart giver udtryk for, hvordan de gerne vil have en tilbagemelding. For eksempel ville et barn gerne have en tilbagemelding ansigt til ansigt. Et andet barn ville gerne have, at sagsbehandleren ringede til plejemoren, som så kunne give beskeden videre. Et tredje barn ville gerne selv ringes op efter tilsynet.

Opsamling

I dette kapitel har vi set på, hvilke erfaringer sagsbehandlere og plejeforældre har med de tiltag i projektet, der har til formål at inddrage barnet under selve tilsynsbesøget.

Først og fremmest vurderer både plejeforældre og sagsbehandlere, at tiltagene i projektet (både brevet før tilsynet, spørgeteknikker og de visuelle metoder) har ført til bedre børnesamtaler, hvor børnene er mere trygge og får bedre muligheder for udtrykke deres ønsker og meninger. Plejeforældrene giver udtryk for, at sagsbehandlerne er blevet bedre til at inddrage børnene og at de i højere grad lytter til børnene. De mener dog også, at nogle, og især nye, sagsbehandlere mangler generelle kompetencer til at afholde en god børnesamtale. De interviewede børn giver udtryk for, at de oplever, at deres sagsbehandler lytter til dem, og at de oftest får sagt alt det, de gerne vil. De har også gode erfaringer med, at sagsbehandleren anvender visuelle metoder i samtalen.

De tre interviewede børn har forskellige erfaringer med, hvordan tilsynet forløber, og hvem der deltager i børnesamtalen. Et af børnene taler alene med sagsbehandleren, en anden har en bisidder med og er glad for det, mens det tredje barn har en fra plejefamilien med. Det er også forskelligt, om børnene er med, når sagsbehandleren taler med plejeforældrene. Et af børnene fortæller, at hendes plejeforældre og sagsbehandleren taler sammen uden hende både før og efter børnesamtalen, mens et andet barn er med under hele tilsynet.

Ved de tilsyn, som vi har fået viden om gennem denne evaluering, er det sjældent at barnet har en bisidder med til samtalerne. Ofte deltager plejeforældrene selv som bisiddere for barnet. Sagsbehandlerne oplever, at plejeforældrene ofte gerne vil deltage i børnesamtalen. Plejeforældrene giver udtryk for, at det kan være svært for barnet at deltage i samtalen uden dem, og at en bisidder fra Børns Vilkår også kan opfattes som fremmed af barnet. Sagsbehandlere giver udtryk for, at det er vigtigt, at plejeforældrene aktivt hjælper barnet med at tage stilling til, om barnet gerne vil have en bisidder med til samtalen og hvem det kunne være.

Sagsbehandlerne har gode erfaringer med at stille to bestemte spørgsmål i afslutningen af samtalen med barnet. Spørgsmålet, "Har vi talt om det, som du gerne ville tale om i dag?", giver ofte ny viden. Og spørgsmålet, "Hvordan kunne du godt tænke dig, at samtalen skal foregå næste gang?", giver sagsbehandleren indblik i barnets ønsker til børnesamtalen, som kan videregives ved et eventuelt sagsbehandlerskift.

Det har ikke været en del af projektets tiltag at afslutte tilsynet med en fællessamtale med barn, sagsbehandler og plejeforældre/institutionsmedarbejdere. Derfor er der ikke specifikt spurgt ind til dette i spørgeskemaundersøgelsen og i interviewene med børn, sagsbehandlere og plejeforældre. Dette har imidlertid været en anbefaling fra projektets faglige følgegruppe. I dette kapitel har vi derfor inkluderet et afsnit om vigtigheden af en afsluttende fællessamtale for at hjælpe barnet med at sige de ting videre til de voksne på anbringelsesstedet, som barnet gerne vil have videreformidlet. I rapportens kapitel 7 følger en anbefaling om netop dette.

I kapitlet *Konklusion og anbefalinger* samler vi op på, hvilke anbefalinger som resultaterne lægger op til i forhold til en fremadrettet implementering af de tiltag, som der er gode erfaringer med.

5. Inddragelse af barnet efter tilsynet

I dette kapitel beskrives sagsbehandlere, plejeforældre og børns erfaringer med de tiltag i projektet, der har til formål at inddrage barnet efter tilsynet. I kapitlet kommer vi ind på plejeforældrenes opfølgning med barnet efter tilsynet, sagsbehandlernes tilbagemelding til barnet, samt sagsbehandlernes dokumentation af barnets ønsker til inddragelse.

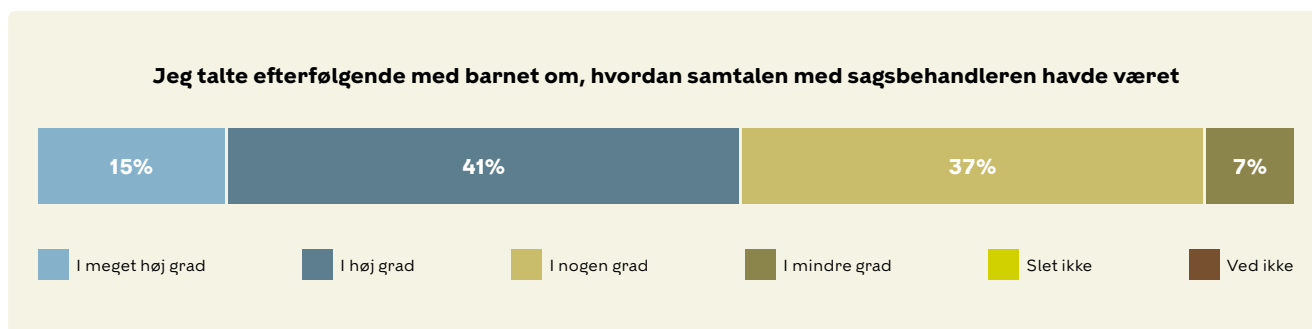
Såvel sagsbehandlere som plejeforældre, der deltog i fokusgruppeinterviewene, var mere optagede af at tale om faserne før og under tilsynet, hvor de kunne se en stor forskel i forhold til inddragelsen af barnet, end om fasen efter tilsynet. Derfor beskrives plejeforældrenes opfølgning med barnet kun ud fra resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, mens sagsbehandlernes tilbagemelding til barnet og dokumentation af barnets ønsker til inddragelse beskrives kortfattet ud fra kvalitative interviews.

Plejeforældrenes opfølgning med barnet efter samtalen

I projektperioden blev plejeforældrene opfordret til, sammen med barnet, at samle op på tilsynet og barnets samtale med sagsbehandleren. Hensigten med opfølgningen var, at barnet fik mulighed for at tale med plejeforældrene om samtalen og få svar på eventuelle spørgsmål.

I spørgeskemaundersøgelsen blev plejeforældrene spurgt ind til, om de efter tilsynet talte med barnet om, hvordan samtalen med sagsbehandleren havde været:

Figur 8: Plejeforældrenes svar på, om de talte med barnet efter tilsynet

Figur 8 viser, at langt størstedelen af plejeforældrene efter eget udsagn 'I meget høj grad' (15 %), 'I høj grad' (41 %) eller 'I nogen grad' (37 %) har talt med barnet om, hvordan samtalen med sagsbehandleren havde været. Kun 7 % af plejeforældrene har svaret, at de 'I mindre grad' talte med barnet om samtalen. Ingen af plejeforældrene har svaret 'Slet ikke' eller 'Ved ikke'.

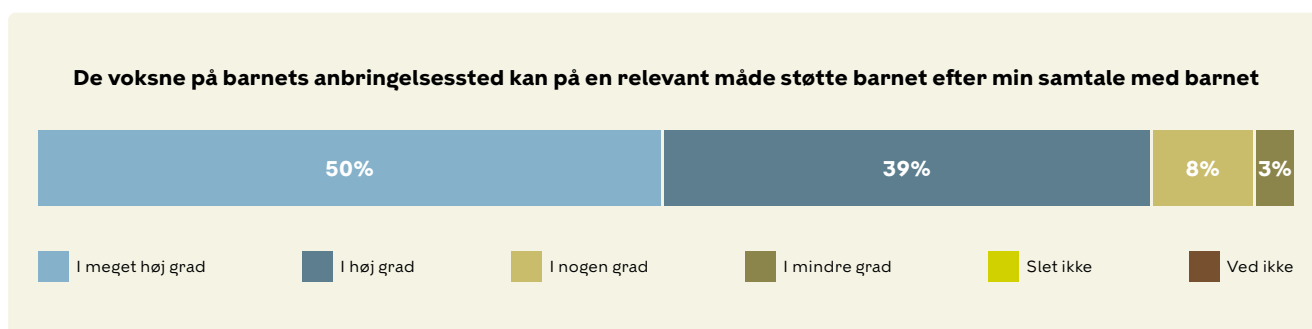
I kommentarfeltet til dette spørgsmål i spørgeskemaundersøgelsen giver en række plejeforældre udtryk for, at børnene er glade for en opfølgning med plejeforældrene efter samtalen med sagsbehandler. En plejeforælder skriver: "Barnet var [...] lettet og bad selv om at fortsætte samtalen med os, efter vi havde sagt farvel til sagsbehandler. Barnet ønskede at gentage alting til os og få krammere imens". En anden plejeforælder skriver, at hun lader det være op til børnene, om de har lyst til at tale om tilsynet: "Vi presser ikke vores børn, vi spørger forsigtigt ind til, hvordan deres oplevelser har været, og lader så samtalen udvikle sig derfra."

Andre plejeforældre giver udtryk for, at de har talt med barnet, men at barnet ikke altid har lyst til at dele, hvordan det var at tale med sagsbehandleren:

"Jeg har virkelig talt med hende, som man nu kan med en på seks år. Hun har endnu ikke helt forståelse for, hvad følelser er. Efter besøget er hun begyndt at tisse i sengen igen. Jeg har spurgt ind til, om der er noget, hun er ked af, men det svarer hun ikke på."

I spørgeskemaet blev sagsbehandlerne spurgt ind til deres vurdering af, i hvor høj grad plejeforældrene kunne støtte barnet efter tilsynet:

Figur 9: Sagsbehandlerens vurdering af plejeforældrenes støtte til barnet

Figur 9 viser, at sagsbehandlerne er meget positive i deres vurdering af plejeforældrenes støtte til barnet. Ved 89 % af tilsynene vurderede sagsbehandlerne, at plejeforældrene 'I meget høj grad' (50 %) eller 'I høj grad' (38 %) på en relevant måde kan støtte barnet efter tilsynet. Blot ved et enkelt tilsyn, svarede en sagsbehandler 'I mindre grad' (3 %) og ved 8 % af tilsynene svarede sagsbehandlerne 'I nogen grad'. Ingen af sagsbehandlerne har svaret 'Slet ikke' eller 'Ved ikke'.

I kommentarfeltet til dette spørgsmål har flere sagsbehandlere skrevet, at plejeforældrene er gode til at tale med barnet efter tilsynet: *"Det er indtrykket, at plejeforældrene i høj grad kan støtte barnet i tilbagemeldinger og efter endt samtale med ut [undertegnede]. Der ses en god og åben dialog mellem barnet og plejeforældrene."*

To af de interviewede børn taler med deres plejeforældre om tilsynet efter sagsbehandlerens besøg, mens det tredje barn ikke taler med nogen om det.

Dokumentation af barnets ønsker til inddragelse

Efter tilsynet skulle sagsbehandlerne dokumentere i barnets journal, hvordan barnet havde oplevet at blive inddraget i forbindelse med tilsynet, samt hvilke ønsker barnet havde til fremtidige samtaler.

De interviewede sagsbehandlere har i projektperioden ikke dokumenteret tilsynet på en anden måde, end de plejer. De skriver altid et referat af børnesamtalen:

"[...] Det gør vi jo altid, for det er jo noget, vi skal. Vi har sådan et standardnotat vi skal lave. Og der er det jo bare et referat af børnesamtalen. Eller det er det for mig [...]. Så det dokumenterer man jo altid. Det SKAL vi dokumentere."

Sagsbehandlerne fortæller desuden, at de vedhæfter de dokumenter i sagen, som barnet kommer med:

"Jeg plejer også at dokumenttilknytte, hvis de har lavet en tegning, der fortæller et eller andet, eller netop de der breve, som de nogle gange skriver. Det plejer jeg også at lægge ind i sagen. Så har man det hele med."

Sagsbehandlerne har altså ikke specifikt dokumenteret børnenes oplevelser af inddragelse og ønsker til fremtidige samtaler.

Tilbage melding fra sagsbehandler efter tilsynet

Sagsbehandlerne blev opfordret til, så hurtigt som muligt, at give barnet en tilbage melding efter tilsynet, for at følge op på barnets eventuelle ønsker eller spørgsmål.

To af de interviewede børn har oplevet at få en tilbage melding fra sagsbehandleren efter et tilsyn. I det ene tilfælde ringede sagsbehandleren til plejeforældrene og fortalte, hvad hun havde besluttet omkring barnets ønsker til samvær. For det andet barn var det usikkert, om barnet skulle blive i plejefamilien. I dette tilfælde ringede sagsbehandleren og fortalte barnet direkte, hvad beslutningen blev. Barnet gav udtryk for, at det var rart at få en afklaring fra sagsbehandleren. Det tredje interviewede barn kan ikke huske at have haft nogle ønsker eller spørgsmål, som sagsbehandleren ikke kunne svare på under tilsynet.

De interviewede plejeforældre talte ikke direkte om deres erfaringer med sagsbehandlerens tilbage meldinger til børnene. Flere af plejeforældrene har dog oplevet, at der generelt er en god kontakt mellem sagsbehandlere og børn efter tilsynet, og at børnene kan få fat på sagsbehandleren, hvis de har et spørgsmål. En plejeforælder fortæller:

"[...] hun [barnet] er hele tiden blevet informeret om, hvor hun kan få svar. Og hun [sagsbehandleren] har også sagt: 'Du kan ringe til mig, hvis du synes, der går for lang tid'. Så det synes jeg, er fint."

De interviewede sagsbehandlere giver udtryk for, at det er vigtigt at give barnet en fornemmelse af, hvor lang tid der går, før det får en tilbage melding – for eksempel på ønsker om ændret samvær:

"[...] Så bliver jeg nødt til at sige, at jeg skal nok svare inden for en uge. Men så skal svaret også komme inden for en uge. For der er nogen børn, der har behov for at vide det og får ondt i maven af at gå og vente og ikke vide, hvornår de får svar. Ellers så plager de plejeforældrene hver dag: 'Hvornår får jeg svar?'"

Sagsbehandlerne fortæller dog også, at der kan være udfordringer forbundet med at love barnet, hvornår og hvordan de vender tilbage med svar efter tilsynet. På grund af tidspres kan der komme andre opgaver i vejen:

"Det kan være rigtig svært at vide. Jeg kan være overbevist om, at jeg godt kan ringe i morgen, og så kan det være, at der kommer alle mulige andre ting, og så kan jeg ikke ringe i morgen. Og så har jeg fået lovet det. Det synes jeg er sindssygt svært."

Sagsbehandlerne giver udtryk for, at de oftest giver barnet en tilbage melding gennem plejeforældrene:

"Altså jeg går aldrig direkte tilbage til mine børn. Det går altid igennem plejefamilien. [...] Jeg giver dem altid besked på at: 'Det skal jeg undersøge, og så taler jeg med dine plejeforældre om det. Og så skal de nok fortælle dig hvordan og hvorledes.'"

Som det kan ses i kapitel 4 *Inddragelse af barnet under tilsynet* giver nogle af børnene ifølge sagsbehandlerne udtryk for, at de gerne vil have en tilbage melding på en anden måde end gennem plejeforældrene, men at sagsbehandlerne ikke altid spørger ind til barnets ønsker til dette.

Sagsbehandlingen efter tilsynet

Selvom sagsbehandlerne overordnet set er positive omkring de nye tiltag til bedre børneinddragelse, så synes nogle af sagsbehandlerne, at det kan være udfordrende, at en bedre inddragelse af barnet kræver mere tid efter tilsynet, da der kan være flere ting, som sagsbehandleren skal forholde til i forhold til tilbagemeldingen til barnet:

“At det bliver en meget mere fyldig børnesamtale, det betyder også mere arbejde for mig efterfølgende. For der er jo helt klart forskel på at holde en samtale, hvor barnet hele tiden siger: “Det ved jeg ikke”. Det tager kun 10 min at skrive notatet bagefter. Hvorimod når barnet er velforberedt, og hvis de har noget på hjertet, så bliver samtalen også bare det længere, og mit notat bliver også længere, og der er måske ting, som jeg skal have undersøgt og melde tilbage på. Det betyder, at når jeg skal lave opfølgningen, så er der mange flere ting, jeg skal forholde mig til i forhold til, om der skal revideres i handleplanen. Så man kan sige, at bedre inddragelse giver os også mere arbejde. Både før - men også efter. Det kan være svært, når man er rigtig presset på tid.”

En anden sagsbehandler fortæller, at en bedre børneinddragelse kan vise et behov for hyppigere samtaler, men at det kan være svært at nå på grund af tidspress og andre opgaver:

“Jeg har da oplevet at have samtaler, hvor det jo slet ikke var nok at holde den ene samtale. [...] Dette barn havde brug for, at jeg lige kom ned én gang mere, og måske brugte den samme tid på at snakke, for at det skulle være rigtig ordentligt. [...] Jeg har gjort det lidt over telefonen, men der når jeg hende ikke på samme måde. Det gør jo også noget ved hendes tillid til mig, at jeg så først kommer igen om 2-3 måneder. Jeg ville gerne komme før - jeg har bare ikke haft muligheden for at vælge det til på grund af andre opgaver”

I forlængelse af dette gør en sagsbehandler opmærksom på, at det øgede tidsforbrug til børnesamtalerne måske især fylder i starten, men at det nok kan betale sig på længere sigt:

“Jeg synes også, at der er mere arbejde efterfølgende, men jeg kan heller ikke lade være med at tænke på, om det er mere arbejde for en periode, fordi at børnene ikke har været inddraget tilstrækkeligt før, og det så bliver glattet ud over tid. For jeg synes også, at når man nogle gange ender med at sidde og have en samtale med barnet i to timer - når man så kommer gangen efter, så er det måske kun et kvarter, for så har man ligesom fået hul på det, og man har fået løst de ting der var.”

Opsamling

I dette kapitel har vi set på, hvilke erfaringer sagsbehandlere, plejeforældre og børn har med de tiltag i projektet, der skal sikre en inddragelse af barnet efter tilsynet.

Plejeforældrene giver udtryk for, at nogle børn er glade for en opfølgning efter samtalen, men at de lader dette foregå på barnets præmisser. Sagsbehandlerne vurderer, at plejeforældrene generelt er gode til at støtte barnet efter tilsynet.

Plejeforældrene oplever, at børnene ved, hvordan de kan få fat i sagsbehandleren, og at der er en god kontakt til denne efter tilsynet. Sagsbehandlerne pointerer, at det er vigtigt at fortælle barnet, hvor lang tid der går, før de får en tilbagemelding på deres ønsker og spørgsmål, men at det kan være svært at love præcis hvornår, fordi der kan komme andre ting i vejen.

I forhold til sagsbehandlingen efter tilsynet, så giver sagsbehandlerne udtryk for, at en bedre børneinddragelse kræver mere tid både før og efter tilsynet. Sagsbehandlerne skal skrive længere notater og forholde sig til flere ting i opfølgningen med barnet, når barnet har sagt mere under børnesamtalen. Sagsbehandlerne fremhæver dog, at det ofte kan betale sig på længere sigt.

I kapitlet *Konklusion og anbefalinger* samler vi op på, hvilke anbefalinger som resultaterne lægger op til i forhold til en fremadrettet implementering af de tiltag, som der er gode erfaringer med.

6. Projektets organisering og videre implementering

I dette kapitel beskrives først kort, hvordan projektet har været organiseret. Herefter ser vi på, hvad der fra sagsbehandlernes perspektiv skal til, for at man kan fastholde den nye praksis på de to BBU-enheder, der har deltaget i projektet, samt hvordan man kan implementere de nye tiltag i de BBU-enheder i Københavns Kommune, der ikke har deltaget. Kapitlet tager udgangspunkt i de kvalitative fokusgruppeinterviews med sagsbehandlere fra BBU Amager og BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave.

Projektets organisering

Projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn' var organiseret således, at den tidligere projektleder i en stor del af projektperioden var fysisk til stede på hver af de to BBU-enheder 1-2 dage om ugen. Der var derfor tæt kontakt mellem projektlederen, sagsbehandlere og afdelingsledere. Projektlederen mindede blandt andet sagsbehandlerne om at bruge de udviklede materialer, samlede op med sagsbehandlerne efter tilsynet, indsamlede erfaringer og justerede på materialerne løbende. Sagsbehandlerne giver udtryk for, at projektlederen, især for nye medarbejdere, har været en stor ressource at have i enheden.

Sagsbehandlere fra begge enheder giver desuden udtryk for, at afdelingslederne har vist interesse og har bakket op omkring projektet: *"Jeg synes, at vores afdelingsleder har haft stort fokus på det, og har været meget positiv, og har bakket op omkring det."* Sagsbehandlerne peger dog også på nogle udfordringer i forhold til den lokales ledelses opbakning. For eksempel at der har været andre ting, der har fyldt i perioden i forhold til ledelsens fokus. Derudover giver nogle sagsbehandlere udtryk for, at ledelsen ikke har fulgt op på, om redskaberne blev anvendt: *"Vi har jo sådan nogle sagsgennemgange, hvor vi gennemgår alle sagerne, og jeg synes ikke, at jeg har oplevet, at der er blevet spurgt til, om jeg har sendt et brev. Jeg har ikke oplevet den her opfølgning fra ledelsen individuelt."*

Fastholdelse af den nye praksis

Fokusgruppeinterviewene med sagsbehandlerne blev gennemført i foråret 2019, mens projektlederen stadig havde sin ugentlige gang på de to enheder. Dette afsnit viser derfor et billede af, hvordan sagsbehandlerne på dette tidspunkt forestillede sig, at de ville fortsætte med at bruge de nye procedurer og materialer, og ikke hvordan det rent faktisk forholder sig på enhederne ved rapportens udgivelse.

Sagsbehandlerne blev spurgt ind til, hvordan de kan holde fast i den nye praksis, når projektperioden ophører, og projektlederen ikke længere er til stede til at minde dem om brugen af redskaberne. Der tegner sig her en forskel mellem de to BBU-enheder:

I **BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave**, hvor der har været en mindre udskiftning blandt sagsbehandlerne i gruppen, og hvor de har anvendt redskaberne i flere forløb, giver sagsbehandlerne udtryk for, at projektets tiltag er så meningsfulde og giver så gode resultater, at de vil fortsætte med at bruge dem. De giver dog også udtryk for, at de ikke vil bruge dem ved alle tilsynsbesøg, men vil vurdere, hvor det giver mest mening – for eksempel ved overtagelse af nye sager eller særligt vanskelige forløb, hvor barnet er svært at få i tale. En sagsbehandler giver udtryk for, at hun i nogle sager ikke vil prioritere det:

"Jeg vil helt klart blive ved med at bruge det, men jeg vil nok vurdere det lidt. Jeg kan se, at det ikke er så nødvendigt i forhold til de 11-12-årige børn, som har været anbragt i 100 år, og som faktisk er helt klar over, hvad der sker. Det er ikke fordi, de skal klædes på. De er fuldstændig klar over, hvad jeg kan bruges til, og dem vil jeg ikke nødvendigvis skrive sådan et brev til. Det vil jeg nok ikke prioritere."

Flere sagsbehandlere giver dog udtryk for, at brevet til barnet før tilsynet og ved sagsbehandlerskift giver så god mening, at de også vil bruge det ud over målgruppen 5-12 år:

"Det her brev har virkelig gjort en forskel, så vi faktisk har siddet med nogle virkelig forberedte børn. Så vi kan også bruge det ud over målgruppen. For eksempel hvis jeg skal ud og have en børnesamtale med en svært behandlingskrævende 16-årig, så er sådan et brev jo alfa og omega. Og jeg havde nok ikke gjort mig de samme tanker om den her forberedelse uden projektet. Så det spreder også grene ud over målgruppen."

På **BBU Amager** har der været en større udskiftning i 'børnegruppen', og sagsbehandlerne har ikke så mange anbringelsessager hver, da de også har andre sager. Her er der flere nye medarbejdere, som ikke har brugt redskaberne så længe, og sagsbehandlerne er mere i tvivl om, hvorvidt det bliver muligt at holde fast i brugen - dels når projektlederen ikke længere er til stede og kan minde om det, og dels fordi de nye procedurer ikke på samme måde som andre ting er forankret i lovgivningen, som noget man skal gøre:

"Jeg har svært ved at se - for mig selv - hvordan jeg skulle have brugt de her ting, hvis ikke projektlederen var der. For der er mange lovgivningsmæssige krav, og det er ting, som vi SKAL gøre. Hvor man kan sige, at det her projekt bedre børneinddragelse er en mega god ide, og det giver rigtig god mening, men det er ikke det samme lovgivningsmæssige krav. Så derfor - i hvert fald for mig - så falder det jo bagud i forhold til at skulle lave sin opfølgning, eller skulle lave sin handleplan."

Ligesom på BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave giver nogle af sagsbehandlerne udtryk for, at de fortsat vil bruge brevene i udvalgte sager, fordi det giver så god mening:

"Man har kunnet mærke, at man faktisk får nogle bedre tilsyn med børnene af at skrive de her breve. Så jeg tænker, at når man har oplevet det, og set hvilken effekt det netop giver på børnene, så giver det rigtig god mening at blive ved med at gøre det."

Generelt giver sagsbehandlerne fra **begge enheder** udtryk for, at de synes, at børneinddragelsen er godt dækket ind ved tilsynsbesøgene, hvis blot brevene bruges konsekvent:

"Hvis det er noget, som alle bruger, så synes jeg faktisk, at det er godt nok i forhold til børneinddragelse. Selvfølgelig kunne man gøre mere, men hvis jeg skal være lidt realistisk omkring det, så synes jeg, at hvis alle har mulighed for at prioritere at lave de breve, og dermed kunne inddrage børnene også igennem at have lavet den forberedelse inden tilsynet, så er det fint nok. Jeg gør det heller ikke altid selv, men jeg synes faktisk, at det burde være lidt som minimum [...]"

I forhold til hvad der skal til, for at de kan fastholde den nye praksis fremadrettet i en travl hverdag, så svarer sagsbehandlerne på begge enheder, at der først og fremmest skal være tid til det:

"Jeg har tænkt rigtig meget på, at både i mine anbringelsessager, men også i alle mine andre sager, der ville jeg SÅ gerne gøre noget mere ud af de breve. Fordi det giver rigtig god mening. Desværre er der jo bare nogle andre ting, som gør, at man ikke kan nå det. Også ting som man SKAL gøre, selv om jeg egentlig synes, at det giver bedre mening at lave f.eks. sådan et brev. Men jeg prøver, når det kan lade sig gøre. Jeg synes, at det giver vildt god mening. Fordi det netop giver dem et ejerskab, og de bliver forberedt på det. Og man kunne gøre det endnu mere, hvis der var noget mere tid og rum til det."

Derudover pointerer sagsbehandlerne, at det er afgørende, at ledelsen prioriterer det og bakker op om det i hverdagen:

"Det handler også om, om vi har en ledelse, der har fokus på det og prioriterer det. Hvis der kommer alt muligt andet ind fra højre, så er det jo, at vi er nødt til at tage nogle valg, for jeg kan ikke nå det hele. Så jeg tænker også, det handler om, at man har en ledelse, der er opmærksom på, at det skal prioriteres."

Nogle sagsbehandlere giver udtryk for, at det ville være hjælpsomt og tidsbesparende med standardbreve målrettet forskellige aldersgrupper, som man nemt kan udfylde:

"Fordi vi har så travlt, ville det være rigtig godt med et standard børnebrev, som man kunne udfylde, og hvor det var nemt at sætte et billede ind. Så kunne man rette det lidt til efter, hvem man skriver til. Og så også lave standardbrevene lidt aldersopdelt. Det ville gøre vores arbejde meget nemmere. Jeg tror, at jeg tænkte over det 500 gange, da jeg skrev det brev: 'Forstår barnet det her ord eller ej?' Fordi man er så meget i sit professionelle sprog. Man bruger rigtig lang tid på at skrive de breve, så hvis man kunne spare på det, ville det give god mening."

Andre sagsbehandlerne gør dog opmærksom på, at det er meget vigtigt, at brevet er personligt og ikke bliver en standard, hvis det skal virke efter hensigten:

"Jeg har bare også hørt nogen sige det der med, at børnene godt kan mærke, om det er et standardbrev eller ej. Så jeg prøver gerne at koble det til noget personligt for barnet. Huske en eller anden ting, som man snakkede om. Derfor er det jo også svært at gøre det til en standard. Selv om det ville gøre det meget nemmere for arbejdet."

Spredning af ny praksis til andre

Sagsbehandlerne giver udtryk for, at især brevet til barnet, både før tilsynsbesøget og ved sagsbehandler-skift, afgjort bør spredes til alle andre sagsbehandlere – både i Københavns Kommune og i andre kommuner. De mener, at disse breve kan indgå som en fast praksis i forhold til børnesamtaler generelt – også i forhold til børn/unge ud over målgruppen. Nogle sagsbehandlere påpeger dog også, at det måske vil være vanskeligt at få implementeret de nye rutiner i andre BBU-enheder, som ikke har været en del af projektet – eller i andre kommuner – hvis der ikke er nogen på enheden som kan introducere tiltagene, sparre, og følge op på om de bliver brugt. De fremhæver, at det vil kræve, at der er nogen, der prioriterer det, og sørger for at tiltagene anvendes konsekvent:

"Hvis man forestiller sig nye steder, som skal begynde at bruge det her, så tænker jeg, at hvis projektlederen ikke havde været her, så tror jeg, at vi ville have haft rigtig svært ved at videreformidle og gøre tingene. Det ville være svært for os at få det op at stå. Så i forhold til de nye kommuner kan det blive svært, hvis de selv skal implementere det. Det kræver, at der er nogen, der vil det og holder fast."

Sagsbehandlerne giver udtryk for, at det vil være nødvendigt at formidle de gode erfaringer mundtligt til andre sagsbehandlere – det vil ikke være virksomt nok at uddele det metode- og inspirationskatalog, som ellers indeholder detaljerede beskrivelser af projektets tiltag:

"Sådan et metodekatalog, det ligger der i forvejen, jeg ved ikke hvor mange af, og brochurer og ting og sager, som man får af alle mulige samarbejdspartnere og projekter. Så det drukner i alt det andet. [...] Hvis man skal klæde sagsbehandlerne på, så tror jeg at energien er bedre lagt ud i, at man kommer til et oplæg, og man så gennemgår redskaberne sammen med dem. Så ligger det lidt i baghovedet, og man har hørt det allerede, og hvis man så får brug for det, så kan man tage brochurerne og kataloget frem. Jeg tænker, at tiden er bedre lagt i at lave et oplæg, og tage rundt til sagsbehandlerne og formidle erfaringerne."

En anden sagsbehandler foreslår, at de nye tiltag og den viden om børneinddragelse, som metode- og inspirationskataloget indeholder, formidles gennem film eller lydfiler, som man kan lytte til på vej til eller fra tilsynene:

“Der er meget af det, der står i kataloget, som man godt kan bruge, men det skal være på en anden måde. Vi har talt rigtig meget om det her med, at når vi kører på tilsyn, hvad enten det er i bil eller med offentlig transport, så skal det være noget, som vi kan lytte til undervejs. Lige sætte høretelefonerne i, og så høre de gode råd til, hvad man kan stille af gode spørgsmål, når barnet hele tiden siger: ‘det ved jeg ikke’. Så det bliver noget, der kan klares på farten. Det skal ikke være noget, vi selv skal læse. Vi har så meget andet, som vi SKAL læse, og det her er altså kun ‘nice to know’. Vi skal have det serveret. Det kan også være noget, vi kan se på - en lille film.”

Opsamling

I dette kapitel har vi set på, hvad der fra sagsbehandlerens perspektiv skal til, for at man kan fastholde den nye praksis, samt implementere de nye tiltag i andre BBU-enheder i Københavns Kommune samt i andre kommuner.

De sagsbehandlere som har fået indarbejdet en vis grad af rutine i forhold til at udsende breve til børnene, giver udtryk for, at de helt klart vil fortsætte med dette. De vil dog være mere selektive i forhold til, hvornår de udsender brevene og vurdere dette i forhold til det enkelte barn. Flere giver også udtryk for, at de er begyndt at anvende brevene på en bredere målgruppe (ældre børn/unge samt børn der ikke er anbragt uden for hjemmet). For de sagsbehandlere, som endnu ikke har så meget rutine i forhold til brevene, er der mere tvivl om, hvorvidt den nye praksis kan fortsætte, når de er presset på tid, og tiltagene ikke er en del af de lovgivningsmæssige krav i forbindelse med sagsbehandlingen. For denne gruppe vil en fortsat ledelsesmæssig prioritering af de nye arbejdsgange være afgørende i forhold til at fastholde den nye praksis.

Nogle sagsbehandlere giver udtryk for, at det ville være hjælpsomt med standardbreve, mens andre pointerer, at brevene skal være personlige.

I forhold til en spredning af den nye praksis til andre BBU-enheder i Københavns Kommune, samt til andre kommuner, er det sagsbehandlerens vurdering, at det vil kræve, at det bliver prioriteret fra ledelsen, samt at der er nogen på enheden, der sørger for at tiltagene anvendes. Det vil desuden være nødvendigt at formidle erfaringerne fra projektet samt de konkrete redskaber til andre sagsbehandlere gennem oplæg frem for tekst.

I det næste kapitel *Konklusion og anbefalinger* kommer vi med konkrete anbefalinger til, hvordan de nye tiltag til børneinddragelse kan implementeres i Københavns Kommune og i andre danske kommuner.

7. Konklusion og anbefalinger

Med anbringelsesreformen i 2006 efterfulgt af Barnets Reform i 2011 er børneinddragelse lovgivningsmæssigt understreget som centralt i arbejdet med udsatte børn og unge. I de seneste år har Københavns Kommune, såvel som andre danske kommuner, på denne baggrund haft fokus på vigtigheden af at inddrage anbragte børn i deres egen sag. Flere landsdækkende undersøgelser har imidlertid vist, at anbragte børn stadig ikke inddrages tilstrækkeligt i samtaler med danske myndigheder. Børnene føler sig ofte ikke hørt, og kan ikke altid se, hvordan deres ønsker har betydning for myndighedernes beslutninger (Ankestyrelsen 2011a, 2011b, 2013; Børns Vilkår 2017; Jensen 2014). I Københavns Kommune viste Borgerrådgiverens rapport i 2015 en række kritisable forhold i tilsynet med anbragte børn (Borgerrådgiveren 2015).

Projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn' blev igangsat i 2017 med det formål at forbedre og styrke inddragelsen af anbragte børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn. Den aldersmæssige målgruppe blev valgt på baggrund af, at myndighedssagsbehandlere gav udtryk for, at det især var vanskeligt at inddrage de yngre børn, og at de manglede redskaber hertil. Formålet med projektet har været at give anbragte børn en forståelse af tilsynet, bedre muligheder for at komme til orde i samtaler med myndigheder, samt mulighed for medindflydelse på beslutninger, der vedrører deres anbringelse og øvrige tilværelse. Forhåbningen er, at denne evne til at give udtryk for egne holdninger og ønsker også kan komme til udtryk i andre arenaer af barnets liv - for eksempel i skolen og i plejefamilien.

Med udgangspunkt i en forståelse af, at børneinddragelse skal ses som en proces, og ikke som noget der kun skal foregå under selve tilsynet, har projektet haft fokus på at udvikle nye tiltag, der kan fremme inddragelsen af barnet både før, under og efter tilsynet. Disse er tiltænkt sagsbehandlere samt plejeforældre (herunder netværksplejeforældre) og medarbejdere på døgninstitutioner. Tiltagene er både målrettet børn anbragt i plejefamilie, netværkspleje og på døgninstitutioner/opholdssteder. Denne evaluering fokuserer dog på tilsyn med børn anbragt i familiepleje, da der i projektperioden kun var få institutionsanbragte børn tilknyttet de to BBU-enheder, der deltog i projektet.

Nærværende evalueringsrapport har søgt at besvare følgende spørgsmål:

Hvilke elementer fra tiltagene udviklet i projekt 'Bedre børneinddragelse i tilsyn med anbragte børn', kan føre til en øget inddragelse af børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn?

Som en del af evalueringen har vi gennemført tre enkeltinterviews med børn i alderen 8-12 år, samt tre fokusgruppeinterviews med i alt fem plejeforældre og ni sagsbehandlere, som er tilknyttet de enheder, der har deltaget i afprøvningen af de nye tiltag (BBU Amager og BBU Valby-Vesterbro-Kgs. Enghave). Vi har desuden gennemført en spørgeskemaundersøgelse, som er sendt til plejeforældre og sagsbehandlere efter 39 tilsyn.

Helt overordnet så viser rapportens analyser, at det kan lade sig gøre i højere grad at inddrage børn i alderen 5-12 år i det personrettede tilsyn, og at børneinddragelsen er blevet væsentligt forbedret i projektperioden. Plejeforældrene oplever, at børnene er blevet mere trygge, at sagsbehandlere er blevet bedre til at forberede barnet og til at få barnets ønsker frem i børnesamtalen. Sagsbehandlere oplever tilsvarende, at børneinddragelsen er forbedret, og giver udtryk for, at mange af projektets tiltag er særdeles meningsfulde samt anvendelige i praksis.

I det følgende gennemgår vi, hvilke elementer fra tiltagene udviklet i projektet, der kan føre til en øget inddragelse af børnene - før, under og efter tilsynet. Herefter følger en række konkrete anbefalinger til plejeforældre,

samt til sagsbehandlere, familieplejekonsulenter, netværkskonsulenter, medarbejdere på døgninstitutioner og deres forskellige ledere.

Det er vigtigt at understrege, at de tre interviews med børn, der har deltaget i projektet, ikke er fyldestgørende i forhold til at afdække, hvordan børnene generelt har oplevet tilsynet, efter de nye tiltag er taget i brug. Alligevel peger børnenes erfaringer mod de samme anbefalinger, som plejeforældrene og sagsbehandlernes erfaringer giver anledning til.

Før tilsynet

Anbragte børn har brug for at forstå, hvad formålet med det personrettede tilsyn er, hvad der skal tales om under børnesamtalen, samt hvem der skal deltage. De skal desuden orienteres om deres ret til at have en støt-teperson/bisidder med til samtalen, samt have mulighed for medindflydelse på, hvad samtalen skal handle om. Både sagsbehandlere og plejeforældre/institutionsmedarbejdere har en vigtig rolle i forhold til at forberede barnet før tilsynet.

Evalueringen har vist, at **brevet til barnet før tilsynet** har haft en overvejende positiv betydning for børnenes forberedelse og forståelse. Både de interviewede sagsbehandlere og plejeforældre giver udtryk for, at brevet har gjort børnene mere trygge og har givet dem mulighed for at forberede, hvad de gerne ville tale om til samtalen med sagsbehandleren. Brevet har betydet, at flere børn er kommet til orde under børnesamtalen, og at flere har sagt ja til at tale med sagsbehandleren. Flere sagsbehandlere har desuden haft positive erfaringer med at anvende brevet til børn og unge ud over målgruppen 5-12 år. Sagsbehandlerne er enige om, at alle anbragte børn bør modtage et brev før tilsynet. Sagsbehandlerne giver dog også udtryk for, at det kan være tidskrævende og svært at skrive et personligt brev til de yngre børn. Derfor ønsker nogle sagsbehandlere standardbreve. Børnene selv giver udtryk for, at de har været glade for at modtage et brev fra sagsbehandleren, så de ved, hvad der skal ske. Børnene fremhæver, at det er rart, når der er et billede af sagsbehandleren, så de ved, hvem de skal tale med.

Evalueringen har desuden vist, at **breve til barnet ved sagsbehandlerskift** har haft en positiv effekt. Plejeforældrene oplever, at der nu gives bedre information ved sagsbehandlerskift, og både plejeforældre og sagsbehandlere oplever, at børnene er mere trygge i mødet med en ny sagsbehandler, når de har fået et personligt brev fra denne.

Sagsbehandlerne giver udtryk for, at en reel børneinddragelse af yngre børn i det personrettede tilsyn er afhængig af **plejeforældrenes forberedelse af barnet**, da læsning af brevet og barnets forberedelse til samtalen skal foregå i plejefamilien. Derfor spiller plejeforældrenes holdning og praksis omkring dette en stor rolle. Sagsbehandlerne har oplevet store forskelle i forhold til, hvor meget plejeforældrene går ind i denne forberedelse. Nogle af de interviewede plejeforældre giver udtryk for, at forberedelsen af barnet og selve tilsynet er en naturlig del af anbragte børns liv. Et par af de interviewede plejeforældre ser breve og besøg fra sagsbehandleren som en unødvendig forstyrrelse, og forsøger at skåne barnet for dette for at give barnet en så "normal" opvækst som mulig. Dette kan måske forklare, hvorfor plejeforældrene er mindre positive overfor brevet i spørgeskemaundersøgelsen end sagsbehandlerne. Sagsbehandlerne giver udtryk for, at plejefamilierne skal klædes bedre på til at forberede barnet før og til at tale med barnet efter tilsynet.

Der er blandede erfaringer med informationsmaterialet til børn, informationsmaterialet til voksne på barnets anbringelsessted samt metode- og inspirationskataloget til sagsbehandlere. Det, der går igen i evalueringen, er, at materialerne indeholder gode informationer, men at de er for lange og for tidskrævende at læse.

På baggrund af disse erfaringer har vi valgt at korte ned og omskrive de mange informationer og inkludere dem på hjemmesiden tilsynsmedanbragteboern.kk.dk, som er udviklet i forbindelse med projektet. Hjemmesiden skal inspirere til bedre børneinddragelse i det personrettede tilsyn og er målrettet både børn, unge, plejeforældre, medarbejdere på døgninstitutioner og sagsbehandlere. På hjemmesiden kan børn og unge få nem tilgængelig viden om, hvad der sker før, under og efter tilsynet, samt få viden om deres rettigheder. Plejeforældre/institutionsmedarbejdere kan få viden om, hvordan de kan støtte inddragelsen af barnet før og efter tilsynet. Sagsbehandlere kan finde inspiration og konkrete metoder til inddragelse, som tager udgangspunkt i de tiltag fra nærværende projekt, som der har været gode erfaringer med.

Anbefalinger til sagsbehandlere, før tilsynet:

- Det anbefales, at sagsbehandleren sender et personligt brev til barnet før tilsynet med et billede af sagsbehandleren, samt et forslag til en dagsorden, som barnet får mulighed for at give sine input til. Brevet skal desuden indeholde en beskrivelse af, hvorfor sagsbehandleren kommer på besøg samt orientere barnet om dets ret til at have en bisidder/støtteperson med til samtalen. Hvis barnet ønsker en bisidder, skal sagsbehandleren sikre, at dette sker. Brevet kan eventuelt bestå af standardformuleringer med plads til personlige elementer målrettet det enkelte barn.
- For at gøre sagsbehandlerskift lettere for barnet, anbefales det, at sagsbehandleren sender et brev til barnet, når han/hun stopper som barnets sagsbehandler. Det anbefales desuden, at den nye sagsbehandler sender et brev til barnet med et billede og en præsentation af sig selv.
- For at plejeforældre/institutionsmedarbejderne kan støtte inddragelsen af barnet så godt som muligt både før og efter tilsynet, anbefales det, at sagsbehandleren sender en e-mail til barnets plejeforældre/institutionen sammen med brevet til barnet. E-mailen skal indeholde en beskrivelse af, hvordan plejeforældre/institutionsmedarbejderne kan hjælpe barnet med at forberede sig før tilsynet samt stå til rådighed for barnet efter tilsynet, hvis han/hun ønsker at tale om tilsynet. E-mailen skal desuden indeholde en beskrivelse af barnets ret til at have en bisidder/støtteperson med til samtalen, samt hvordan sagsbehandleren kan hjælpe til med at finde en neutral bisidder i barnets netværk eller fra Børns Vilkår. E-mailen kan udformes som et standardbrev for at gøre det let for sagsbehandlerne.

Anbefalinger til plejeforældre og medarbejdere på døgninstitutioner, før tilsynet:

- For at støtte inddragelsen af barnet i forbindelse med tilsynet anbefales det, at plejeforældre/medarbejderne på døgninstitutionen forbereder barnet på tilsynsbesøget. Hvis barnet modtager et brev fra sagsbehandleren, anbefales det, at plejeforældre/medarbejderne sammen med barnet læser brevet, samt at de hjælper barnet til at forstå, hvorfor sagsbehandleren kommer på besøg. Det anbefales, at plejeforældre/medarbejderne hjælper barnet med at tegne eller skrive ned, hvad det gerne vil sige til samtalen med sagsbehandleren. Både plejeforældre, institutionsmedarbejdere og børn kan få viden om tilsynet på hjemmesiden tilsynsmedanbragteboern.kk.dk.

Anbefalinger til familieplejekonsulenter og netværkskonsulenter, før tilsynet:

- Det anbefales, at familieplejekonsulenterne/netværkskonsulenterne taler med plejeforældrene om, at tilsynssamtalen er et vilkår, som de anbragte børn er nødt til at deltage i, også selvom børnene måske helst vil være det foruden.
- Det anbefales, at familieplejekonsulenter/netværkskonsulenter taler med plejeforældrene om deres vigtige rolle i forhold til at støtte inddragelsen af barnet før og efter tilsynet. Det er især afgørende, at plejeforældrene forbereder barnet til tilsynet ved at læse eventuelle breve sammen med barnet, samt ved at hjælpe barnet med at tegne eller skrive ned, hvad det gerne vil sige til samtalen. Både plejeforældre og børn kan få viden om tilsynet på hjemmesiden tilsynsmedanbragteboern.kk.dk.

Under tilsynet

Det personrettede tilsyn er blandt andet tænkt som en sikkerhedsventil, der skal sikre, at barnet uden tilstedeværelse af voksne på anbringelsesstedet får mulighed for at fortælle, hvis han/hun ikke trives på institutionen/i plejefamilien. Under tilsynet er det afgørende, at barnet får mulighed for at give udtryk for sine egne meninger og ønsker. Derfor skal sagsbehandleren tale med barnet på en måde, som giver mulighed for at barnet kan komme til orde og få medindflydelse på, hvad der skal tales om, samt hvordan samtalen skal foregå. Anbragte børn har ret til at have en neutral bisidder/støtteperson med til samtaler med myndigheder, som kan støtte inddragelsen af barnet både før, under og efter tilsynet, og som tager udgangspunkt i barnets perspektiver. En bisidder/støtteperson kan som udgangspunkt ikke være en voksen fra anbringelsesstedet.

Evalueringen har vist, at både brevet til barnet samt de nye metoder og samtaleteknikker, som sagsbehandlerne har anvendt under samtalen, har ført til bedre **børnesamtaler**, hvor børnene er mere trygge og får bedre muligheder for at udtrykke sig. Sagsbehandlerne oplever, at flere børn har forberedt sig på samtalen og giver udtryk for egne meninger. Plejeforældrene oplever, at sagsbehandlerne i højere grad lytter til og følger børnenes ønsker. De tre interviewede børn giver udtryk for, at sagsbehandlerne lytter til dem, og at de oftest får sagt alt det, som de gerne vil sige til sagsbehandleren. De har også gode erfaringer med, at sagsbehandleren anvender visuelle metoder i samtalen.

Sagsbehandlerne har gode erfaringer med at runde samtalen af med at spørge barnet, om der er blevet talt om alt det, som barnet gerne ville tale om, samt om barnet ønsker, at noget skal være anderledes ved næste tilsyn. Plejeforældrene mener dog, at nogle, især nye, sagsbehandlere har brug for grundlæggende kompetencer til at afholde en god børnesamtale.

Evalueringen viser, at de fem interviewede plejeforældre har forskellige holdninger til og erfaringer, når det gælder **brug af bisidder** til barnet under børnesamtalen. I nogle af plejefamilierne har barnet en fast bisidder, som de er trygge ved, og som de kender i forvejen fra daginstitution eller skole. Flere af de fem interviewede plejeforældre er skeptiske i forhold til brug af bisidder, og giver udtryk for, at det sommetider er bedst for barnet, at de selv træder ind som bisidder og deltager i børnesamtalen. Dette skyldes blandt andet, at sagsbehandlerne skifter hyppigt, og derfor sjældent når at få en relation til børnene.

Anbefalinger til sagsbehandlere, under tilsynet:

- For at inddrage barnet bedst muligt under børnesamtalen anbefales det, at sagsbehandleren anvender særlige samtaleteknikker og visuelle metoder. Sagsbehandlerne kan få inspiration til dette på hjemmesiden tilsynmedanbragteboern.kk.dk. Det anbefales desuden, at sagsbehandleren afslutter børnesamtalen ved at opsummere samtalen, og giver barnet mulighed for at rette eventuelle misforståelser. Sagsbehandleren skal også aftale med barnet, hvad der siges videre til plejeforældre/medarbejdere på institutionen.
- Det anbefales, at sagsbehandleren samler op på tilsynet i en fællessamtale med barnet og plejeforældre/medarbejdere på institutionen. Her kan sagsbehandleren sammen med barnet fremlægge de pointer fra børnesamtalen, som de er blevet enige om at formidle. Ved at barnet deltager i samtalen, hører barnet selv, hvad sagsbehandleren videreformidler om børnesamtalen.
- For at børnene får en oplevelse af, at de er i centrum for tilsynet, anbefales det, at barnet så vidt muligt tilbydes muligheden for at deltage i samtaler mellem sagsbehandler og plejeforældre/institutionsmedarbejdere. Hvis det vurderes uhensigtsmæssigt, at barnet deltager, skal barnet have en alderssvarende forklaring herpå.
- Det anbefales, at det personrettede tilsyn planlægges uden for barnets skoletid, så barnet ikke skal gå glip af undervisning, for at kunne deltage.

Anbefalinger til plejeforældre og institutionsmedarbejdere, under tilsynet:

- Det anbefales, at plejeforældre/institutionsmedarbejdere så vidt muligt ikke selv deltager i barnets samtale med sagsbehandleren. Det er beskrevet i Serviceloven, at voksne fra barnets anbringelsessted som udgangspunkt ikke skal deltage i børnesamtalen. Plejeforældrene/institutionsmedarbejderne kan i stedet med fordel hjælpe sagsbehandleren og barnet med at finde en person i barnets netværk, som kan agere som barnets bisidder/støtteperson, hvis der er behov for det. En bisidder skal være neutral og tage udgangspunkt i barnets perspektiver. Personer tæt på barnets biologiske familie eller plejefamilie kan have svært ved at holde sig neutrale, fordi de kan komme til at tage udgangspunkt i plejefamilien eller de biologiske forældres perspektiver og ønsker. En neutral bisidder fra barnets netværk kunne for eksempel være en lærer fra skolen, en pædagog fra børnehaven, eller en træner fra fodboldklubben, som barnet er trygt ved. Det bliver mere konkret for barnet, hvis man eksempelvis kan spørge barnet: "Vil du have din klasselærer med til samtalen?". Barnet kan også få en professionel bisidder fra Børns Vilkår.

Anbefalinger til familieplejekonsulenter og netværkskonsulenter, under tilsynet:

- Det anbefales, at familieplejekonsulenter/netværkskonsulenter taler med plejeforældrene/netværksplejeforældrene om, at de som udgangspunkt ikke selv skal deltage i børnesamtalen, samt taler med dem om, hvordan de kan hjælpe sagsbehandleren og barnet med at finde en bisidder, som barnet er trygt ved. Det er sagsbehandlerens ansvar at orientere om barnets ret til en bisidder, samt at sikre, at barnet får en bisidder, hvis han/hun ønsker det. Her kan plejeforældrene hjælpe sagsbehandleren og barnet med at pege på en voksen i barnets netværk, som bedst muligt kan støtte barnet, hvis der er behov for det.

Efter tilsynet

For at barnet kan føle sig reelt inddraget, er det vigtigt, at barnet får en tilbagemelding fra sagsbehandleren efter tilsynet. Her kan barnet få svar på sine spørgsmål, samt blive orienteret om, hvilke beslutninger sagsbehandleren har truffet. Det er vigtigt, at sagsbehandleren er tydelig i sin tilbagemelding og formidler, hvordan barnets perspektiv er inddraget i beslutningen – også hvis barnets ønsker ikke er opfyldt. Det er også vigtigt, at plejeforældre/institutionsmedarbejdere stiller sig til rådighed, hvis barnet har brug for at tale om tilsynet.

I projektperioden har plejeforældrene oplevet, at der har været en god kontakt fra sagsbehandleren efter tilsynet, og at børnene ved, hvordan de kan få fat i sagsbehandleren. Sagsbehandlerne pointerer, at det er vigtigt at fortælle barnet, hvor lang tid der går, før de får en **tilbagemelding** på deres ønsker og spørgsmål, men at det kan være svært at love præcis hvornår, fordi der kan komme andre ting i vejen.

Plejeforældrene giver udtryk for, at nogle børn er glade for en **opfølgning efter samtalen**, men at de lader dette foregå på barnets præmisser – hvis barnet ikke har lyst til at tale om tilsynet, så presser de ikke på. Sagsbehandlerne vurderer, at plejeforældrene generelt er gode til at tale med barnet efter tilsynet.

Anbefalinger til sagsbehandlere, efter tilsynet:

- Det anbefales, at sagsbehandleren giver barnet en tilbagemelding efter tilsynet, som skal indeholde svar på barnets spørgsmål samt en tydelig forklaring på, hvordan barnets ønsker har haft betydning for den beslutning, som sagsbehandleren har truffet – også hvis barnets ønsker ikke kan opfyldes. Det anbefales desuden at spørge barnet til børnesamtalen, hvordan han/hun helst vil have en tilbagemelding – om det skal gå gennem plejeforældrene, eller om barnet hellere vil have beskeden direkte fra sagsbehandleren.
- Det anbefales, at barnets ønsker til hvordan tilsynet skal foregå, dokumenteres i barnets handleplan, så denne information videreformidles ved sagsbehandlerskift. Det kan f.eks. omhandle barnets ønsker til brug af bisidder, hvor og hvordan børnesamtalen skal foregå, samt hvordan barnet gerne vil have en tilbagemelding efter tilsynet.

Anbefalinger til plejeforældre og medarbejdere på døgninstitutioner, efter tilsynet:

- Det anbefales, at plejeforældrene/institutionsmedarbejderne stiller sig til rådighed efter tilsynsbesøget, så barnet får mulighed for at sætte ord på følelser og tanker omkring tilsynet, hvis han/hun har lyst til det.

Fortsat brug af tiltagene samt spredning af ny praksis til andre

Sagsbehandlerne blev spurgt ind til, hvad de mener, at der skal til, for at de fortsat vil anvende projektets tiltag og hvordan man bedst kan implementere den nye praksis i andre BBU-enheder i Københavns Kommune, samt i andre kommuner.

Evalueringen viser, at de sagsbehandlere som har fået indarbejdet en vis grad af rutine i forhold til at sende breve til børnene, giver udtryk for, at de helt klart vil fortsætte med dette. De vil dog være mere selektive i forhold til, hvornår de udsender brevene og vurdere dette i forhold til det enkelte barn. Andre sagsbehandlere er usikre på, om de vil fortsætte med at sende breve til børnene, når de er presset på tid, og tiltagene ikke er forankret i Københavns Kommunes faglige standarder for sagsbehandling.

Sagsbehandlerne gør opmærksom på, at det forberedende arbejde, de mere fyldige børnesamtaler samt dokumentation og opfølgning efter samtalerne forøger deres arbejdsbyrde, hvilket kan være vanskeligt at finde tid til og prioritere i en travl hverdag med mange andre krav til sagsbehandlingen.

Evalueringen viser også, at sagsbehandlerne ser det som afgørende, at ledelsen fortsat bakker op om børneinddragelsen, samt at de følger op på, om tiltagene fortsat anvendes. I forhold til en spredning af den nye praksis til andre BBU-enheder i Københavns Kommune, samt til andre kommuner, vurderer sagsbehandlerne, at det vil kræve, at det bliver prioriteret fra ledelsen, samt at der er nogen på enheden, der har ansvaret for at tiltagene anvendes. Det vil desuden være nødvendigt at formidle erfaringerne til andre sagsbehandlere gennem oplæg frem for tekst.

Anbefalinger til sagsbehandleres ledere ift. anvendelse af tiltagene:

- For at sikre en fortsat brug af tiltagene, samt at den nye praksis kan spredes til andre enheder i Københavns Kommune samt til sagsbehandlere i andre kommuner, anbefales det, at ledelsen prioriterer det. Tiltagene skal være en del af de faglige standarder for sagsbehandling, som sagsbehandlerne skal udføre i forbindelse med det personrettede tilsyn. Det anbefales desuden, at ledelsen følger op på brugen af tiltagene, samt at nye medarbejdere får støtte i at føre tilsyn på en måde, hvor børnene oplever sig inddragede.
- Det anbefales, at der blandt sagsbehandlerne udpeges lokale ambassadører, som har ansvaret for at formidle og støtte op om brugen af tiltagene til bedre børneinddragelse i det personrettede tilsyn. Det anbefales, at disse fordeles mellem ledere/koordinatorer og medarbejdere på hver enhed, da det både er vigtigt, at der er en stabil ledelsesmæssig prioritering samt medejerskab blandt medarbejderne.

Anbefalinger til ledere på døgninstitutioner ift. anvendelse af tiltagene:

- Det anbefales, at ledelsen på døgninstitutioner taler med medarbejderne om deres vigtige rolle i forhold til at forberede barnet før tilsynet og stå til rådighed for barnet efter tilsynet, samt at ledelsen følger op på, om dette sker i praksis.

Anbefalinger til familieplejekonsulenter og netværkskonsulenters ledere ift. anvendelse af tiltagene:

- Det anbefales, at lederne taler med familieplejekonsulenterne/netværkskonsulenterne om vigtigheden af, at tilsynet er et vilkår for anbragte børn, at plejeforældrene/netværksplejeforældrene støtter inddragelsen af barnet før og efter tilsynet, samt at plejeforældrene/netværksplejeforældrene, hvis der er behov for det, hjælper sagsbehandleren og barnet med at finde en voksen i barnets netværk, som barnet er trygt ved, og som kan agere som bisidder for barnet.

Litteratur

Ankestyrelsen. 2011a. *Inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger*. Ankestyrelsens praksisundersøgelse, april 2011. København: Ankestyrelsen.

Ankestyrelsen. 2011b. *Flytning og hjemgivelse af anbragte unge*. Ankestyrelsens praksisundersøgelse, november 2011. København: Ankestyrelsen.

Ankestyrelsen. 2013. *Hvordan familier og netværk bliver inddraget i børnesager*. Ankestyrelsen, december 2013. København: Ankestyrelsen.

Antonovsky, A. 2000. *Helbredets mysterium. At tåle stress og forblive rask*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bargmann, S og L. Jensby. 2012. *Evidens under lup: Hvordan kan vi dokumentere, at det vi laver virker?* Systemisk Forum, nr. 4, 2012.

Bo, K.-A. og I. Gehl. 2008. "Samtaler med børn". I *Udsatte børn – et helhedsperspektiv*. Red. K.-A. Bo, J. Guldager, B. Zeeberg. København: Akademisk Forlag.

Borgerrådgiveren. 2015. *Københavns Kommunes tilsyn med plejebørn. Endelig rapport*. København: Borgerrådgiveren.

Børns Vilkår. 2017. *Ret til inddragelse – en kvalitativ undersøgelse af børns oplevelse af inddragelse i deres sagsforløb*. København: Børns Vilkår.

Egelund, T., T.B. Jacobsen, I. Hammen, M. Olsson og A. Høst. 2010. *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag*. 10:06. København: SFI – Det nationale forskningscenter for velfærd.

Emmenegger, P. og R. Klemmensen. 2012. "Kombination af kvalitative og kvantitative metoder". I *Metoder i statskundskab*. Red. Lotte Bøgh Andersen, Kasper Møller Hansen og Robert Klemmensen. 2. udg. København: Hans Reitzels Forlag. S. 426-438

Jensen, B.S. 2014. *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde – reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Aalborg: Ph.d.-serien for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Aalborg Universitet.

Jensen, B.S. 2015. *Støtte til inddragelse er central*. I *VERA* 73:42-47.

Kildedal, K. 2005. *Aktionsforskning: "Én af vejene til udvikling af det sociale arbejdes praksis"*. I *Forskning og socialt arbejde med udsatte børn og unge: en antologi*. Aabenraa: UFC Børn og Unge. S. 151-171.

Klyvø, L. og M. Larsen. 2016. *Bedre støtte til anbragte børn og unges skolegang – perspektiver fra Københavns Kommune*. København: Videnscenter for Anbragte Børn og Unge, Københavns Kommune.

Kvale, S. 1997. *Interview, en introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Rytter, M. og K.F. Olwig. 2018. "At snakke om det: Måder at interviewe på". I *Antropologiske projekter. En grundbog*. Red. H. Bundgaard, H.O. Mogensen og C. Rubow. Samfundslitteratur. S. 181-194.
- Sandbæk, M. 1995. *Fikk barna hjelp? En studie av barns kontakt med hjelpeapparatet, sett med de foresattes øyne*. Rapportserie fra Barnevernets Utviklingssenter. Oslo.
- Servicestyrelsen 2007: *Håndbog om anbringelsesreformen*.
- Socialstyrelsen 2011: *Håndbog om Barnets Reform*.
- Strandbu, A. 2011. *Barnets deltagelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thomas, N. og O'Kane, C. 1998. *Children and Decision Making: a summary report*. University of Wales, Swansea: International Center for Childhood Studies.
- Turnell, A., M. Vesterhauge-Petersen & H. Vesterhauge-Petersen. 2013. *Signs of Safety - arbejdet med udsatte børn og deres familier*. København: Hanz Reitzels Forlag
- Vis, S.A. og Thomas, N. 2009. "Beyond talking - children's participation in Norwegian care and protection cases". I *European Journal of Social Work* 12:155-168.
- Warming, H. 2011. *Børneperspektiver - børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde*. København: Akademisk Forlag.

